

**Tappotahallisuuden näyttäminen teräaseella tehdyssä
tapon yrityksessä**

**Pro gradu -tutkielma
Sanna Tarkka
Rikosoikeus
Kevät 2014**

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Tappotahallisuuden näyttäminen teräaseella tehdyssä tapon yrityksessä

Tekijä: Sanna Matilda Tarkka

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Rikosoikeus

Työn laji: Tutkielma _x_ Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__ Kirjallinen työ__

Sivumäärä: 73, Liitteiden lukumäärä: 1

Vuosi: Kevät 2014

Tiivistelmä: Tutkielma käsittelee kysymystä tahallisuuden näyttämisestä erityisesti tapon yrityksessä. Tutkielman tavoitteena on selvittää, mitä seikkoja tuomioistuimen tulee ottaa huomioon, kun se teon tunnusmerkistön mukaisuuden arvioimisen yhteydessä käsittelee kysymystä tahallisuuden täyttymisestä. Aiheen käytännölläheisyyden vuoksi tutkimusmenetelmänä on käytetty erityisesti empiiristä tutkimusmenetelmää.

Puukotustapauksissa, joissa uhri on jäänyt henkiin, tuomioistuimen pohdittavaksi tulee usein rajanveto törkeän pahoinpitelyn ja tapon yrityksen välillä. Jotta tekijä voidaan tuomita tapon yrityksestä, hänellä on täytynyt olla tahallisuus suhteessa uhrin kuolemaan. Tämän lisäksi yrityksen rangaistavuuden edellytysten tulee täytyä. Kokonaisuuden hahmottamiseksi tutkielmassa on käsitelty lyhyesti myös näitä tapon yrityksen tunnusmerkistön mukaisuuden edellyttämiä seikkoja.

Rikoslain 3 luvun 6 pykälässä määritellään, milloin teko katsotaan tahalliseksi. Lain sanamuoto edellyttää näyttöä tekijän tarkoituksesta tai seurauksen syntyneen todennäköisyyden mieltämisestä. Koska toisen ihmisen ajatuksista ei voida saada luotettavaa tietoa, on katsottu, että tahallisuuden olemassaolo on arvioitava teosta ilmenevien objektiivisten seikkojen sekä yleisten kokemussääntöjen nojalla. Tahallisuuden näyttämisen osalta onkin hyväksytty jokseenkin normaalia matalampi näyttökynnys.

Tappotarkoitusta osoittavina seikkoina oikeuskäytännössä on pidetty muun muassa tekijän varustautumista etukäteen tekovälineellä, "tappamismotiivia", toistuvia ja yksiselitteisiä tappouhkauksia, menettelyn jatkamista ulkopuolisen väliintuloon asti ja teon hengenvaarallisuutta. Päihtyneenä esitetyt tappouhkaukset eivät yksin riitä osoittamaan tappotarkoitusta. Kyse on kokonaisarviointista. Todennäköisyydestä tahallisuuden täytyminen edellyttää, että tekijä on teko hetkellä mieltänyt uhrin kuoleman tekonsa varsin todennäköiseksi seuraukseksi. Pääsääntöisesti todennäköisyysarvioinnissa ei ole otettu huomioon tekijän mieltämiseen liittyviä subjektiivisia seikkoja. Arviointi tapahtuu yleisen elämäkokemuksen ja teosta ilmenevien seikkojen perusteella. Esimerkiksi tekijän puukottaessa uhria suurikokoisella veitsellä voimakkaasti keskivartaloon, hänen tuli ymmärtää, että teon varsin todennäköinen seuraus oli uhrin kuolema.

Avainsanat: rikosoikeus, rikoksen yritys, tappo, tahallisuus, empiirinen tutkimus

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen Rovaniemen hovioikeuden käyttöön _x_

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi _x_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi _x_

SISÄLLYSLUETTELO

LÄHDELUETTELO	IV
LYHENTEET	IX
1. Johdanto.....	1
1.1 Johdatus aiheeseen	1
1.2. Tutkimuskysymys ja aiheen rajaaminen	2
1.3 Metodi, rakenne ja oikeuslähteet	3
2. Tahallisuus ja tapon yrityksen tunnusmerkistön mukaisuus	5
2.1 Tahallisuus ja rikoksen rakenne	5
2.2 Yrityksen rangaistavuuden edellytykset	6
2.3 Tahallisuuden eri asteet.....	9
2.3.1 Tarkoitustahallisuus	11
2.3.2 Varmuustahallisuus	12
2.3.3 Todennäköisyystahallisuus.....	13
3. Tahallisuuden näyttäminen	17
3.1 Yleistä tahallisuuden näyttämisestä	17
3.1.1 Tahallisuuden näyttämisen perusongelma	17
3.1.2 Prosessioikeudellisia näkökohtia	20
3.1.3 Tarkoitustahallisuus vai todennäköisyystahallisuus.....	22
3.2 Tarkoitustahallisuuden näyttäminen	24
3.2.1 Tarkoituksen näyttäminen.....	24
3.2.2 Tarkoitustahallisuuden edellyttämän todennäköisyysasteen näyttäminen ..	33
3.2.3 Yhteenvedoa tarkoitustahallisuuden näyttämisestä.....	34
3.3 Todennäköisyystahallisuuden näyttäminen	35
3.3.1 Yleistä	35
3.3.2 Veitsenlyönnin tarkoituksellinen suuntaaminen	35
3.3.3 Subjektiiviset seikat todennäköisyysarviointissa.....	42
3.3.4 Objektiiiset seikat todennäköisyysarviointissa	46
4. Johtopäätöksiä	70
Liite 1 Syyksilukeminen ja rangaistusseuraamus RHO:n ratkaisuissa.....	74

LÄHDELUETTELO

A. KIRJALLISUUS

- Asp, Petter; Ulväng, Magnus & Jareborg, Nils
Kriminalrättens grunder. Iustus förlag. Uppsala 2010.
- Cavallin, Samuel
Om culpanormernas enkla grund. Teoksessa: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud. Stockholm 2007 s. 47-56.
- Duff, R.A.
Intention, Agency & Criminal Liability. Philosophy of Action and the Criminal Law. Oxford 1990.
- Frände, Dan
Allmän straffrätt. En introduktion. Helsingfors universitet. Helsingfors 1994.
- Frände, Dan
Yleinen rikosoikeus. Edita. Helsinki 2012.
- Frände, Dan; Matikkala, Jussi; Tapani, Jussi; Tolvanen, Matti; Viljanen, Pekka & Wahlberg, Markus
Keskeiset rikokset. Edita. Helsinki 2010.
- Hermunen, Pauliina
Yritysoyista. Teoksessa: Lahti, Raimo ja Ojala Timo (toim.): Rikosoikeuden uudistuneet yleiset opit, s. 73-87. Helsingin hovioikeus. Helsinki 2004.
- Husa, Jaakko; Mutanen Anu ja Pohjolainen, Teuvo
Kirjoitetaan juridiikkaa. Talentum. Helsinki 2010.
- Jareborg, Nils
Allmän kriminalrätt. Iustus förlag. Tredje tryckningen. Iustus Förlag AB. Uppsala 2005.
- Jokela, Antti
Oikeudenkäynti III. Talentum. Helsinki 2004.
- Klami, Hannu Tapani; Sorvettula, Johanna ja Hatakka, Minna
Dolus Probatus. Proving Criminal Intent. Oikeustiede - Jurisprudentia 1990 s. 96-134.
- Karhunen, Pekka
Pisto- ja viiltohaavat. Teoksessa: Penttilä, Antti ja Aho, Kimmo: Oikeuslääketiede, s. 231-239. Duodecim. Helsinki 2000.

Koskinen, Pekka

Skuldprincipen och påföljderna för ringa lagöverträdelser. Teoksessa Jarborg, Nils & Träskman, Per Ole (red.): Skuld och ansvar. Straffrättsliga studier tillägnade Alvar Nelson. Uppsala 1985 s. 142-154.

Koskinen, Pekka

Ongelmallinen olosuhdetahallisuus meillä ja Yhdysvalloissa - Ovatko systematiikka ja yhdenvertaisuus ylläpidettävissä? DL 1/2007 s. 37-53.

Koskinen, Pekka

Rikosoikeuden perusteet. Forum iuris. Helsinki 2008.

Lappalainen, Juha

Rikoksen rakenne prosessioikeuden näkökulmasta. Teoksessa Männistö, Jarkko (toim.): Prosessioikeudellisia erityiskysymyksiä. Juhlajulkaisu Antti Jokela 26.1.2005. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. A. Juhlajulkaisut N:o 14. Turku 2004.

Matikkala, Jussi

Tahallisuuden alimmasta asteesta. LM 1991 s. 962-980.

Matikkala, Jussi

Tahallisuudesta rikosoikeudessa. Suomalainen lakimiesyhdistys. Helsinki 2005.

Matikkala, Jussi

Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 2000.

Matikkala, Jussi

Monimuotoinen tahallisuus. LM 2006 s. 83-86.

Nuutila, Ari-Matti

Rikoslain yleinen osa. Kauppakaari Oy. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1997.

Nuutila, Ari-Matti

Oikeustapauskommentti ratkaisusta KKO 2003:115. Teoksessa Timonen Pekka (toim.): KKO:n ratkaisut kommentein 2003:II s. 441-454.

Serlachius, Allan

Onko syytä rikoslaisissa määritellä tahallisuutta ja tuottamusta. Teoksessa Festskrift för friherre R.A. Wrede. Helsingfors 1921 s. 201-212.

Serlachius, Allan

Suomen rikosoikeuden oppikirja. Ensimmäinen osa. Yleiset opit. Kolmas painos. Helsinki 1940.

Tapani, Jussi

Petos liikesuhteessa. Talousrikosoikeudellinen tutkimus. Suomalainen lakimiesyhdistys. Helsinki 2004.

Tapani, Jussi

Oikeustapauskommentti ratkaisusta KKO 2009:48. Teoksessa Timonen, Pekka (toim.): KKO:n ratkaisut kommentein 2009:I s. 383-389.

Tapani, Jussi

Yrittänyttä ei laiteta? Rikoksen yrityksen rangaistavuus. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 2010.

Tapani, Jussi & Tolvanen, Matti

Rikosoikeuden yleinen osa - Vastuuoppi. Talentum. Helsinki 2008.

Tirkkonen, Tauno

Suomen rikosprosessioikeus II. 2. uud. p. WSOY. Porvoo 1972.

Träskman, Per Ole

Kan gärningspersonens uppsåt bevisas med hållpunkter i sinnevärlden? Teoksessa: Jareborg, Nils & Träskman, Per Ole (red.): Skuld och ansvar. Straffrättsliga studier tillägnade Alvar Nelson. Uppsala 1985 s. 56-75.

Utriainen, Terttu

Objektiivinen rangaistusvastuu ja syyksiluettavuus. Teoksessa Rikosoikeudellisia kirjoitelmia IV. Reino Kalevi Ellilälle 26.6.1980 omistettu. Vammala 1980 s. 186-203.

Utriainen, Terttu

Syyllisyys muuttuvana käsitteenä. Historiallis-dogmaattinen ja vertaileva tutkimus syyllisyyskäsitteestä rikoksen rakenteen osana. Suomalainen lakimiesyhdistys. Helsinki 1984.

Vihriälä, Helena

Tahallisuuden näyttäminen. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki 2012.

Virtanen, Jussi

Päihtyneen rangaistusvastuu. Teoksessa: Nuutila, Ari-Matti ja Pirjatanieni, Elina (toim.): Rikos, rangaistus ja prosessi. Juhlajulkaisu Eero Backman 1945 - 14/5 - 2005. Turun yliopisto. Turku 2005.

B. VIRALLISLÄHTEET

HE 94/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi

HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

KKO:n lausunto 5.3.2001. Teoksessa Ohisalo Jussi (toim.): Lausuntoja ja selvityksiä 2002:7. Rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistaminen. Tiivistelmä lausunnoista. Oikeusministeriö. Helsinki 2002 s. 29-30.

C. OIKEUSTAPAUKSET

Korkein oikeus

KKO 1985 II 72

KKO 1990:9

KKO 1993:5

KKO 1999:20

KKO 2003:115

KKO 2005:63

KKO 2009:48

KKO 2013:82

Rovaniemen hovioikeus

RHO 23.6.2010 nro 541

RHO 24.9.2010 nro 849

RHO 11.1.2012 nro 14

RHO 3.10.2011 nro 866

RHO 15.2.2012 nro 128

RHO 27.4.2012 nro 327

RHO 22.5.2012 nro 411

RHO 13.7.2012 nro 620

RHO 5.10.2012 nro 836

RHO 22.10.2012 nro 896

RHO 31.10.2012 nro 938

RHO 21.12.2012 nro 1070

RHO 22.2.2013 nro 156

RHO 15.3.2013 nro 218

RHO 22.3.2013 nro 250

RHO 23.4.2013 nro 343

RHO 29.5.2013 nro 473

RHO 20.6.2013 nro 546

RHO 16.10.2013 nro 840

RHO 13.12.2013 nro 983

Ruotsin korkein oikeus

NJA 2002 s. 449

NJA 2004 s. 176

LYHENTEET

DL	Defensor Legis
HE	hallituksen esitys eduskunnalle
KKO	korkein oikeus
LM	Lakimies
NJA	Nytt juridiskt arkiv
OK	oikeudenkäymiskaari
RHO	Rovaniemen hovioikeus
RL	rikoslaki
vp	valtiopäivät

1. Johdanto

1.1 Johdatus aiheeseen

"Tieteisopissa taas tuskin lienee toista kysymystä, josta mielet menevät niin hajalle kuin tästä."¹

Näin on todennut Allan Serlachius pohtiessaan, missä kulkee tahallisuuden alin raja. Tuolloin tahallisuudesta ei ollut säädetty rikoslaissa, vaan kysymys oli jätetty oikeustieteen ja oikeuskäytännön varaan. Nykyään rikoksen tekijän tahallisuuden arviointia helpottaa se, että rikoslain 3 luvun 6 pykälässä on määritelty, milloin tekijän on seurausrikosten osalta katsottava toimineen tahallisesti. Pykälässä tahallisuuden alin raja on määritelty todennäköisyystahallisuudeksi kutsutun teorian avulla. Käytännön tuomioistuintyön kannalta voidaan silti yhä väittää, että tahallisuuden laintasoisesta määrittelystä huolimatta säännöksen soveltaminen konkreettisiin tapauksiin on hankalaa.

Pykälän sanamuoto edellyttää tahallisuudelta, että tekijällä on ollut tarkoitus aiheuttaa tunnusmerkistön mukainen seuraus tai, että hän on mieltänyt seurauksen todennäköisyyden menettelynsä varmaksi tai varsin todennäköiseksi seuraukseksi. Tuomarin tulisi siis jollain keinolla saada selville tekijän tarkoitus tai mieltäminen tekohetkellä. Tämä on tietysti ongelmallista, sillä toisen ihmisen ajatuksia on, ainakin tuomarin taidoilla, mahdotonta selvittää. Serlachiuskin on tunnustanut tahallisuuden näyttämiseen liittyvän ongelman, ja hän on erityisesti tahto- ja mieltämisteorioiden osalta todennut, että kummankin mukaan tuomarin tehtäväksi jää jotain sellaista, jota hänen on mahdotonta täyttää, koska tuomari ei voi tutkia "sydämiä ja munaskuita".²

Oikeuskirjallisuudessa ja -käytännössä asia on ratkaistu siten, että muissa kuin tunnustustapauksissa tekijän tarkoitus tai todennäköisyyden mieltäminen on päätelty teosta ja teko-olosuhteista ilmenevistä seikoista. Kysymys tahallisu-

¹ Serlachius 1940 s. 140.

² Serlachius 1921 s. 210-211.

den näyttämistä on siinä määrin mielenkiintoinen, että tässä tutkielmassa on otettu tarkasteluun, mihin seikkoihin tuomioistuin on perustanut tuomionsa, kun tahallisuuden on katsottu täytyneen.

Tahallisuuden näyttämistä on tutkielmassa tarkasteltu eritoten tapon yrityksen näkökulmasta. Tapon yritys on kyseessä, kun uhri on tekijän menettelystä huolimatta jäänyt henkiin, mutta tekijällä oli rikoslain 3 luvun 6 pykälän edellyttämä tahallisuus suhteessa uhrin kuolemaan. Teräaseella tehdyt pahoinpitelyt muodostavat tapon yrityksen tyyppitapauksen.³ Tapauksissa, joissa A lyö teräaseella B:tä, ja uhri jää henkiin, on usein pohdittava kumman tunnusmerkistön A:n menettely täyttää: törkeän pahoinpitelyn vai tapon yrityksen. Asiallisesti teko voi näyttää kummassakin tunnusmerkistössä samalta. Ratkaisevaksi eroksi näiden kahden tunnusmerkistön välillä yleensä muodostuu tekijän tahallisuus: oliko tekijä tarkoittanut aiheuttaa uhrin kuoleman tai oliko hän pitänyt uhrin kuolemaa menettelynsä varsin todennäköisenä seurauksena. Kun tapon tunnusmerkistön mukaisuutta tarkastellaan, ei aina suinkaan ole kysymys tapon yrityksen ja törkeän pahoinpitelyn välisestä rajanvedosta. Kuitenkin tutkielmassa päähuomion kohteena ovat teräaseella tehdyt pahoinpitelyt, joissa usein tulee kyseeseen nimenomaan tämä rajankäynti.

1.2. Tutkimuskysymys ja aiheen rajaaminen

Tutkielmassa on tarkoitus selvittää, millaisten seikkojen perusteella tappotahallisuus on katsottu näytetyksi teräaseella tehdyissä tapon yrityksissä. Erityisen mielenkiinnon kohteena on tahallisuuden alimman asteen eli todennäköisyystahallisuuden näyttäminen.

Tutkielman aiheena oleva tappotahallisuuden näyttäminen on merkittävä kysymys tapon yrityksen tunnusmerkistön mukaisuutta arvioitaessa. Tapanin mukaan tapon yrityksen tunnusmerkistön voidaan katsoa muodostuvan seuraavista komponenteista: tapon yrityksen tunnusmerkistö (RL 21:1.2), yrityksen rangaistavuuden täytäntöönpano- ja vaarakriteeri (RL 5:1) ja tahallisuus (RL 3:6). Erityisesti yrityksen rangaistavuuden edellytyksiin lukeutuvalla vaarakriteerillä

³ Tapani 2010 s. 159.

on tahallisuuden lisäksi merkitystä, kun arvioidaan tapon yrityksen tunnusmerkistönmukaisuutta. Kokonaiskuvan hahmottamiseksi tapon yrityksen tunnusmerkistönmukaisuuteen kuuluvia elementtejä käsitellään lyhyesti tutkielman alussa. Yrityksen rangaistavuuden edellytyksiä voitaisiin käsitellä laajemminkin, mutta tutkielman pituuden rajallisuuden vuoksi tähän ei ole mahdollisuutta. Tärkein ja korkeimmat näyttövaatimukset asettava edellytys tapon yrityksessä näyttäisi joka tapauksessa olevan tappotahallisuuden olemassaolo.

Aihetta käsitellään tutkielmassa nimenomaan teräaseella tehtyjen pahoinpitelyjen näkökulmasta, koska ne lukeutuvat tapon yrityksen tyyppitapauksiin. Suurin osa Rovaniemen hovioikeudessa vuosina 2010-2013 käsitellyistä tapon yrityksistä on ollut teräaseella tehtyjä.

1.3 Metodi, rakenne ja oikeuslähteet

Kyseessä on lainopillinen tutkimus, sillä tutkielman tavoitteena on selvittää, mikä on voimassa olevan oikeuden sisältö tahallisuuden näyttämistä koskien. Pyrkimyksenä on vastata kysymykseen, kuinka aktuaalisessa lainsoveltamistilanteessa pitäisi toimia voimassa olevan oikeusjärjestyksen mukaan. Tutkielmassa on käytetty tutkimusmetodeina sekä tekstianalyysiä että empiiristä tutkimusmenetelmää.⁴ Koska tutkimusongelma on varsin käytännönläheinen, pääpaino on empiirisessä tutkimusmenetelmässä siten, että tutkielmassa on tarkasteltu erityisesti Rovaniemen hovioikeuden tuomioiden (2010-2013) tahallisuusperusteluita.

Ensiksi tutkielmassa käydään lyhyesti läpi, mitä elementtejä tapon yritykseen kuuluu tahallisuuden lisäksi. Samalla esitellään tahallisuusasteiden sisältö ja mitä ne edellyttävät tahallisuudelta. Tämän jälkeen selvitetään, mitä tahallisuuden näyttämisestä yleisesti on kirjoitettu oikeuskirjallisuudessa. Seuraavaksi tarkastellaan tarkoitustahallisuuden näyttämistä ja erityisesti sitä, millaisista seikoista tekijän tappotarkoitus on päätelty. Tämän jälkeen tutkielmassa tarkastellaan todennäköisyystahallisuuden näyttämistä. Tärkeimmiksi kysymyksiksi tässä yhteydessä nousee, onko todennäköisyysarvioissa viitattu tekijän tekohetken

⁴ Husa ym. 2010 s. 19-26.

tiedollisiin kykyihin ja mitä objektiivisia kriteereitä todennäköisyysarvioinnissa on otettu huomioon. Lopuksi tehdään kokoavia havaintoja tutkielmassa esillä olleista kysymyksistä. Liitteenä olevassa taulukossa on koottu yhteen syyksilukeminen ja tuomitut rangaistukset tutkielman aineistona käytetyissä Rovaniemen hovioikeuden ratkaisuissa.

Tutkielmassa on käytetty oikeuslähteinä ensinnäkin rikoslakia ja hallituksen esitystä (HE 44/2002 vp) yleisten oppien uudistuksesta. Tutkielmassa on selostettu myös oikeustieteen kannanottoja tahallisuuden näyttämiseen liittyen. Päälähteinä oikeuskirjallisuudesta voidaan mainita Helena Vihriälän teos Tahallisuuden näyttäminen (2012), Jussi Matikkalan väitöskirja Tahallisuudesta rikosoikeudessa (2005) sekä Jussi Tapanin kirja Yrittänyttä ei laiteta - Rikoksen yrityksen rangaistavuus (2010). Tahallisuuden näyttökysymyksiä on pohdittu laajasti korkeimman oikeuden tapausten sekä Rovaniemen hovioikeuden ratkaisujen valossa. Tutkielman aineistona käytetyt hovioikeuden ratkaisut ovat vuosilta 2010-2013. Alunperin idea tutkielmaan tuli juuri Rovaniemen hovioikeuden kahdesta viimeisestä tapon yritystä koskeneesta tapauksesta. Nämä olivat äänestysratkaisuja, joissa tahallisuusnäytön problematiikka oli selkeästi esillä. Tapauksen myötä mielenkiintoni heräsi aiheen tarkempaan tutkimiseen.

2. Tahallisuus ja tapon yrityksen tunnusmerkistön mukaisuus

2.1 Tahallisuus ja rikoksen rakenne

Rikoksen rakenteesta on oikeustieteellisessä kirjallisuudessa esitetty erilaisia malleja. Mallien peruskategorioina on pidetty tunnusmerkistön mukaisuutta, oikeudenvastaisuutta ja syyllisyyttä.⁵ Erityisesti se, mihin kohtaan rikoksen rakenteessa tahallisuus sijoitetaan on ollut kiistanalainen kysymys.⁶

Suomessa tahallisuus on aikaisemmin sijoitettu syyllisyyteen saksalaisen mallin mukaisesti.⁷ Nykyään tahallisuus sijoitetaan saksalaisessa oikeuskirjallisuudessa lähes poikkeuksetta teon tunnusmerkistön mukaisuuteen.⁸ Tällä käsityksellä on kannattajia myös Suomessa.⁹ Oppi tahallisuuden kaksoisasemasta puolestaan lähtee siitä, että tahallisuudella on tehtäviä kummassakin kategoriassa.¹⁰

Tämän tutkielman kannalta lienee perusteltua käsitellä tahallisuutta osana tunnusmerkistön mukaisuutta, sillä kuten Matikkala huomauttaa, "juuri tahallisuus tekee yrityksestä yrityksen." Tahallisuus antaa ratkaisevan merkityksen teolle, joka yritysvaiheessa voi ulkoisesti vielä näyttää varsin monitulkintaiselta.¹¹ Tapon yrityksen ja törkeän pahoinpitelyn välisissä rajatapauksissa valintaa näiden tunnusmerkistöjen välillä ei voida tehdä, jos teon yhteydessä ei samalla käsitellä tahallisuutta. Vihriälä perustelee tahallisuuden sijoittamista tunnusmerkistön mukaisuuteen sillä, että tahallisuus liittyy kiinteästi tekoon. Tahallisuutta arvioidaan ulkoisesti havaittavissa olevan teon kautta, koska tekijän ajatuksia on mahdotonta selvittää. Lisäksi tahallisuuden tunnusmerkistöön sijoittamisen puolesta puhuu se, että syyttäjän tehtävänä on esittää rikoksen teonkuvaus faktatasolla. Myös tahallisuusväite on tällainen faktatason väite. Syyttäjän esitettyä

⁵ Frände 2012 s. 8-9.

⁶ Vihriälä 2012 s. 165.

⁷ Ks. esim. Nuutila 1997 s. 82-84 ja Lappalainen 2004 s. 149. 1900-luvun alun Saksassa Frank ja Beling sijoittivat tahallisuuden vielä syyllisyyteen. Ks. Utriainen 1984 s. 120 ja 133-135. Ruotsissa Jareborg (2005 s. 38-39) sijoittaa tahallisuuden syyllisyyteen (personligt ansvar).

⁸ Matikkala 2005 s. 47.

⁹ Mm. Tapani 2004 s. 11 ja 2010 s. 137 sekä Frände 2012 s. 11-12

¹⁰ Matikkala 2005 s. 50.

¹¹ Matikkala 2005 s. 45-51. Ks. myös Vihriälä 2012 s. 168.

näytön tahallisuudesta jo teon tunnusmerkistön mukaisuutta selvitetessä, ei hänellä useinkaan ole enää lisättävää, jos kysymykseen palataan uudelleen syyllisyyden tasolla.¹²

Yleisten oppien uudistuksen yhteydessä erääksi uudistuksen keskeiseksi periaatteeksi otettiin systeemin neutraalisuus. Hallituksen esityksen mukaan rikoksen rakenteen kolmijakoa tärkeämpi on erottelu vastuun edellytysten ja vastuuvapausperusteiden välillä.¹³ Myös tämän perusteella tahallisuuden käsitteleminen tunnusmerkistön mukaisuuden yhteydessä on loogista, sillä tahallisuuden voidaan katsoa olevan yksi vastuun perustava edellytys tapon yrityksessä.¹⁴

Tapanin mukaan rikoksen yrityksen, tässä tapauksessa tapon yrityksen, tunnusmerkistön mukaisuus voidaan katsoa muodostuvan seuraavista komponenteista: tapon yrityksen tunnusmerkistö (RL 21:1.2), yrityksen rangaistavuuden täytäntöönpano- ja vaarakriteeri (RL 5:1) ja tahallisuus (RL 3:6). Tutkielmassa tapon yrityksen tunnusmerkistön mukaisuutta käsitellään tähän malliin nojautuen.

2.2 Yrityksen rangaistavuuden edellytykset

Vuonna 2003 rikoslakiin otettu säännös yrityksestä asettaa ne edellytykset, joiden täytyessä rikoksen yrityksestä voidaan rangaista.¹⁵ Ensinnäkin yrityksen rangaistavuuden edellytykseksi asetetaan rikoslain 5 luvun 1 pykälän 1 momentissa, että yritys on tahallista rikosta koskevassa säännöksessä säädetty rangaistavaksi. Suomessa valitun lainsäädäntöteknisen ratkaisun mukaan yrityksestä säädetään rikoslain erityisessä osassa kunkin rikostunnusmerkistön kohdalla erikseen.¹⁶ Rikoslain 21 luvun 1 pykälän 2 momentissa tapon yritys on säädetty rangaistavaksi.

¹² Vihriälä 2012 s. 188 ja Lappalainen 2004 s. 151 ja 163. Ks. myös Frände 2012 s. 7-12.

¹³ HE 44/2002 vp s. 8-10.

¹⁴ Vihriälä 2012 s. 184.

¹⁵ HE 44/2002 vp s. 135-138. Ennen yleisiä oppeja koskevaa lakiuudistusta kysymys yrityksen edellytyksistä oli pitkälti jätetty oikeuskäytännön ja oikeuskirjallisuuden varaan.

¹⁶ HE 44/2002 vp s. 133-134. Esimerkiksi Ruotsissa rikoksen yrityksen kriminalisointi on sijoitettu kunkin luvun yhteyteen.

Rikoksen yritys on 5 luvun 1 pykälän 2 momentin mukaan kyseessä silloin, kun tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen (täytäntöönpanon aloittamiskriteeri) ja saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä (vaarakriteeri). Rikoksen yritys on käsillä silloinkin, kun vaaraa ei aiheudu, jos vaaran syntymättä jääminen on joutunut satunnaisista syistä (satunnaiset syyt -kriteeri).

Tapanin mukaan rikoksen täytäntöönpanon aloittamista ei voida yksiselitteisesti määritellä, koska eri rikosten tunnusmerkistöt eroavat toisistaan siinä, miten rangaistava menettely niissä kuvataan. Tämän vuoksi täytäntöönpanon aloittamiskriteeriä tulee arvioida erikseen kunkin rikostunnusmerkistön kohdalla.¹⁷ Rikoslain 21 luvun 1 pykälän 1 momentissa olevan tapon tunnusmerkistön mukaan taposta on tuomittava se, joka tappaa toisen. Tapon tunnusmerkistö on muotoiltu lyhyesti ja yksinkertaisesti. Säännöksessä rangaistavaksi säädetty menettely, "tappaminen", voi tapahtua millä tahansa tahallisuudella, sillä käsite on jätetty avoimeksi. Väkivaltaa ei nimenomaisesti edellytetä.¹⁸

Tutkimuksessa käsiteltävien puukotustapausten osalta täytäntöönpanon aloittamiskriteeri ei näyttäydä ongelmallisena, sillä yleisesti katsotaan, että toista puukottanut on jo aloittanut tappamisen. Jostain syystä, esimerkiksi puuttuva tarkkuus tai tehokas sairaanhoito, teko ei ole kuitenkaan johtanut uhrin kuolemaan.¹⁹ Vaarakriteerin, satunnaisten syiden käsitteen ja tahallisuusvaatimuksen avulla kontrolloidaan, että tämä menettely on edennyt tarpeeksi pitkälle ja on ollut siten moitittavaa, että tekijä on tuomittava tapon yrityksestä eikä esimerkiksi törkeästä pahoinpitelystä. Oikeuskäytännössä vaaran ja täytäntöönpanon aloittamisen kriteereitä arvioidaan käytännössä yhtenä kokonaisuutena. Todellisuudessa huomio kiinnittyy siten korkeammat edellytykset asettavan vaarakriteerin arviointiin.²⁰

Vaarakäsitteen katsotaan muodostuvan kahdesta elementistä: ontologinen mahdollisuus ja seurauksen todennäköisyys. Ontologisen mahdollisuuden vaatimus edellyttää, että teon ja seurauksen välille oli tekohetkellä mahdollista muotoilla kausaalilinja. Ontologisen mahdollisuuden arvioinnissa on siis kyse

¹⁷ Tapani 2010 s. 52-55.

¹⁸ Honkasalo 1970 s. 13-18, Nuutila 1997 s. 401, Lappi-Seppälä 2009 s. 470 ja Frände ym. 2010 s. 152 ja 153.

¹⁹ Frände 2012 s. 228.

²⁰ Ks. esim. KKO 2002:112 ja Tapani 2010 s. 52-55.

hypoteettisesta luonnontieteellisen syy-seuraus-suhteen konstruomisesta teon ja mahdollisen seurauksen välille. Tapauksissa, joissa tulee kysymykseen tapon yrityksen arviointi, kun teko ei ole johtanut toisen kuolemaan, tuomioistuinten tulee suorittaa hypoteettinen ajatuskoe: olisiko teosta voinut aiheutua toisen kuolema, vaikka näin ei tosiasiallisesti tapahtunut. Koska vaaran todennäköisyyden arviointi tapahtuu omana kriteerinään, ontologisen mahdollisuuden kriteeri sulkee pois ainoastaan ne tilanteet, joissa seurauksen ei voida ajatella syntyvän käsillä olevasta teosta.²¹

Vaarakriteerin todennäköisyysvaatimus edellyttää, että rikoksen tekohetkellä rikoksen täyttymistä saatettiin tosiasiallisesti pitää varteenotettavana mahdollisuutena. Jos parhaan mahdollisen hankittavissa olevan tiedon perusteella rikoksen täyttymistä voidaan pitää teon hetkellä huomioon otettavana riskinä, vaaratunnusmerkki on täytynyt.²² Vaaran edellyttämän todennäköisyyden arvioinnissa voidaan ottaa huomioon vain ne olosuhteet, joiden voidaan kohtuudella sanoa olleen tekohetkellä tekijän tiedossa. Kyse on subjektiivis-objektiivisesta arvioinnista, jolloin tuomari asettuu tekijän asemaan käyttämällä arvioinnissa objektiivisiä kriteereitä.²³ Tapani on todennut, että konkreettisen vaaran sisältöä on tarkasteltava rikostyyppikohtaisesti. Periaatteessa on mahdollista, että rikoksen tekijä pitää tahallisuuden edellyttämällä tavalla seurauksen syntymisen todennäköisyyttä riittävän suurena, mutta todellisuudessa tämä ei riittäisi objektiivisen puolen eli vaarakriteerin edellyttämään todennäköisyyteen. Tapanin mukaan syytettä esimerkiksi tapon yrityksestä harvoin hylättäneen tällä perusteella, koska tahallisuutta ja vaara-kriteerin edellyttämää todennäköisyyttä arvioidaan samojen ulkoisesti todennettavien, objektiivisten seikkojen perusteella. Näin kyseessä on kokonaisarviointi.²⁴

Rikoslain 5 luvun 1 pykälän 2 momentin jälkimmäisen virkkeen mukaan rikoksen yritys on kyseessä silloinkin, kun vaarakriteeri ei täyty, mutta tämä johtuu vain satunnaisista syistä. Yritys on siis rangaistava, vaikka jälkikäteen arvioituna teolla ei olisi aiheutettu varteenotettavaa vaaraa rikoksen täyttymisestä, mutta objektiivisen jälkikäteisarvion mukaan vaara on vältetty vain satunnaisista syis-

²¹ Frände 2012 s. 80, Tapani 2010 s. 62-63, Jareborg 2005 s. 166-167 ja Asp ym. 2010 s. 104 ja 105.

²² HE 44/2002 vp s. 137.

²³ Tapani 2010 s. 65-66.

²⁴ Tapani 2010 s. 138-139.

tä. Hallituksen esityksen mukaan yrityksestä rangaistaan vain, jos tekijä sattui valitsemaan useasta hänen käytettävissään olevasta toimintavaihtoehdosta kelvottoman. Vain jos mikään vaihtoehdoista ei olisi johtanut seurauksen syntymiseen, menettelyä pidetään kelvottomana yrityksenä.²⁵ Ratkaisussa KKO 2009:48 (ään.) A oli ollut tekoajankohtana huumaavien aineiden vaikutuksen alaisena ja kiihtynyt B:n työntäessä häntä taaksepäin pois päin luotaan. A oli myöntänyt suunnanneensa puukoniskun B:n kaulan alueelle. Jälkikäteen arvioiden teosta ei ollut syntynyt rikoksen täyttymisen vaaraa, koska puukoniskun oli johtanut ainoastaan pintahaavaan. Teon lähtökohtaisen vaarallisuuden ja tekoolosuhteiden perusteella korkeimman oikeuden enemmistö päätyi pitämään teon vaarattomuuden perustavia seikkoja A:n kannalta sattumanvaraisina, joten tahallisuuden katsottiin täyttyneen.

Tapanin mukaan tapausta on mahdollista tulkita siten, että mikäli tekoväline on toimintakuntoinen ja riittävän tehokas saamaan aikaan seurauksen, mutta tekijä ei esimerkiksi humalatilassa kykene käyttämään sitä riittävän tarkasti, kyse on satunnaisesta syystä.²⁶ Satunnaisten syiden konstruktioita sivutaan tahallisuuden näyttämistä koskevassa jaksossa.

2.3 Tahallisuuden eri asteet

Ennen vuoden 2003 laajamittaista rikosoikeuden yleisten oppien kodifointia suurin osa vastuuoppia koskevia kysymyksiä tahallisuus mukaan luettuna oli jätetty oikeuskäytännön ja -tieteen varaan.²⁷ Jo ennen uudistusta oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa seuraustahallisuuden lajit on vakiintuneesti jaettu kolmeen tasoon: Dolus determinatus, dolus directus ja dolus eventualis. Dolus eventualiksen eli tahallisuuden alimman asteen sisällöstä on esitetty erilaisia näkemyksiä. Yhteistä niille on, että tekijä ei ole tarkoittanut aiheuttaa seurausta eikä myöskään ole mieltänyt seurausta toimintaansa liittyväksi välttämättömäksi oheisseuraamukseksi. Tahtoteorioissa tahallisuuden arviointiin vaikuttaa se, kuinka tekijän tahto on suhtautunut seuraukseen. Mieltämisteorioissa tahallisuuden alin raja määräytyy tekijän tiedollisten käsitysten sekä seurauksen to-

²⁵ HE 44/2002 vp s. 137.

²⁶ Tapani 2010 s. 119. Ei kuitenkaan jos tekijä on niin humalassa, että hänen ei voida katsoa saavan aikaan vaaraa rikoksen täyttymisestä.

²⁷ HE 44/2002 vp s. 8.

dennäköisyyden mukaan.²⁸ 1970-luvulta lähtien korkein oikeus on johdonmukaisesti käyttänyt mieltämisteorioihin kuuluvaa todennäköisyystahallisuutta seuraustahallisuuden alimman asteen määrittämisessä, vaikkakin perustelujen yksityiskohdat ovat vaihdelleet.²⁹

Ruotsissa tahallisuuden alin raja on pitkään määritelty hypoteettisen tahtoteorian mukaan. Se edellyttää ensinnäkin, että tekijä pitää seurauksen syntymistä mahdollisena. Toiseksi arvioidaan olisiko tekijä tehnyt teon, jos hän olisi pitänyt seurauksen syntymistä varmana. Hypoteettiseen tahtoteoriaan on kohdistunut runsaasti kritiikkiä ja tahallisuuden alinta astetta koskevaksi teoriaksi on ollut ehdolla useita teorioita. Ratkaisujen NJA 2002 s. 449 ja NJA 2004 s. 176 perusteella Ruotsin korkeimman oikeuden on katsottu siirtyneen käyttämään tahallisuuden alimpana rajana välinpitämättömyystahallisuutta. Välinpitämättömyystahallisuuden mukaan tekijällä täytyy olla vähintäänkin epäily seurauksen syntymisestä teon johdosta. Lisäksi tekijän on tullut suhtautua seurauksen syntymisen mahdollisuuteen välinpitämättömästi. Näin ollen seuraustahallisuuden kolme lajia ovat Ruotsissa nykyisin avsiktssuppsåt (tarkoitus), insiktssuppsåt (seurauksen syntymisen käytännöllinen varmuus) ja likgiltighetsuppsåt eli välinpitämättömyystahallisuus (epäily ja välinpitämätön suhtautuminen seurauksen syntymistä kohtaan).³⁰

Nykyisin Suomessa seuraustahallisuuden ensisijaiseksi lähtökohdaksi on otettava rikoslain 3 luvun 6 pykälän sanamuoto. Myös sellaisella aiemmalla oikeuskäytännöllä, joka voidaan sovittaa yhteen pykälän sisällön kanssa, on merkitystä seuraustahallisuuden sisällön konkretisointina. Tuomioistuimet eivät ole enää uudistuksen jälkeen voineet luoda uusia seuraustahallisuuden perusteita, koska rikoslakiin otetulla tahallisuudella on rangaistavuutta perustava tehtävä.³¹ 3 luvun 6 pykälästä voidaan päätellä kolme seuraustahallisuuden alaryhmää, vaikka niiden nimitykset puuttuvat itse säännöksestä. Pykälässä omaksuttu jaottelu vastaa edellä kerrottua oikeuskäytännössä vakiintunutta tapaa hahmotella seu-

²⁸ Ks. tarkemmin tahallisuuden alinta astetta koskevista teorioista esim. Matikkala 1991 s. 962-980.

²⁹ HE 44/2002 vp. s. 72-73.

³⁰ Asp ym. 2010 s. 310-320 ja erityisesti uuden tahallisuuskäsitteen osalta s. 321-325 sekä Vihriälä 2012 s. 99-101 ja Matikkala 2005 s. 316-327.

³¹ Frände 2005 s. 111.

raustahallisuuden lajit: tarkoitustahallisuus (dolus determinatus), varmuustahallisuus (dolus directus) ja todennäköisyystahallisuus (dolus eventualis).³²

2.3.1 Tarkoitustahallisuus

Rikoslain 3 luvun 6 pykälän mukaan "(t)ekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen". Tarkoitustahallisuudessa on kyse tahallisuuden ylimmästä asteesta, joka osoittaa selvästi päätöstä toimia vastoin toisen suojattuja etuja. Tämä tahallisuusmuoto lienee samalla lähimpänä tahallisuuden arkikielen merkitystä. Kuitenkaan tarkoitusta ei tule samaistaa "toiveen" tai "halun" käsitteisiin.³³ Pykälässä tarkoituksella tarkoitetaan teon päämäärää. Tavoiteltu seuraus voi olla joko lopullinen päämäärä tai se voi olla vain välitavoite, jonkin muun tavoitteen saavuttamiseksi.³⁴ Esimerkiksi vankilasta karkaamassa oleva vanki saattaa kokea olevansa pakotettu tappamaan vartijan, jotta voi toteuttaa päätavoitteen eli karkaamisen.³⁵ Tapon osalta tarkoitustahallisuus edellyttää siis tappotarkoitusta, oli syy sitten mikä tahansa. Eri asia on, että tekijän tarkoitusta voi olla vaikea näyttää, sillä yleensä vastaaja kiistää, että hänellä olisi ollut tarkoitus tappaa asianomistaja. Tarkoitustahallisuuden näyttöongelmiin palataan myöhemmin.

Toimintapäätöksen lisäksi tarkoitustahallisuudessa asetetaan tietyt vähimmäiskriteerit tekijän mieltämälle seurauksen todennäköisyysarviolle. Hallituksen esityksen mukaan pelkkä epärealistinen toiveajattelu ei riitä tahallisuuden muodostumiseen. Mikäli tekijä piti seurauksen syntymisen mahdollisuutta poissuljettuna, häntä ei voida tuomita syntyneen seurauksen perusteella tahallisesta rikoksesta.³⁶ Frände puhuu tarkoitustahallisuuden yhteydessä seurauksen syntymisen järjellisestä todennäköisyydestä.³⁷ Esimerkiksi jos tekijän tarkoituksena on tappaa uhrinsa lyhyellä linkkuveitsellä, tarkoitustahallisuus on kyseessä, vaikka

³² HE 44/2002 vp. s. 15-16 ja 71-73.

³³ Frände 2012 s. 114.

³⁴ HE 44/2002 vp.

³⁵ Frände 2012 s. 114.

³⁶ HE 44/2002 vp. s. 86. Esimerkkinä epärealistisesta toiveajattelusta hallituksen esityksessä mainitaan lentolippujen ostaminen toiselle siinä toivossa, että tämä kuolee lentokoneen pudotessa maahan. Vaikka näin todellisuudessa kävisikin, ei tämä vielä riitä tarkoitustahallisuuden muodostumiseen.

³⁷ Frände 2012 s. 114. Matikkalan (2005 s. 97) mukaan vähimmäisvaatimuksena on, että henkilö arvioi omaavansa edes jonkinlaisen mahdollisuuden seurauksen aikaansaamiseen.

tekijä mieltää onnistumisen mahdollisuuden huonoksi.³⁸ Teoriassa voi syntyä tilanne, jossa seurauksen todennäköisyys riittää tarkoitustahallisuuden täyttymiseen, mutta ei yrityksen rangaistavuuden objektiivisen puolen eli vaarakriteerin edellyttämään todennäköisyyteen, joka edellyttää seurauksen syntymisen olevan varteenotettava. Tapanin mukaan kysymyksessä lienee lähinnä teoreettinen ongelma, eikä esimerkiksi syytettä tapon yrityksestä yleensä hylätä tällä perusteella.³⁹

Kuten Tapanin esimerkki osoittaa, vähäpätöiselläkin tekovälineellä, esimerkiksi pieniteräisellä linkkuveitsellä, tehty väkivalta riittää tarvittavan todennäköisyysasteen saavuttamiseen.⁴⁰ Tämän vuoksi tahallisuuden näyttämistä koskevassa jaksossa keskitytään pohtimaan tarkemmin sitä, milloin tappotarkoitus on katsottu näytetyksi.

2.3.2 Varmuustahallisuus

Varmuustahallisuudesta on rikoslain 3 luvun 6 pykälän mukaan kyse, kun tekijä on pitänyt tunnusmerkistön mukaisen seurauksen aiheutumista varmana tai kun tekijä on pitänyt sitä tarkoittamaansa seuraukseen varmasti liittyvänä. Näiden kahden varmuustahallisuuden muodon erottamisessa oleellista on, onko tekijän toiminnan tarkoituksena laillisen vai laittoman seurauksen aiheuttaminen. Varmuustahallisuudessa tekijä siis menettelee tahallisesti, vaikka hän ei varsinaisesti pyri kriminalisoidun seurauksen aikaansaamiseen. Tekijä kuitenkin ymmärtää, että hänen tavoittelemaansa päämäärään liittyy käytännöllisellä varmuudella myös rikosoikeudellisesti relevantti oheisseuraus.⁴¹ "Varmuudella" viitataan pykälässä käytännölliseen varmuuteen ja siihen, että tekijä sulkee mielestään mahdollisuuden tunnusmerkistön täyttymättä jäämisestä. Varmuustahallisuuden osalta riittää, että oheisseuraukset ovat varmoja siinä tapauksessa, että tekijä pääsee tavoitteeseensa.⁴²

³⁸ Tapani 2010 s. 138 ja Tapani ym. 2008 s. 210-211.

³⁹ Tapani 2010 s. 138-139. Ks. kuitenkin KKO 1999:102, jossa korkein oikeus päätyi siihen, ettei teko ollut saanut aikaan vaaraa rikoksen täyttymisestä. Tapauksessa vastaajan menettelystä voitiin päätellä hänen yrittäneen tarkoituksellisesti tartuttaa poliisimiehiin HI-viruksen puremalla, sylkemällä ja raapimalla heitä verisillä sormilla. Korkeimman oikeuden mukaan tartuntariski oli kuitenkin ollut pelkästään teoreettinen.

⁴⁰ Tapani 2010 s. 138.

⁴¹ Ks. mm. Nuutila 1997 s. 218-219 ja Tapani 2010 s. 147.

⁴² HE 44/2002 vp. s. 86-87.

Tyyppiesimerkkinä varmuustahallisuudesta käytetään tilannetta, jossa terroristit asentavat lentokoneeseen pommin tappaakseen tietyn koneessa matkustavan henkilön, kuten valtionpäämiehen. Tekijät mieltävät, että pommin räjähtämisen välttämättömänä oheisseurauksena on myös muiden matkustajien kuolema. Tapauksessa tekijöillä on tarkoitustahallisuus suhteessa valtionpäämiehen kuolemaan ja varmuustahallisuus matkustajien kuolemaan.

Teräaseella tehdyssä tapon yrityksessä varmuustahallisuus tuskin kovin usein aktualisoituu. Sen sijaan varmuustahallisuuden tyyppi näyttää sopivan paremmin erilaisiin tuhotyön muotoihin, esimerkiksi pommin räjäyttäminen tai tulipalon sytyttäminen, joissa tekotapa voi helposti ulottaa vaikutuksensa useaan henkilöön.⁴³ Hallituksen esityksen mukaan varmuustahallisuus kattaa luontevasti myös teko-olosuhteet ja sellaiset tunnusmerkistötekijät, joita ei voida järkevästi sijoittaa tekijän tarkoitusten piiriin. Teräaserikos voinee harvemmin olla jonkin toisen teon välttämätön oheisseurauksena, kun muistetaan, että niin sanotut välttämättömät keinot tai välitavoitteet kuuluvat tarkoitustahallisuuden piiriin.⁴⁴

2.3.3 Todennäköisyystahallisuus

Todennäköisyystahallisuus on tahallisuuden alimpana asteena tämän tutkielman kannalta mielenkiintoisin tahallisuuden laji. Tahallisissa teräaserikoksissa se muotoaa pitkälti tapon yrityksen ja törkeän pahoinpitelyn välistä rajaa.⁴⁵ Rikoslain 3 luvun 6 pykälän mukaan tekijä on aiheuttanut seurauksen tahallaan, mikäli hän on pitänyt seurauksen syntymistä varsin todennäköisenä. Näin ollen on selvää, että mielletty todennäköisyyden aste on sinällään tahallisuuden peruste. Todennäköisyystahallisuuden käsillä olon kannalta oleellista on, kenen näkökulmasta seurauksen todennäköisyyttä arvioidaan ja mikä on vaadittava todennäköisyyden aste.⁴⁶

Hallituksen esityksen mukaan todennäköisyysarvio tehdään tekijän tekohetken näkökulmasta. Tekijällä tulee olla asiasta todellinen käsitys, eikä siis riitä, että

⁴³ Frände 2012 s. 118.

⁴⁴ HE 44/2002 vp. s. 86. Aikaisemmassa oikeuskirjallisuudessa (esim. Nuutila 1997 s. 219) myös välitavoite on sisällytetty varmuustahallisuuteen.

⁴⁵ Hallituksen esityksessä (HE 44/2002 vp s. 135) mainitaan erikseen, että tahallisuuden alin aste riittää myös rikoksen yrityksen tahallisuuden täyttymiseen.

⁴⁶ Frände 2012 s. 118-119.

tekijän olisi pitänyt tietää seurauksen toteutumisen todennäköisyydestä, jos hän ei todellisuudessa ole ollut asiasta riittävässä määrin selvillä.⁴⁷ Todennäköisyysarviointi tekijän näkökulmasta ex ante on vaikeaa, sillä tuomarin käytävissä ei ole luotettavaa tietoa tekijän teonhetkisistä tiedoista tai ajatuksista. Todennäköisyystahallisuuden näyttökysymyksiä tarkastellaan lähemmin jäljempänä.

Lakitekstistä ilmenevällä "varsin todennäköinen" -ilmauksella ei tarkoiteta tarkkoja tilastoihin perustuvia laskelmia vaan arkista tekijän tekohetken näkökulmasta laadittavaa arviota siitä, kuinka todennäköinen tietty seuraus on. Oleellista on, että tekijä pitää seurauksen syntymistä todennäköisempänä kuin sen syntymättä jäämistä.⁴⁸ Todennäköisyystahallisuuden kannalta mielenkiintoinen on tuore korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2013:82, jossa on ollut kyse "sestä ruletista". Aiemmin oikeuskirjallisuudessa on käytetty esimerkkinä kuviteltua venäläisen ruletin tapausta havainnollistamaan todennäköisyyden arviointia todennäköisyystahallisuudessa. Oikeuskirjallisuudessa tällaista tapausta on pidetty lähinnä teoreettisena ongelmana.⁴⁹

KKO 2013:82 A oli kaksi eri kertaa pyöräyttänyt sattumanvaraisesti revolverin patruunarullaa ja pyöräytysten jälkeen laukaissut aseensa metrin etäisyydeltä kohti B:n otsaa. Sen jälkeen A oli tietoisesti siirtänyt patruunarullaa niin, että patruuna oli ollut iskurin kohdalla ja osoittanut aseella B:n päähän. Kun A oli tämän jälkeen laskenut aseensa ja ryhtynyt vapauttamaan iskuria, ase oli lauennut. B:lle oli aiheutunut luodin kimmokkeesta lievä vamma. Kysymys oli siitä, oliko sitä, että B olisi voinut A:n teon seurauksena kuolla, pidettävä sillä tavalla todennäköisenä, että teko oli luettava A:n syyksi tapon yrityksenä.

Käräjäoikeus totesi kuoleman todennäköisyyden olleen kummallakin laukaisukerralla noin 17 prosenttia ja piti todennäköisyyttä siten tuntuvana, että menettelyn voitaisiin katsoa täyttävän tapon yrityksen. Myös hovioikeus piti todennäköisyyttä riittävänä. Käräjäoikeuden mukaan näytönarvioinnin perusteella ei kuitenkaan voitu sulkea pois sitä mahdollisuutta, että A oli tiennyt patruunan

⁴⁷ HE 44/2002 vp. s. 87-88.

⁴⁸ HE 44/2002 vp. s. 87-88.

⁴⁹ Tapani 2010 s. 152-153, Tapani ym. 2008 s. 223, Vihriälä 2012 s. 68, 148-149, Matikkala 2005 s. 322-326, Matikkala 2006 s. 86 ja Frände 2012 s. 122. Fränden mukaan tällaiset tilanteet ovat niin harvinaisia, ettei todennäköisyystahallisuudesta tarvitse luopua tällä perusteella.

olleen aseessa siten, ettei laukaisemisesta aiheudu välitöntä hengenvaaraa. Hovioikeus taas päätyi arvioinnissa päinvastaiseen lopputulokseen ja luki teon A:n syyksi tapon yrityksenä. Korkein oikeus totesi ensin, että syytteessä ei ollut vedottu tarkoitustahallisuuteen vaan ainoastaan todennäköisyystahallisuuteen. Perustelujen mukaan tapauksessa oli ollut selvästi todennäköisempää, että A:n menettelystä ei aiheutunut B:n kuolema, kuin että se olisi aiheutunut. Näin ollen B:n kuolema ei ollut ollut A:n menettelyn varsin todennäköinen seuraus, eikä A:ta voitu tuomita tapon yrityksestä. Korkein oikeus luki A:n syyksi laittoman uhkauksen ja vaaran aiheuttamisen.

Tapauksessa korkein oikeus siis vahvisti hallituksen esityksessäkin mainitun todennäköisyysrajan. Tapauksessa käytettiin kaksivaiheista seurauksen todennäköisyyden arviointia - aseiden laukeamisen todennäköisyys ja kuoleman todennäköisyys. Koska ensimmäisen vaiheen kohdalla "varsin todennäköinen" -aste ei täytynyt, ei tekijä ollut toiminut tahallisesti, vaikka aseiden laukeamista seurauksena olisi tämän seurauksesta ollut lähellä 100 prosenttia. Tämän vuoksi arvioinnin kaksivaiheisuuteen liittyy moraalisia ongelmia. Vihriälän mukaan todennäköisyyden arviointi yksivaiheisesti olisi ongelmattomampaa. Tämä edellyttää hänen mukaansa, että tarkoitukselliseksi teoksi riittää pelkkä ampuminen.⁵⁰

Liittyykö sitten puukotustapauksiin kaksivaiheista todennäköisyysarviointia? On luonnollista, että esimerkiksi ampuma-ase- ja räjähdeterikoksissa todennäköisyyttä joudutaan arvioimaan kahdessa vaiheessa, koska aseiden laukeamiseen, luodin osumiseen uhriin tai pommin räjähtämiseen liittyy epävarmuustekijöitä.⁵¹ Ensi vaiheessa arvioidaan näiden seikkojen todennäköisyyttä. Toisessa vaiheessa arvioidaan, millä todennäköisyydellä luodin tai pommin aiheuttamat vammat johtavat kuolemaan. Korkeimman oikeuden tapauksista KKO 1985 II 172, KKO 1999:20 ja KKO 2009:48 on pääteltävissä, että todennäköisyysarviointi on puukotustapauksissa yksivaiheista. Niissä on arvioitu kuoleman todennäköisyyttä puukoniskujen johdosta. Todennäköisyystahallisuuden olemassaolo edellyttää myös, että tekijä on tarkoituksellisesti suunnannut iskun hengenvaaralliselle alueelle. Näin ollen asianomistajan yllättävä liikkuminen saattaa johtaa siihen, ettei puukoniskun osumisen hengenvaaralliselle alueelle voida

⁵⁰ Vihriälä 2012 s. 148-149.

⁵¹ Esim. Matikkala 2005 s. 172.

katsoa johtuneen tekijän tarkoituksellisesta teosta.⁵² Lyönnin tahallinen kohdistaminen osuma-alueelle on siis oleellista. Tämän seikan näyttämistä käsitellään todennäköisyystahallisuuden näyttöä koskevassa luvussa.

⁵² Vihriälä 2012 s. 214.

3. Tahallisuuden näyttäminen

3.1 Yleistä tahallisuuden näyttämisestä

3.1.1 Tahallisuuden näyttämisen perusongelma

Tahallisuuden näytöstä kirjoittaneiden kesken näyttäisi vallitsevan yksimielisyys siitä, ettei tuomari voi luotettavasti selvittää, mitä tekijän päässä liikkui rikoksen tekohetkellä. Myös Serlachius on tunnustanut ongelman olemassaolon erityisesti todennäköisyystahallisuuden sekä tahtoteorioiden osalta todeten, että näiden tahallisuusmallien mukaan tuomarin tehtäväksi jää jotain sellaista, mitä hän ei voi täyttää. Serlachiuksen mukaan ongelma tulee siten ratkaistavaksi sen perusteella, mitä tuomari arvioi todennäköiseksi. Arviointi on perustettava siihen todennäköisyyteen, jolla seuraus oli tekotilanteessa odotettavissa. Tällä Serlachius on ilmeisesti viitannut siihen, että todennäköisyyttä voitaisiin arvioida objektiivisten seikkojen avulla.

Utriainen on todennut tahtoteorioiden näyttämistä tarkastellessaan, ettei tuomari voi arvioida tahallisuutta muuten kuin päättelemällä ulkoisesti havaittavista tosiseikoista ja tapahtumatiedoista, millainen tekijän suhtautuminen on todennäköisesti ollut. Tuomari arvioi omien tietojensa ja käsitystensä perusteella, miten vastaavassa tilanteessa oleva henkilö yleensä suhtautuisi seurauksen syntymismahdollisuuteen. Utraiasen mukaan subjektiivisten tunnusmerkistötekijöiden päättelyminen objektiivisten seikkojen perusteella edistää yhdenvertaisuutta, sillä näin eri tuomarit päätyvät tahallisuuskysymyksissä suunnilleen samantyyppisiin lopputuloksiin.⁵³ Myös Koskisen mukaan päätelmät tekijän suhtautumisesta joudutaan tekemään ulkoisista objektiivisista tosiseikoista.⁵⁴ Vaikka nämä kirjoitukset koskevat positiivisen tahtoteorian mukaisen tahallisuuden näyttämistä, ne eivät juurikaan poikkea siitä, mitä todennäköisyystahallisuuden näytöstä on kirjoitettu.⁵⁵

⁵³ Utriainen 1980 s. 199-201.

⁵⁴ Koskinen 1985 s. 144.

⁵⁵ Vihriälä 2012 s. 77-78.

Vihriälän mukaan tahallisuuden päättelemisen teosta havaittavissa olevien objektiivisten seikkojen perusteella on välttämätöntä sen takia, ettei ihmistä ja hänen tekoaan voi erottaa toisistaan. "Kun teko siihen liittyvine olosuhteineen on tärkein todiste myös tahallisuudesta, muovautuu väistämättä tekoa selvittäessä myös käsitys tekijän tahallisuudesta." Objektiivisten seikkojen perusteella selvitetään oliko teko sellainen, että (tapon yrityksessä) kuolema oli arvioitava varsin todennäköiseksi seuraukseksi. Asiaa selvittäessä tarkentuu, pystyikö tekijä arvioimaan kuoleman todennäköisyyden samalla tavalla kuin se yleisesti arvioidaan.⁵⁶

Nuutila on todennut, että seurauksen todennäköisyysarvion kannalta ratkaisevaa on tekijän tosiasiallinen arvio tekoilanteessa. Kuitenkin hänen mukaansa tuomioistuimet pitävät menettelyä tahallisena tietyissä tyyppitilanteissa, kun toista on lyöty puukolla tietyissä olosuhteissa ja tietylle vartalon alueelle. Kun arvioidaan, mielsikö tekijä seurauksen tekonsa varsin todennäköiseksi seuraukseksi, näytön arvioinnissa ei Nuutilan mukaan saada ottaa huomioon tekijän aiempaa syyllistymistä samanlaisiin tekoihin. Huomiota tulee kiinnittää ainoastaan tekoon ja sen olosuhteisiin.⁵⁷

Myös korkeimman oikeuden lausunnossa hallituksen yleisten oppien uudistusta koskevasta esityksestä on todettu, että "(s)e, mitä tahallisuutensa kiistävä ja muistamattomuuteensa vetoava tekijä on teon hetkellä tiennyt, joudutaan päättämään esitetyn näytön perusteella eli yleensä käsillä olleista olosuhteista."⁵⁸

Käyttökelpoisen tahallisuusteorian keskeisenä edellytyksenä on pidetty sitä, että se mahdollistaa tahallisuuden näyttämisen tavalla tai toisella.⁵⁹ Fränden mukaan välinpitämättömyystahallisuuden todistaminen on helpompaa kuin todennäköisyystahallisuuden, koska sen todistamiseen liittyy enemmän konkreettisia

⁵⁶ Vihriälä 2012 s. 77-78. Ks. myös Lappalainen 2004 s. 166-167. Ulkoiset seikat voivat olla samalla itse teon ainesosia ja myös subjektiivista rekvisiittaa koskevia todistustositseikkoja. Tahallisuustodistelussa on turvaututtava välilliseen todisteluun.

⁵⁷ Nuutila 1997 s. 224.

⁵⁸ KKO:n lausunto 5.3.2002 s. 29-30.

⁵⁹ Matikkala 2005 s. 89 ja Frände. Myös Klami, Sorvettula ja Hatakka (1990 s. 103-105) ovat kiinnittäneet huomiota tahallisuusteorioiden käytännön sovellettavuuteen. Ks. myös Träskman 1985 s. 71.

tosiseikkoja kuin todennäköisyystahallisuuden näyttämiseen.⁶⁰ Myös korkeimman oikeuden oikeusneuvos Mikko Tulokas on todennut korkeimman oikeuden lausuntoon hallituksen esityksestä jättämässään eriävässä mielipiteessä, että tahallisuuden osalta ongelmat liittyvät näyttökysymyksiin, eivätkä niinkään käsitteiden sisältöön. Hänenkin mukaansa tahallisuutta koskeva arvio joudutaan perustamaan ulkoisiin seikkoihin kuten teon laatuun, tekijän käyttäytymiseen ja muihin olosuhteisiin. Käytännön arviointitilanne eroaa näin merkittävästi tahallisuussäännöksen abstraktisesta ajatusmallista. Tulokas onkin korostanut, että tuomioistuinten ratkaisutoiminnan kannalta olisi ollut järkevämpää luoda sellainen säännös, jossa olisi selvitetty tahallisuuden arvioinnin näkökulmaa ja arvioinnissa huomioonotettavia tekijöitä. Parhaana vaihtoehtona hän on kuitenkin pitänyt sitä, että tahallisuuden käsite ja sen kehittäminen olisi edelleen jätetty oikeuskäytännön varaan.⁶¹

Träskmanin mukaan Korkeimman oikeuden ratkaisuisissa esiintynyt pakottava päättely on tarkoittanut sitä, että ratkaisu ei ole perustunut siihen, mitä tekijä on mieltänyt, vaan mitä hänen olisi pitänyt tilanteessa mieltää. Muotoilua voi hänen mukaansa tulkita myös siten, että tekijä on mieltänyt seurauksen syntymisen mahdollisuuden, mutta saatavilla olevan näytön avulla siitä ei ole saatu täyttä varmuutta. Tekijän todennäköisyyden mieltämistä ei siis ole voitu näyttää suoraan, mutta teko-olosuhteiden ja tekoon liittyvien seikkojen perusteella voidaan päätellä, että myös tekijän on tekohetkellä täytynyt mieltää seurauksen todennäköisyys. Mitä useampi objektiivinen seikka todennäköisyystahallisuuden arvioinnissa otetaan huomioon, sitä varmemmaksi näyttö muodostuu. Puhdas objektiivinen arvio siitä, mitä tekijän olisi pitänyt mieltää seurauksen syntymisestä tekonsa seurauksena, on yksinkertaisempaa suorittaa kuin arvio tekijän tosiasiallisesta mieltämisestä. Oikeuspoliittisista syistä tällaista presumoituun tietoon perustuvaa tahallisuuskäsitettä ei kuitenkaan voida hyväksyä. Träskmanin mukaan tahallisuus edellyttää kuitenkin tekijän konkreettista mieltämistä seurauksen suhteen. Jos siis korkeimman oikeuden ratkaisut (KKO 1978 II 24, 1978 II

⁶⁰ Frände 1994 s. 121 ja 129-137. Jareborgin (Asp ym. 2010 s. 325-330) mukaan tärkeimpänä tekijän välinpitämättömyydestä todistavana todistustosiseikkana on tekijän mieltämä seurauksen syntymisen todennäköisyys. Vaikka tekijä olisi mieltänyt seurauksen syntymisen todennäköisyyden matalaksi, välinpitämättömyystahallisuus voidaan katsoa näytetyksi muun muassa sellaisten seikkojen perusteella kuten tekijän häikäilemätön käytös, kiihtynyt mielentila ja tekijän oma intressi teossa. Esimerkkinä on käytetty venäläisen ruletin tapausta.

⁶¹ KKO:n lausunto 5.3.2001 s. 29-30.

111 ja KKO 1984 II 142) perustuvat objektiiviseen arviointiin siitä, mitä tekijän olisi pitänyt tietää, niitä ei voida hyväksyä.⁶²

Duffin ja Cavallinin syyksiluettavuusmallien valossa näyttöongelma näyttäisi näennäiseltä. Malleissa on lähdetty siitä, ettei tekijän pään sisälle ole tarvetta mennä, vaan tahallisuus pystytään lukemaan hänen teostaan.⁶³ Matikkalan mukaan tahallisuuden näyttämisen lähtökohdaksi on kuitenkin otettava lain sanamuoto, joka vaatii tekijän tarkoituksen tai tekijän mieltämisen selvittämistä.⁶⁴ Matikkala on myös muistuttanut, että näyttöongelmat eivät voi oikeuttaa perustelujen jäämistä puuttumaan kokonaan.⁶⁵

3.1.2 Prosessioikeudellisia näkökohtia

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 1 pykälän 2 momentin mukaan rikosasiassa syyttäjällä on todistustaakka kaikista rikostunnusmerkistöön kuuluvista (objektiivisista ja subjektiivisista) seikoista. Rikosasiassa langettavaan päätökseen vaaditaan niin sanottu "täysi näyttö". Tämä tarkoittaa eräänlaista korkeamman asteen todennäköisyyttä, joka riittää tekemään järkevän ja tunnollisen henkilön vakuuttuneeksi tosiseikan olemassaolosta.⁶⁶ Mikäli näyttö jää epäselväksi, syyte tulee hylätä in dubio pro reo -periaatteen mukaisesti. Tämä pätee myös tahallisuutta koskevan historiallisen tosiseikaston näyttämiseen.

Edellyttääkö sitten syyttömyysolettama syyttäjää näyttämään tahallisuuden osalta sellaista, mikä ei ole mahdollista? Vihriälän mukaan se edellyttää vain, että syyttäjä toimii olemassaolevien mahdollisuuksien puitteissa.⁶⁷ Myös Klami, Sorvettula ja Hatakka ovat katsoneet, että tahallisuuden osalta hyväksytään jossain määrin alempi näyttökynnys kuin rikoksen objektiivisen puolen osalta. Kun tahallisuusteorioiden edellyttämiin mutkikkaisiin kysymyksiin ei saada vastauksia näytön valossa, tuomioistuin joutuu turvautumaan erilaisiin fiktioihin tai objektiivisista seikoista tehtyihin päätelmiin.⁶⁸

⁶² Träskman 1985 s. 70-71.

⁶³ Duff 1990 s. 31 ja Cavallin 2007 s. 53.

⁶⁴ Matikkala 2005 s. 89.

⁶⁵ Matikkala 2005 s. 139.

⁶⁶ Jokela 2004 s. 263.

⁶⁷ Vihriälä 2012 s. 73.

⁶⁸ Klami, Sorvettula ja Hatakka 1990 s. 134.

Todistettavana oikeustositseikkana voi olla, että tekijän tarkoituksena oli tappa teon kohde tai että tekijä piti puukottaessaan toisen kuolemaa yli 50 prosentin todennäköisenä.⁶⁹ Tahallisuuden kannalta olennainen oikeustositseikka, tekijän tarkoitus tai seurauksen todennäköisyyden mieltäminen, on siis subjektiivinen. Siitä todistavat todistositseikat voivat olla sekä subjektiivisia, että objektiivisia. Esimerkiksi tekijän tunnustus on subjektiivinen todistositseikka. Koska subjektiivisia todistositseikkoja on harvoin saatavilla tahallisuuden todistamiseksi, on yleensä turvaututtava objektiivisiin todistositseikkoihin. Todennäköisyystahallisuuden todistamisessa voidaan yhtenä objektiivisena todistositseikkana käyttää esimerkiksi teräaseen laatua.

Oikeustositseikkaa koskevan näytön arvioinnissa voidaan käyttää myös kokemussääntöjä ja aputositseikkoja. Näiden avulla päätellään, millä todennäköisyydellä todistositseikka todistaa oikeustositseikasta. Kokemussääntöjä tarvitaan ensinnäkin sen todistamiseen, että x:stä seuraa varsin todennäköisesti y. Esimerkiksi *yleisen elämäkokemuksen mukaan* voimakas lyönti suuriteräisellä veitsellä ylävartaloon aiheuttaa varsin todennäköisesti uhrin kuoleman. Tai tarkoitustahallisuuden osalta yleisen elämäkokemuksen mukaan esimerkiksi tekijän tietynlainen etukäteisvarustautuminen ja tappouhkausten esittäminen ovat viitteitä siitä, että tekijä on tarkoittanut surmata uhrinsa.

Tahallisuuden täyttymiseen vaaditaan vielä, että tämä kokemussääntö yhdistetään tekijän käsityksiin tai tarkoituksiin. Tähän tarkoitukseen voidaan käyttää esimerkiksi toista kokemussääntöä: "kaikki ovat tietoisia edellä mainitusta kokemussäännöstä". Matikkalan mukaan on mahdollista, että todennäköisyysratkaisuissa yleisesti käytetty pakottavan päättelyn muoto, "tekijän oli täytynyt käsitteä", ilmentää sitä, että tahallisuuden elementtien näytössä on hyödynnetty muun muassa kokemussääntöjä ja ulkoisia olosuhteita.⁷⁰ Mikäli asian selvittämisen yhteydessä tulee esille sellaisia todistositseikkoja tekijän käsityskyvystä, joiden perusteella tekijän ei voida katsoa mieltäneen seurauksen todennäköisyyttä keskivertohenkilön tavoin, ei tahallisuus välttämättä täyty. Fränden

⁶⁹ Jokela 2004 s. 261-263, Matikkala 2005 s. 88-91, Nuutila 1997 s. 217 ja Tirkkonen 1972 s. 103.

⁷⁰ Matikkala 2005 s. 92-95.

mukaan sen näyttämiseen, että henkilöltä puuttui tieto yleisesti tunnetusta kokemussäännöstä, vaaditaan hyvin erikoisia olosuhteita.⁷¹

Klami, Sorvettula ja Hatakka ovat sitä mieltä, että kokemussääntöjen käyttö tahallisuuden näytön arvioinnissa on ongelmallista. Heidän mukaansa ihmisten toiminnasta ei voida muodostaa tiukkoja kausaliitteettisääntöjä, koska ihmiset ovat yksilöllisiä ja jokainen reagoi eri tavalla erilaisissa tilanteissa. Tästä huolimatta yksittäisen tapauksen tahallisuusnäyttöä on yleensä välttämätöntä täydentää jonkinlaisella yleisellä tiedolla ihmisten käyttäytymisestä.⁷²

Klami, Sorvettula ja Hatakka ovat kritisoineet suomalaisten tuomioistuinten perustelutyyliä. Heidän mielestään suomalaiset tuomioistuimet perustelevat ratkaisuaan vain sitä tukevalla todistusaineistolla, jos ratkaisua ylipäänsä perustellaan ollenkaan. Todistusaineiston diskursiivinen analyysi edellyttää kuitenkin, että tuomioistuin ottaa perusteluissaan kantaa sekä puolesta että vastaan puhuviin todistusseikkoihin. Analyysin kannalta on tärkeää, että todistusosiseikat ja niitä tukevat aputosiseikat erotellaan toisistaan ja että tuomioistuin kertoo niemenomaisesti millaisia kokemussääntöjä se on tapauksessa soveltanut. Tämän jälkeen arvioidaan millainen todistusarvo eri suuntiin puhuvilla todistusaineistoilla on.⁷³

3.1.3 Tarkoitustahallisuus vai todennäköisyystahallisuus

Onko sitten väliä, käsitteleekö tuomioistuin tahallisuusvaatimuksen täyttymistä tarkoitustahallisuuden vai todennäköisyystahallisuuden nojalla? Vihriälän mukaan tarkoitustahallisuutta ja todennäköisyystahallisuutta voidaan pitää samanarvoisina. Tämän vuoksi tahallisuus voitaisiin perustella sen mallin mukaan, mikä on helpoiten todistettavissa.⁷⁴ Kuitenkin Nuutilan ja Matikkalan mukaan korkein oikeus on tapauksellaan KKO 2003:115 muistuttanut, että tahallisuusarviointia ei tule automaattisesti aloittaa tahallisuuden alimmasta asteesta. Huomio-

⁷¹ Frände 2012 s. 121.

⁷² Klami, Sorvettula ja Hatakka 1990 s. 112-114.

⁷³ Klami, Sorvettula ja Hatakka 1990 s. 119-124. Ks. erityisesti esimerkki todistusosiseikkojen, aputosiseikkojen ja kokemussääntöjen punninnasta Klami, Sorvettula ja Hatakka 1990 s. 121-122.

⁷⁴ Vihriälä 2012 s. 245-246.

ta on kiinnitettävä myös tarkoitustahallisuuteen, mikäli prosessuaaliset syyt eivät sitä estä.⁷⁵ Myös Frände on todennut, että vastaajan kiistettyä tappotarkoituksen tuomioistuin ei voi suoraan siirtyä käsittelemään todennäköisyystahallisuuden täyttymistä, vaan tuomioistuimen tulee ulkoisesti havaittavien seikkojen perusteella arvioida, onko tappotarkoitus ollut olemassa.⁷⁶ Tällä seikalla on merkitystä sen takia, että tarkoitustahallisuus ilmentää tekijän moitittavampaa syyllisyyttä kuin todennäköisyystahallisuus, mikä on otettava huomioon rangaistuksen mittaamisessa.⁷⁷

⁷⁵ Nuutila 2004 s. 443 ja Matikkala 2005 s. 174-175.

⁷⁶ Frände 2012 s. 115

⁷⁷ HE 44/2002 vp s. 188-189.

3.2 Tarkoitustahallisuuden näyttäminen

3.2.1 Tarkoituksen näyttäminen

Tarkoitustahallisuuden osalta merkittäväksi näyttökysymykseksi nousee, millaisissa tapauksissa tekijän tarkoitus katsotaan näytetyksi. Tarkoitustahallisuuden osalta lakitekstissä vaaditaan, että tekijällä oli tarkoitus aiheuttaa tunnusmerkistön mukainen seuraus, tässä yhteydessä uhrin kuolema. Kysymystä tekijän tarkoituksen näyttämisestä ei lainkohdassa tai lain esitöissä ole otettu esille. Kuten aiemmin on todettu, vain myöntämistapauksissa tekijän tappotarkoituksesta voidaan saada luotettavaa tietoa. Muutoin vastaaja yleensä kiistää tappotarkoituksen ja väittää tarkoituksenaan olleen esimerkiksi pelotella uhria.

Matikkalan mukaan tarkoitustahallisuuden näyttäminen ei ole yhtä problematista kuin todennäköisyystahallisuuden näyttäminen. Ihmisen toiminnalla on normaalisti jokin tai joitakin tarkoituksia. Tarkoitus on usein nähtävissä toiminnasta, toisin kuin tekijän mieltäminen. Kun teon tarkoitusta "luetaan" teosta, on otettava huomioon myös tilanteen konteksti. Arviointi helpottuu, kun teolla voidaan saada aikaan vain tietyn tyyppinen seuraus. Tekijä voi myös tekoilanteessa tuoda esiin tarkoituksensa esimerkiksi lausumalla uhkauksia. Toisaalta uhkaukset saattavat olla myös merkki tekijän vihanpurkauksesta.⁷⁸

Tarkoitustahallisuudessa tekijän mieltämälle onnistumismahdollisuudelle ei ole asetettu korkeita vaatimuksia. Tekijän tulisi arvioida omaavansa jonkinlainen mahdollisuus saada aikaan seuraus. Kuitenkin tarkoituksen näyttämisen kannalta esimerkiksi tekovälineellä voi olla merkitystä. Tekijän kannattaa valita mahdollisimman tehokas väline seurauksen aikaansaamiseen. Puukotustapauksessa tekijän tarkoituksen olemassaoloa pohdittaessa tehokkaan teräaseen käyttäminen voisi olla yksi tappotarkoituksen puolesta puhuva seikka. Teon tekeminen tehottomammalla teräaseella saattaa taas johtaa päinvastaiseen tulokintaan. Myös puukoniskujen lukumäärä on oleellinen seikka tappotarkoituksen olemassaolon kannalta. "Kymmenen puukoniskua tekee tappotarkoituksen todennäköisemmäksi kuin yksi." Tarkoitustahallisuuden toteennäyttäminen voi

⁷⁸ Matikkala 2005 s. 96.

olla vaikeaa tilanteessa, jossa tekijä ei ole jatkanut tekoa seurauksen syntymiseen saakka, vaikka siihen oli ollut tilaisuus.⁷⁹ Matikkala onkin huomauttanut, että yritykseen jääneissä teoissa tarkoitustahallisuuden päätyvä tuomio on harvinaisempi kuin täytetyissä.⁸⁰

Vihriälä on tarkastellut venäläistä rulettia koskevaa esimerkkitapausta tarkoitustahallisuuden näkökulmasta. Aseen laukeamisen todennäköisyys riittää, mikäli tekijän tappotarkoitus saadaan osoitettua. Mikä muu tarkoitus tekijällä voi olla kuin tappotarkoitus, kun hänellä ei ole mitään mahdollisuutta seurauksen anosteluun?⁸¹ Venäläistä rulettia koskeneessa korkeimman oikeuden tapauksessa KKO 2013:82 tarkoitustahallisuuden olemassaoloa ei ole arvioitu prosessuaalisten syiden takia. Korkeimman oikeuden perustelujen mukaan syyte perustui ainoastaan todennäköisyystahallisuuden olemassaolon näyttäviin oikeustosisekkoihin.⁸²

Tarkoitustahallisuus on ollut keskeisessä asemassa ratkaisussa KKO 2003:115.⁸³ Vaikka kyseessä ei olekaan teräaseella tehty rikos, voidaan tapauksesta saada viitteitä siitä, millaisista seikoista surmaamistarkoitus voidaan päätellä.

Kerrostalon rappukäytävästä oli ammuttu katkaistulla haulikolla oven läpi asuntoon, jossa oli ihmisiä. Kysymys ampujan syyllistymisestä tapon yritykseen ja vaaran aiheuttamiseen. (Ään.)

Korkein oikeus katsoi, että K:lla oli ollut tarkoitus tappaa L ja tuomitsi K:n tapon yrityksestä. Asunnossa oli ollut ampumishetkellä neljä henkilöä. Yksi hauli oli osunut L:ää reiteen. K kiisti hänellä olleen tarkoituksena tappaa L, mutta korkein oikeus katsoi tappotarkoituksen näytetyksi seuraavin perustein: saapuminen L:n asunnolle katkaistulla haulikolla varustautuneena, K:n sinnikäs yritys

⁷⁹ Matikkala 2005 s. 167. Ks. myös KKO 1998:1 ja erityisesti oikeusneuvos Wirilanderin lausunto.

⁸⁰ Matikkala 2005 s. 97.

⁸¹ Vihriälä 2012 s. 252-253.

⁸² Ks. kuitenkin Lappalainen 2004 s. 164-165. Syyttäjän tulee sisällyttää syytteeseensä kuvaus syytetyn tahallisuudesta tai tuottamuksesta. Se, mistä tahallisuuden asteesta on kysymys, ei kuitenkaan kuulu syyttäjän väittämistäkaan piiriin. Tällöin ollaan tekemisissä syytetyn tahdonmuodostusta koskevien rikosoikeudellisten arviointikriteerien kanssa.

⁸³ Vaikka ratkaisu annettiin vanhan lain aikana, se selventää myös uuden rikoslain 3 luvun 6 pykälän sisältöä (Nuutila 2004 s. 441).

päästä asuntoon, oven läpi ampuminen kun K oli tiennyt L:n olevan asunnossa, K:n motiivi vahingoittaa L:ää ja pitkäaikainen vihamielisyys L:ää kohtaan sekä toistuvat ja yksiselitteiset tappouhkaukset.⁸⁴

K:lla oli voinut olla menettelynsä tarkoituksena myös muita päämääriä kuin tappaminen, kuten vihamielisyyden demonstrointi, kun K:ta ei päästetty sisään, L:n pelottelu, vaaran aiheuttaminen L:lle tai L:n vahingoittaminen. Epäselvissä tapauksissa tekijän tarkoituksena tulisi katsoa olleen tarkoituksista lievin.⁸⁵ Kuitenkin kokonaisuutena arvioiden korkein oikeus on pitänyt näyttöä niin vahvana, että tappamistarkoitus on katsottu näytetyksi. Merkittävänä surmaamistarkoitukseen viittaavana seikkana pidettiin uhkauksia. Korkein oikeus on kuitenkin todennut aikaisempaan ratkaisuun KKO 1993:5 viitaten, että pelkät tappouhkaukset tekotilanteessa eivät välttämättä yksin osoita tarkoitustahallisuutta. Tässä tapauksessa keskeistä oli uhkailujen jatkuvuus ja ajoittuminen juuri ennen ampumista ja myös sen jälkeen. Matikkala on kiinnittänyt analyysissään huomiota siihen seikkaan, että K oli ampunut haulikolla vain kerran. Hänen mukaansa tämä voisi viitata siihen, ettei tappotarkoitusta sittenkään ollut. Joka tapauksessa saattoi olla, että K:n mukana ollut mies oli puuttunut tilanteeseen. Korkein oikeus on pitänyt tappotarkoitusta koskevaa näyttöä kokonaisuudessaan niin yhdensuuntaisena ja vahvana, että tarkoitustahallisuuden katsottiin olleen käsillä.⁸⁶

Tarkoitustahallisuuden näyttökysymystä pohdittiin siis myös ratkaisussa KKO 1993:5.

KKO 1993:5: A oli lyönyt ratanaulalla B:tä useita kertoja päähän. B:n lyönneistä saamista vammoista ei ollut aiheutunut hengenvaaraa. Tähän nähden surmaamisen tarkoitusta ei voitu perustaa yksin A:n lyöntitilanteessa tai sen jälkeen päihtyneenä esittämiin tappouhkauksiin, kun A:n menettely ei ollut sellaista, että hänen oli täytynyt sen varsin todennäköiseksi seuraukseksi ymmärtää asianomistajan kuolema. Syyte tapon yrityksestä hylättiin ja A tuomittiin rangaistukseen törkeästä pahoinpitelystä. Ään.

⁸⁴ Matikkala 2005 s. 97-98 ja Nuutila 2004 s. 442.

⁸⁵ Matikkala 2005 s. 98.

⁸⁶ Matikkala 2005 s. 98-99.

Ratkaisun perustelut ovat melko suppeat, mutta niiden perusteella näyttää siltä, ettei tarkoitustahallisuuden osalta ole vedottu muihin seikkoihin kuin tekijän esittämiin tappouhkauksiin. Tapauksen viesti näyttää olevan, että tarkoitustahallisuuden ei voida katsoa täyttyvän pelkästään tekoilanteessa tai sen jälkeen esitettyjen tappouhkausten perusteella. Perusteluista saa myös sellaisen kuvan, että tekijän päihtymyksen vuoksi hänen esittämilleen tappouhkauksille on annettava normaalia vähemmän painoarvoa tappotarkoituksen olemassaoloa pohdittaessa. Kuitenkin esimerkiksi edellä mainitussa tapauksessa KKO 2003:115 tekijä on tekoilanteessa ollut päihtynyt, ja tästä huolimatta hänen esittämänsä tappouhkaukset on otettu huomioon yhtenä tappotarkoitusta osoittavana seikkana. Tapauksessa 1993:5 ei ollut samanlaista etukäteisvarustautumista kuin tapauksessa KKO 2003:115.

Matikkala on kiinnittänyt huomiota tarkoitustahallisuuden osalta tekijän psyykkiseen tilaan. Toiminnan rationaalisuudella on tarkoituksen arvioinnissa merkittävä rooli. Näin ollen tarkoituksen olemassaolon arviointi muuttuu epävarmemmaksi tekijän päihtymyksen, aggressiopurkauksen tai psyykkisten ongelmien vuoksi. Normaaliin rationaalisuus-kriteerien soveltumista tulisi arvioida erikseen tällaisissa tilanteissa.⁸⁷

Rovaniemen hovioikeuden tapauksessa RHO 5.10.2012 nro 836 tappotahallisuuden täyttymistä on käsitelty lähinnä tarkoitustahallisuuden kannalta.

RHO 5.10.2012 nro 836: K oli pyrkinyt sisään ravintolaan, jossa asianomistaja W oli työskennellyt. K:n sisäänpääsy oli evätty, koska W oli ilmoittanut järjestyksenvalvojalle, että K:lla oli porttikielto ravintolaan. Tämän jälkeen K oli mennyt auton alle ja hakenut sieltä puukon. K oli kävellyt ulkoterassin oven kautta sisään ravintolaan W:n selän taakse ja puukottanut tätä ainakin 5-6 kertaa. Puukoniskut olivat osuneet W:n takaraivoon, niskaan, kaulan tyveen, lavan alapuolelle ja keskelle selkää.

K:n menettelystä W:lle oli aiheutunut noin viiden senttimetrin pituinen pistohaava lavan alle, noin kahden senttimetrin pituinen haava niskaan, pistohaavat keskelle selkää ja kaulan tyveen, käden kämmenselkään ompeleita vaatinut haava ja vasempaan lapaan pintanaarmu sekä useita pinnallisia haavoja pään alueelle. Li-

⁸⁷ Matikkala 2005 s. 99-100.

säksi W:lle oli aiheutunut puukoniskusta veri- ja ilmarinnat pistohaavojen lävistettyä hänen rintaontelonsa. K:n menettely oli keskeytynyt vasta järjestyksenvälvojan väliintulon johdosta. Teon jälkeen K oli ilmoittanut aikoneensa tappaa W:n. K:n menettely kokonaisuudessaan osoitti, että hänen nimenomaisena tarkoituksenaan oli ollut W:n tappaminen.

Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden tuomion, jonka mukaan katsottiin näytetyksi K:lla olleen tarkoitus tappaa W, ja K:n syyksi luettiin tapon yritys. K:n menettely oli kokonaisuudessaan osoittanut, että hänen nimenomaisena tarkoituksenaan oli ollut W:n tappaminen. Käräjäoikeus on ottanut arvioinnissa huomioon K:n varustautumisen varta vasten autostaan hakemallaan puukolla ja W:n tahallisen puukottamisen 5-6 kertaa pään ja ylävartalon alueelle eli ihmiselle elintärkeiden toimintojen alueelle. Lisäksi on otettu huomioon se, että menettely oli ollut määrätietoista ja hyvin voimakasta väkivaltaa sisältävää ja että K:n toiminta oli loppunut vasta ulkopuolisen väliintuloon. W oli ollut tilanteessa täysin puolustuskyvytön. Lisäksi K oli teon jälkeen kertonut järjestyksenvälvojalta aikovansa tappaa W:n. K:n ja W:n välit olivat jo jonkin aikaa olleet huonot. Tekopäivänä K oli menettänyt malttinsa, kun hänen sisäänpääsyä ravintolaan oli esitetty W:n aloitteesta. K:n näytettiin toimineen W:tä kohtaan kostotarkoituksessa. Tarkoitus on siis päätelty etukäteisvarustautumisesta, tekotavasta ilmenevistä seikoista, uhkailevasta kielenkäytöstä sekä K:n ja W:n jo aiemmin huonoista väleistä sekä tekoajankohdan tapahtumista, jotka muodostivat tekijälle motiivin.

Tarkoituksen olemassaolon arvioinnissa on otettu huomioon hyvin samankaltaisia seikkoja kuin edellä käsitellyssä korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2003:115. Hovioikeuden tapauksessa K:n toiminta oli lisäksi jatkunut määrätietoisena siihen asti, kunnes järjestyksenvälvoja oli puuttunut tilanteeseen. Tässä vaiheessa K oli ehtinyt lyödä W:tä puukolla jo 5-6 kertaa. Kuten edellä on todettu, oikeuskirjallisuudessakin on katsottu, että puukoniskujen suuri lukumäärä viittaa tappotarkoitukseen. Kummassakin tapauksessa on otettu huomioon useita tekijöitä, joiden perusteella tappotarkoitus on katsottu näytetyksi. Kyse on siis ollut kokonaisarviointista.

Ratkaisussa RHO 15.3.2013 nro 218 on todettu sekä tarkoitus- että todennäköisyystahallisuuden täyttyneen.

RHO 15.3.2013 nro 218: N:llä ja J:llä oli ollut ravintolassa suusanallista riitaa. Poistuttuaan ulos ravintolan pihalle heillä oli ollut käsirysyä, kunnes järjestysmiehet olivat erottaneet miehet noin 10 - 15 metrin päähän toisistaan. Tilanteen jo rauhoituttua N oli lähtenyt uudelleen kohti J:tä ja lyönyt tätä kääntöveitsellä rintakehään toisen järjestysmiehen olan yli. Tämän jälkeen järjestysmiehet olivat kaataneet N:n maahan, jolloin N oli todennut hänen tarkoituksenaan olleen osua J:tä kurkkuun. Lyönti oli osunut rintakehään rintalastan vasempaan reunaan, mistä veitsenterä oli kulkeutunut rintalastan päällä kohti kaulaa. Lyönnistä oli aiheutunut 8,5 senttimetrin pituinen haava.

Käräjäoikeus on katsonut tarkoitustahallisuuden tulleen näytetyksi, sillä perusteella, että N on teon jälkeen todennut tarkoittaneensa osua J:tä kaulaan. Huomioon on otettu myös se, että teko on tapahtunut tilanteen jo rauhoituttua ja että veitsenisku on tapahtunut järjestysmiehen takaa hänen olkapäänsä ylitse. Näin ollen käräjäoikeus on katsonut, että N:llä oli ollut tarkoitus tappa J.

Hovioikeus on käräjäoikeuden tavoin katsonut sekä tarkoitus- että todennäköisyystahallisuuden tulleen näytetyksi. Tappotarkoitus on päätelty N:n toteutuksesta osumiskohdasta teon jälkeen sekä iskun voimakkuudesta ottaen huomioon hankala lyöntiasento sekä teosta aiheutunut veitsen terän mittainen haava. Hovioikeus on todennut, että N:n oli iskiessään veitsellä voimakkaasti J:n ylävartalon alueelle tarkoituksenaan lyödä tätä kaulaan vähintäänkin täytynyt ymmärtää tekonsa varsin todennäköisenä seurauksena olleen J:n kuolema.

Hovioikeuden perusteluissa on käytetty sanaa "vähintäänkin". Matikkalan mukaan tämältyypiset ilmaisut (esimerkiksi "tai ainakin") viittaavat epävarmuuteen sen suhteen, pitääkö edellä sanottu paikkansa vai ei. Perusteluista voi siis syntyä lukijalle sellainen mielikuva, että tappotarkoitusta ei välttämättä ollut, mutta vähintäänkin todennäköisyystahallisuus oli kyseessä.⁸⁸ Kuitenkin tarkoitustahallisuuden ja todennäköisyystahallisuuden erillään pitäminen on tärkeää,

⁸⁸ Matikkala 2005 s. 148

sillä tarkoitustahallisuus ilmentää moitittavampaa menettelyä, mikä on otettava huomioon muun muassa rangaistuksen mittaamisessa.

Toisaalta tässä tapauksessa tarkoitustahallisuuden olemassaolo ei ole ehkä yhtä selvää kuin edellisessä hovioikeuden ratkaisussa. Perusteluista ei käy ilmi, että N olisi etukäteen varustautunut puukolla tappaakseen J:n tai että N:llä ja J:llä olisi jo pitemmän aikaa ollut huonot välit. Voimakas puukolla lyönti ja N:n teon jälkeinen toteamus tarkoituksesta osua J:tä kaulaan voivat tappotarkoituksen lisäksi osoittaa N:n tarkoituksena olleen vain vahingoittaa tätä. Nähdäkseni tässä tilanteessa tappotarkoitusta koskeva näyttö ei ole kokonaisuutena arvioiden ollut kovin vahvaa.⁸⁹ Tapauksen todennäköisyystahallisuutta koskevaa puolta käsitellään todennäköisyystahallisuuden näyttämistä koskevassa jaksossa.

RHO 29.5.2013 nro 473: S oli mennyt yöllä ravintolaan, jossa hänellä oli ollut sahanaharkkaa ravintolassa työskennelleen P:n kanssa. Asiattoman käytöksen vuoksi S oli ohjattu pois ravintolasta. Tämän jälkeen S oli kiertänyt takaovelle, jossa S ja P olivat kumpikin pyrkineet käymään toistensa päälle, mutta tulleet estetyiksi muiden henkilöiden toimesta. Molemmat olivat kiroilleet toisiaan kurdikulttuurin tuntemilla pahimmilla loukkauksilla, kuten naispuolisiin sukulaisiin kohdistetuilla seksuaalisilla uhkauksilla. P:n sanojen mukaan S oli tilanteessa uhannut tappa hänet. Muiden henkilöiden vietyä P:n sisälle ja S:n kauemmaksi S oli käynyt hakemassa kotoaan keittiöveitsen. Hän oli tullut ravintolaan takaovesta yllättäen veitsi lyöntiasentoon kohotettuna ja juossut kohti P:tä. S oli lyönyt P:tä veitsellä yläkautta ylävartaloon noin 7. - 8. kylkiluun tasolle. Haava oli ulottunut ainakin kuuden senttimetrin syvyyteen. S oli kohottanut kätensä uudelleen lyöntiasentoon, mutta mahdolliset lisälyönnit oli saatu estettyä. Hengenvaarallisia vammoja ei ollut todettu.

Käräjäoikeus on todennut tarkoitustahallisuuden tulleen näytetyksi. Tähän johdtopäätökseen käräjäoikeus on päätenyt ensinnäkin sen takia, että S:illä oli ollut motiivina kunnianpalautus tai kosto, sillä P oli uhannut häntä S:n äitiin ja siskoihin kohdistuvilla seksuaalisilla uhkauksilla, mikä on asiassa esitetyn selvityksen mukaan pahin mahdollinen loukkaus kurdikulttuurissa. Toiseksi käräjäoikeus on

⁸⁹ Edellä käsitellyissä korkeimman oikeuden tapauksissahan (KKO 1993:5 ja KKO 2003:115) on todettu, että yksin teon yhteydessä esitetty uhkailu ei riitä osoittamaan tappotarkoitusta.

katsonut näytetyksi, että S oli ennen tekoaan uhannut tappaa P:n. Tappotarkoitusta oli osoittanut myös veitsen erikseen hakeminen kotoa, yllätyksellinen hyökkäys, lyöntitapa ja osumakohta sekä välitön lisälyönnin yritys. Käräjäoikeus katsoi asiassa olleen tarpeetonta lausua alemmanasteisesta tahallisuudesta tarkoitustahallisuuden tultua näytetyksi. Käräjäoikeus totesi S:n syyllistyneen tapon yritykseen.

Hovioikeus arvioi näyttöä osin hieman eri tavoin kuin käräjäoikeus. Hovioikeuden perustelujen mukaan S:n ei ollut näytetty uhanneen tappaa P:tä. Muut seikat eivät riittäneet osoittamaan tappotarkoitusta. Hovioikeus kuitenkin katsoi tahallisuuden tulleen näytetyksi todennäköisyystahallisuuden perusteella. Hovioikeuden mukaan tarkoitusta ei siis voitu kokonaisarvostelun perusteella katsoa näytetyksi, kun S:n ei ollut näytetty uhanneen tappaa P:tä. Kostomotiivi, etukäteisvarustautuminen, yllätyksellinen ja voimakas lyönti ylävartaloon ja lisälyöntien yrittäminen, kunnes ulkopuolinen on tullut väliin, eivät kokonaisuutena arvioiden riittäneet tappotarkoituksen näyttämiseen.

Tarkoitustahallisuuden ei ole katsottu täyttyneen myöskään ratkaisussa RHO 24.9.2010 nro 849.

RHO 24.9.2010 nro 849: N oli lyönyt M:ää puukolla kohti ylävartaloa siten, että tälle oli aiheutunut pinnallisia haavoja alavatsaan, kyynärvarteeseen ja peukaloon. M:n päästyä pakenemaan tilanteesta N on seurannut tätä puukko kädessään, kunnes M on päässyt turvaan lukittuun tilaan.

Perustelujen mukaan todennäköisyystahallisuuden ei katsottu täyttyneen vammojen lievyyden johdosta. Pohtiessaan oliko vastaajalla surmaamistarkoitus M:ää kohtaan, käräjäoikeus, jonka perustelut hovioikeus on hyväksynyt, on ottanut huomioon sen, että vastaajalla olisi ollut tilaisuus surmata M, kun tämä oli nostanut kätensä kasvojensa suojaksi. Huomioon on otettu niin ikään se seikka, että vastaaja ei ollut myöskään kohdistanut M:ään tappouhkauksia. Tarkoitustahallisuudelle on ominaista, että tekijä toimii saadakseen aikaan tietyn seurauksen.⁹⁰ Tähän nähden on loogista, että tappamistilaisuuden käyttämättä jättäminen on tulkittu tilanteessa tappamistarkoituksen puuttumiseksi. Sen sijaan

⁹⁰ Matikkala 2005 s. 175.

mielestäni on hieman kyseenalaista perustella tappotarkoituksen puuttumista sillä, ettei vastaaja ollut huudellut M:lle tappouhkauksia seuratessaan tätä. Vaikka lausutut tappouhkaukset on otettu huomioon tarkoituksen olemassaolon kokonaisarvioinnissa, ei niiden puuttuminen voi oikeuttaa päättelemään, ettei tappotarkoitusta ollut. Kyseisen syytekohtan osalta teko luettiin N:n syyksi törkeänä pahoinpitelynä.

RHO 22.2.2013 nro 156: H oli ottanut 20 senttimetriä pitkällä terällä varustetun keittiöveitsen ja pienen puukon kotoaan ja tullut noin 2,5 kilometrin pituisen matkan W:n asunnolle, jossa hän oli lyönyt selin jakkaralla istunutta W:tä takaa päin selkään ennalta arvaamatta. Tämän jälkeen H oli paennut paikalta hälyttämättä apua W:lle.

Hovioikeudessa tapausta on arvioitu ensin tarkoitustahallisuuden näkökulmasta. Perusteluiden mukaan arvioinnissa on otettava huomioon, että iskuja oli ollut vain yksi ja että H olisi voinut halutessaan kohdistaa iskun myös hyvin hengenvaaralliselle niskan ja kaulan alueelle. Teräaseella varustautuminen oli voinut viitata myös tarkoitukseen aiheuttaa W:lle vakavia vammoja. Se, että H oli josain vaiheessa tekoa edeltävänä vuonna humalassa puhunut aikomuksestaan tappaa W, ei sellaisenaan osoittanut tappamistarkoitusta puukotushetkellä. H oli puhutteluissa kertonut tarkoituksenaan olleen lyödä W:tä niin monta kertaa, että hän kuolee. Tälle kertomukselle ei ole annettu merkitystä tahallisuuden arvioinnissa H:n psyykkisten ongelmien, vahvan humalatilän sekä sen takia, että pian teon jälkeen toteutetussa puhuttelussa H oli ollut säikähtänyt ja sekavan oloinen. H oli tämän jälkeen useasti kiistänyt tappamistarkoituksen. Nämä seikat huomioon ottaen hovioikeus on katsonut tarkoitustahallisuuden jääneen näytämättä.

Tässäkin tapauksessa on siis viitattu tappamistilaisuuden käyttämättä jättämiseen, kun vastaajalla oli teon yllätyksellisyyden vuoksi mahdollisuus kohdistaa isku vaarallisemmalle kehon alueelle. Perusteluissa on myös huomautettu, että teräaseella varustautuminen ei välttämättä osoittanut juuri surmaamistarkoitusta. Myöskään H:n puheita uhrin tappamisesta ei ole voitu ottaa arvioinnissa huomioon, koska hän oli puhunut tarkoituksestaan humalassa ja kauan ennen tekoajankohtaa, eikä sekavan oloisen H:n alustavissa kuulusteluissa antamia

lausuntoja voitu ottaa huomioon.⁹¹ Kokonaisarvioinnin perusteella näytön ei ole katsottu osoittaneen tarkoitustahallisuutta.

3.2.2 Tarkoitustahallisuuden edellyttämän todennäköisyysasteen näyttäminen

Edellä on tarkoitustahallisuuden edellytysten yhteydessä todettu, että hallituksen esityksen ja oikeuskirjallisuuden mukaan tarkoitustahallisuudessa seurauksen todennäköisyydeksi riittää, ettei tekijä ollut pitänyt seurauksen syntymisen mahdollisuutta poissuljettuna.⁹² Vaadittava todennäköisyysaste täyttyy esimerkiksi tapauksessa, jossa tekijä lyö uhria lyhyellä linkkuveitsellä tarkoituksenaan tappaa tämä, vaikka onnistumisen mahdollisuudet ovat tekijän itsensäkin mielestä huonot. Tällaisessa tapauksessa tosin tehottoman välineen käyttäminen puhuu sen puolesta, ettei tappamistarkoitusta ole ollut⁹³, ellei tappamistarkoituksesta ole muuta vahvaa näyttöä kuten tekijän myöntäminen.

Ratkaisussa KKO 2003:115 korkein oikeus on todennut, ettei K ollut voinut lähteä siitä, etteikö luodin osuminen L:ään olisi ollut mahdollista. Rovaniemen hoivioikeuden tapauksissa nro 836 ja nro 218 tappotarkoitus on katsottu näytetyksi. Ratkaisussa nro 836 uhrin kuoleman todennäköisyysasteen täyttymisestä ei ole erikseen lausuttu. Kuoleman riittävä todennäköisyys tapauksessa kuitenkin lienee ilmiselvää teon vakavuutta ilmentävien seikkojen vuoksi.⁹⁴ Tekijä ei ollut voinut katsoa kuoleman mahdollisuutta poissuljetuksi. Ratkaisussa nro 218 hoivioikeus on erikseen todennut tarkoitus- ja todennäköisyystahallisuuden täyttyneen. Näin ollen tuomioistuin ei ole erikseen arvioinut tarkoitustahallisuuden edellyttämää seurauksen todennäköisyysastetta. Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että jos puukotustapauksissa pystytään osoittamaan tappotarkoitus, myös vaadittava todennäköisyysaste yleensä täyttyy ongelmitta.

⁹¹ Ks. kuitenkin edellä KKO 2003:115, jossa päihtyneen vastaajan tappouhkaukset otettiin huomioon yhtenä tappotarkoituksen osoittavana seikkana.

⁹² HE 44/2002 vp s. 86.

⁹³ Matikkala 2005 s. 97.

⁹⁴ Ks. edellä.

3.2.3 Yhteenvetoa tarkoitustahallisuuden näyttämisestä

Tarkoitustahallisuuden näyttöä koskevan oikeuskirjallisuuden sekä korkeimman oikeuden ja Rovaniemen hovioikeuden ratkaisukäytännön perusteella voidaan todeta, että tappamistarkoitusta ovat osoittaneet ainakin seuraavat seikat: (toistuvat ja yksiselitteiset) tappouhkaukset, tehokas tekoväline, puukoniskujen suuri lukumäärä, varustautuminen etukäteen tekovälineellä, motiivi tappaa uhri, pitkäaikainen vihamielisyys uhria kohtaan, se että uhrin tappaminen on ainoa teosta kuviteltavissa oleva tekijän päämäärä, teon hengenvaarallisuus, tappamistarkoituksesta kertominen jollekin, menettelyn päätyminen vasta ulkopuolisen väliintulon johdosta, hyökkäyksen yllätyksellisyys ja "surmaamistilaisuuden" käyttämättä jättäminen.

Oikeuskäytännön perusteella erityisesti tappouhkaukset näyttävät olleet merkittävässä asemassa. Kuitenkaan yksin tappouhkaukset eivät riitä, eikä vanhoja humalassa esitettyjä puheita tappamisaikeista ole otettu arvioinnissa huomioon. Tekijän päihtymys on näyttänyt vaikuttaneen tarkoituksen olemassaolon arviointiin siten, että joissain tapauksissa tekijän humalatila on otettu huomioon tappouhkausien merkitystä arvioitaessa.⁹⁵ Toisaalta tekijä on ollut humalassa myös tapauksessa KKO 2003:115, jossa tappouhkausten on katsottu osoittavan surmaamistarkoitusta yhdessä muiden seikkojen kanssa.

Tarkoitustahallisuuden arvioiminen on tapauskohtaista, ja oleellista on tilanteen arvioiminen kokonaisuutena. Luonnollisesti mitä enemmän tappotarkoitusta osoittavia yksittäisiä seikkoja teosta ilmenee, sitä varmemmin tappotarkoitus katsotaan näytetyksi. Tarkoitustahallisuuden todennäköisyysvaatimus on niin matala, ettei sen täytyminen ainakaan tutkielman aineiston tapauksissa ole muodostunut ongelmaksi.

⁹⁵ Ks. esim. KKO 1993:5 ja Rovaniemen hovioikeuden ratkaisu nro 156.

3.3 Todennäköisyystahallisuuden näyttäminen

3.3.1 Yleistä

Lain esitöiden mukaan todennäköisyystahallisuuden edellyttämä arvio seurauksen todennäköisyydestä tehdään tekijän näkökulmasta ja tekohetken tilanteessa. Tekijällä tulee olla myös todellinen käsitys asiasta. Todennäköisyystahallisuutta on kritisoitu siitä, etteivät tekijät useinkaan tee todennäköisyysarvioita eikä sellaista voi prosessissa näyttää. Vaikka seurausta pidettäisiin objektiivisesti todennäköisenä, on kyseenalaista, oliko se sitä myös tekijän mielestä.⁹⁶

Kuten edellä on käynyt ilmi, oikeuskirjallisuudessa on todettu, että tuomioistuimen tulee tekijän mieltämää seurauksen todennäköisyysastetta arvioidessaan ottaa huomioon teosta ja teko-olosuhteista ilmenevät objektiiviset seikat. Näiden ja yleisten kokemussääntöjen avulla tuomioistuin saa jonkinlaisen kuvan siitä, miten todennäköisyyttä yleensä arvioitaisiin vastaavassa tilanteessa. Mikäli näytössä ilmenee, että tekijän käsityskyky poikkeaa merkittävästi normaalista, eikä hän siten kykene arvioimaan tekojensa seurauksia normaalien kokemussääntöjen mukaan, tämä voidaan ottaa huomioon ratkaisussa.

3.3.2 Veitsenlyönnin tarkoituksellinen suuntaaminen

Matikkalan mukaan todennäköisyystahallisuuden syyksilukeva perustelu voidaan jakaa kahteen osaan: "1) tekijä käsitti, että (on olemassa kokemussääntö, jonka mukaan) puukoniskusta varsin todennäköisesti seuraa kuolema. 2) tekijä käsitti, että hän on iskemässä toista puukolla." Jälkimmäistä väitettä voidaan Matikkalan mukaan perustella muun muassa tekijän valvetilaan liittyvillä seikoilla (tekijä hereillä, eikä hänellä ollut tekohetkellä sairaskohtausta), tekijän selvillä oloon tilanteesta (hänellä oli puukko kädessään ja edessä toinen henkilö) ja osapuolten liikkumiseen tilanteessa (tekijän kontrolloitu liikkuminen, osumakohtaan ei vaikuttanut uhrin yllättävä liikehdintä tai muut väliin tulevat seikat.⁹⁷

KKO 1985 II 172: Syytetty oli hengenvaaran aiheuttaen tahallaan lyönyt asianomistajaa puukolla vatsaan helposti vioittuvien sisäelimien alueelle. Kun syytetty ei

⁹⁶ Matikkala 2005 s. 461-464

⁹⁷ Matikkala 2005 s. 92.

ollut voinut lähteä siitä, ettei uhrin kuoleman mahdollisuus olisi ollut hyvinkin todennäköinen puukotuksen seuraus, tai ainakin puukon käyttäminen tällä tavalla osoitti välinpitämättömyyttä uhrin hengestä, oli perusteltua päätyä siihen, että syytetyn tahallisuus ulottui asianomistajan kuolemaan asti.

Ratkaisun perusteluissa todettiin ensin, ettei kyseessä ollut ollut vastaajan väittäämä hätävarjelutilanne. Sitten korkein oikeus myönsi, ettei syyksilukemisen perusteiksi ollut voitu esittää suoranaista selvitystä A:n tahallisuuden sisällöstä tekohetkellä. Vastaajan kertomuksen perusteella puukoniskua sinänsä pidettiin tahallisena. Lyönnin suuntautuminen "kehon helposti vioittuvien sisäelinten alueelle" ei perustelujen mukaan ollut johtunut uhrin yllättävästä liikkumisesta tai muusta tekoon kuulumattomasta seikasta. Näin ollen korkein oikeus päätyi siihen, että vastaaja oli tahallaan puukottanut uhria hengenvaaralliseen kohtaan.⁹⁸

KKO 1999:20: A:n kertomansa mukaan "huitaisuksi" kohti B:n "kinttuja" tarkoittama veitsen isku oli osunut B:tä reiden yläosaan. Veitsen terä oli kulkenut läheltä alaraajan suurta valtimoa ja laskimoa sekä aiheuttanut virtsarakon sisäistä verenvuotoa ja reisilihaksen vahingoittumisen. Koska asiassa ei ollut näytetty, että A:n tarkoituksena oli tappaa B tai että hänen olisi täytynyt käsittää B:n kuoleman olevan tekonsa varsin todennäköinen seuraus, syyte tapon yrityksestä hylättiin ja A tuomittiin törkeästä pahoinpitelystä.

Korkein oikeus totesi, ettei puukotusta ollut edeltänyt osapuolten välinen riita tai A:n väittäämä hätävarjelutilanne. Näin ollen A:n isku oli osunut siihen, mihin se oli suunnattu. Reiteen suunnattu isku ei perustelujen mukaan ollut sellainen, jonka perusteella todennäköisyystahallisuus täytyisi. Todennäköisyysarviota ja osumakohdan vaarallisuutta käsitellään jäljempänä.

Vihriälän mukaan tapauksista KKO 1985 II 172 ja 1999:20 voidaan päätellä, että tekijän tulee kohdistaa puukon lyönti "keskivartalon helposti vahingoittuvien sisäelinten" tai muulle hengenvaaralliselle alueelle. Vastaajan yllättävä liikkuminen saattaa näin ollen johtaa siihen, että puukon voidaan katsoa osuneen hengenvaarallisesti tekijästä riippumattomasta syystä, jolloin todennäköisyystahalli-

⁹⁸ Tapausten todennäköisyysarviointia koskevaa puolta käsitellään myöhemmin.

suus ei täyty. Vihriälä pitää tällaista oikeusohjetta "elämälle vieraana", sillä harvoin uhri pysyy paikallaan, jotta tekijä voi rauhassa tähdätä lyöntinsä.⁹⁹

Veitsellä lyönnin tahallisen suuntaamisen perusteleminen helpottuu, kun vastaaja myöntää lyöneensä asianomistajaa iskun osumakohtaan, mutta kiistää mieltäneensä, että teon varsin todennäköinen seuraus oli asianomistajan kuolema. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2009:48 A oli myöntänyt tahallaan lyöneensä B:tä puukolla kaulaan. Hän oli kuitenkin kiistänyt mieltäneensä, että teon varsin todennäköisenä seurauksena olisi voinut olla B:n kuolema.

KKO 2009:48: A oli lyönyt B:tä teräaseella kaulan alueelle aiheuttaen noin kahden senttimetrin pituisen pinnallisen, ihonalaiskudokseen ulottuneen haavan. Välittömästi teon jälkeen A oli kutsunut paikalle sairausauton. Kysymys siitä, oliko A syylistynyt tapon yritykseen.

Korkeimman oikeuden enemmistö lienee lähtenyt siitä, että lyönti oli osoitettu kaulan alueelle. Tilanteessa A ja B olivat kummatkin liikkuneet ja perusteluissa erikseen mainitaan, että B oli työntänyt A:ta poispäin luotaan. Periaatteessa tämä olisi voinut vaikuttaa lyönnin osumakohtaan. Tosin lyönti olisi saattanut osua vielä vaarallisemminkin.¹⁰⁰ Myös esim. tapauksessa RHO 23.6.2010 nro 541 vastaaja oli hovioikeudessa myöntänyt tahallaan tähdänneensä lyönnin asianomistajan kylkeen ja RHO 22.2.2013 nro 156 vastaaja myönsi lyöneensä keittiöveitsellä asianomistajaa selkään. Näissä tapauksissa todennäköisyyshallisuuden näytön perusteleminen on keskittynyt tekijän mieltämän kuoleman todennäköisyysasteen arviointiin.

Rovaniemen hovioikeuden tapauksissa lyönnin tahallista suuntaamista koskevat perustelut ja niiden tarkkuus vaihtelevat huomattavasti. Ratkaisuissa nro 546, 473, 620, 327, ja 983 hovioikeus perusteli kysymystä nimenomaisesti. Muun muassa tapauksen nro 546 perustelujen mukaan asianomistajan kertomuksella oli osoitettu, että vastaaja oli tullut hänen luokseen ja lyönyt häntä tahallisesti puukolla, kun hän oli istunut sängyn reunalla. Asianomistajan kertomuksen perusteella katsottiin näytetyksi, että kyse oli nimenomaan veitsellä lyönneistä niin, että ne oli "tarkoituksella ja tahallisesti" kohdistettu keskivarta-

⁹⁹ Vihriälä 2012 s. 214.

¹⁰⁰ Vihriälä 2012 s. 204.

loon. Niinikään tapauksessa nro 473 hovioikeus on nimenomaisesti perustellut lyönnin tarkoituksellisuutta. Perustelujen mukaan S:n tarkoitus lyödä P:tä ylävartaloon on päätelty siitä, että hän oli tullut sisälle ravintolaan yllättäen takaoven kautta ja lähestynyt pakenemaan pyrkinyttä P:tä vauhdikkaasti veitsi lyöntiasentoon kohotettuna ja lyönyt tätä veitsellä heti tämän tavoitettuaan. Hovioikeuden tapauksessa nro 620 käräjäoikeus, jonka perustelut hovioikeus hyväksyi, totesi, ettei kyseessä ollut ollut vastaajan väittämää hätävarjelutilannetta. Todistajien kertomusten perusteella katsottiin selvitettyksi, että lyöntitilanteessa vastaaja ja asianomistaja olivat olleet kasvoistensa ja vastaaja oli suunnannut viimeisen iskun sivukautta kyljen kautta kiertäen asianomistajan selkään. Tapauksessa nro 983 V oli viiltänyt uhria veitsellä kaulaan samalla, kun P oli pitänyt lattialla maannutta uhria hiuksista kiinni. Hovioikeus totesi, että V:n oli katsottava viiltäneen uhria tarkoituksellisesti juuri kaulan alueelle P:n pitäessä samalla kiinni tämän hiuksista. Tämä tarkoittanee sitä, että viillon on täytynyt osua sinne, minne se on suunnattu, koska uhri ei ole tilanteessa kyennyt liikkumaan.

Rovaniemen hovioikeuden ratkaisussa nro 327 kysymys piston tarkoituksellisesta suuntaamisesta on osoittautunut ratkaisevaksi seikaksi syyksilukemisen kannalta.

RHO 27.4.2012 nro 327: T oli pistänyt H:ta 9 senttimetrin pituisin piikein varustetulla grillihaarukalla kaulaan siten, että grillihaarukan piikit olivat uponneet noin 4 senttimetrin syvyyteen lähelle kaulavaltimoa. Syyttäjä vaati T:lle rangaistusta ensisijaisesti tapon yrityksestä ja toissijaisesti törkeästä pahoinpitelystä. T kiisti kummatkin syytteet vedoten siihen, ettei hän ollut tarkoittanut vahingoittaa tai tappaa H:ta. T:n ja H:n välillä ei ollut ollut riitaisuuksia. T oli haastanut H:n leikkimieliseen kaksintaisteluun, missä yhteydessä T oli tehnyt leikkimielisen pistoliikkeen H:ta kohti sillä seurauksella, että grillihaarukka oli osunut vahingossa H:ta kaulan seutuun. Katsottiin jääneen näyttämättä, että T olisi tarkoituksellisesti suunnannut piston nimenomaisesti H:n kaulan alueelle. Tekoa ei voitu lukea T:n syyksi tapon yrityksenä.

Hovioikeuden mukaan kaikki pääkäsittelyssä kuullut olivat luonnehtineet pistoa huitaisuksi tai tökkäisyksi. Piston voimakkuudesta, tavasta tai suunnasta ei ollut esitetty tarkempaa selvitystä. Grillihaarukan pistot olivat osuneet kehon herkästi vaurioituvalle kaulan alueelle, jossa sijaitsevat elintärkeät suuret verisuonet ja

hermoradat sekä henkitorvi ja nielu, ja riski niiden vioittumisesta on suuri, vaikka isku ei olisikaan voimakas. Hovioikeus katsoi kuitenkin, että vaikka T:n oli katsottava sinänsä tahallaan huitaisseen H:ta grillihaarukalla, ei T ollut tarkoittanut suunnata pistoa tai huitaisua nimenomaisesti H:n kaulan alueelle. Tämä pääteltiin H:n ja T:n kertomuksista pistoa tai huitomista edeltäneestä tilanteesta ja siitä, ettei heidän välillään ole ollut mitään erimielisyyksiä. Hovioikeus totesi että esitetyn selvityksen perusteella ei voitu katsoa, että T:llä olisi tässä tapauksessa ollut tahallisuuden edellyttämä tietoisuus siitä, että grillihaarukalla tehdyn piston tai huitaisun varsin todennäköinen seuraus olisi ollut H:n kuolema.

Tapauksissa nro 14, 250, 411, 840 (paitsi vähemmistöön jäänyt oikeusneuvos) ja 849 hovioikeus ei ole nimenomaisesti todennut, että vastaaja oli tarkoituksellisesti suunnannut veitsen lyönnin hengenvaaralliselle alueelle. Kaikissa näissä tapauksissa vastaaja väitti, että kyse oli ollut hätävarjelutilanteesta ja että hän oli lyönyt (tai esimerkiksi tapauksessa nro 840 "huitonut summittaisesti" kohti) asianomistajaa puukolla puolustautuakseen asianomistajan oikeudettomalta hyökkäykseltä tai että puukko oli tilanteessa asianomistajan hyökkäyksen takia osunut tähän. Vastaaja on siis vedonnut hätävarjelu- tai hätävarjelun liioittelutilanteen olemassaoloon. Tuomioistuin ei yhdessäkään aineiston tapauksessa katsonut olleen kyseessä hätävarjelu- tai hätävarjelun liioittelutilannetta. Johtopäätöksenä on usein todettu, että tekijä on aiheuttanut vammat tahallisella rikoksella. Lyöntien suuntaamisen tarkoituksellisuutta ei sen sijaan ole nimenomaisesti pohdittu.

Esimerkiksi Rovaniemen hovioikeuden tapauksessa nro 14 kyse oli baarin ulkopuolella tapahtuneesta puukotuksesta.

RHO 11.1.2012 nro 14: H:lla ja R:llä oli ollut ensin suusanallista riitaa, ja riitelyn yhteydessä H oli yllättäen lyönyt mukanaan olleella puukolla R:ää kurkkuun siten, että pistohaava oli ulottunut noin 4-5 senttimetrin syvyyteen käyden kilpiruston takaseinämässä. H:n katsottiin menetelleen tahallisesti ja hänet tuomittiin rangaistukseen tapon yrityksestä.

H oli väittänyt, että hän oli puolustanut itseään R:n hyökkäykseltä, eikä ollut suunnannut lyöntiä hengenvaaralliselle alueelle. Käräjäoikeus ja hovioikeus pi-

tivät H:n kertomusta R:n hyökkäyksestä epäuskottavana, ja kummankin perusteluissa todettiin, ettei kyseessä ole ollut hätävarjelutilanne. Sen sijaan R:n kertomusta pidettiin luotettavana. R:n kertomuksen mukaan H oli suusanallisen riidan yhteydessä yllättäen vetänyt puukon taskustaan ja lyönyt sillä ilman varoitusta. Tultuaan siihen tulokseen, että hätävarjelutilanne ei ollut ollut käsillä, hovioikeus ja kärjäoikeus ovat kumpikin perusteluissaan siirtyneet arvioimaan kuoleman todennäköisyyttä kyseisenlaisen menettelyn seurauksena. Perusteluissa ei ole nimenomaisesti todettu, että H:n katsottiin tarkoituksellisesti suunnan iskun kaulan alueelle. Syynä tähän voi olla, että tämä katsottiin päivän selväksi asiaksi sen perusteella, mitä näytön arvioinnin yhteydessä oli tullut esille. R:n kertomuksen mukaanhan tilanne oli ollut yllätyksellinen, mikä viitanee siihen, ettei asianomistaja ole osannut odottaa iskua, eikä hänen yllättävä liikkumisensa ole vaikuttanut lyönnin osumakohtaan. Myös jo sinänsä se, ettei hätävarjelu- tai hätävarjelun liioittelutilannetta ole katsottu olevan käsillä voi tarkoittaa, ettei lyönnin suuntaamiseen ole vaikuttanut mikään "häiritsevä tekijä". Lyönti on osunut, minne se on suunnattu.

Myöskään tapauksessa nro 840 hovioikeuden enemmistö ei nimenomaisesti ole ottanut kantaa puukoniskun tarkoitukselliseen suuntaamiseen keskivartalon alueelle.

RHO 16.10.2013 nro 840: O ja H olivat jutelleet keskenään ravintolan terassilla. Heille oli tullut erimielisyyksiä, minkä johdosta H oli tönäissyt O:n kumoon. O oli noussut ylös ja seurue oli jatkanut keskustelua. Jonkin ajan kuluttua O oli alkanut työntää H:ta ja hyökännyt tämän kimppuun puukko kädessään. O oli lyönyt H:ta puukolla kylkeen, alavatsaan ja kyynärvarteen. Hovioikeus tuomitsi O:n rangaistukseen törkeästä pahoinpitelystä. (Ään.)

Kärjä- ja hovioikeudessa H vetosi hätävarjelutilanteeseen. Kumpikaan oikeusaste ei kuitenkaan katsonut tällaisen tilanteen olleen käsillä. Lyönnin tarkoituksellisesta suuntaamisesta keskivartalon alueelle ei ole mainittu perusteluissa. Tosin tässäkin tapauksessa voitaisiin lukea rivien välistä, että muun muassa teon yllätyksellisyyden takia puukolla lyönti osui sinne, minne tekijä oli tarkoittanutkin lyödä.

Kuitenkin eri mieltä olevan jäsenen lausunnossa asia on huomioitu. Hovioikeudenneuvoksen mukaan todistusaineistona olleen tallenteen perusteella ei jäänyt epäilystä siitä, etteikö O olisi tarkoituksella suunnannut lyönnit kohti H:n keskivartaloa. Tallenteelta oli ilmennyt että ensimmäiset lyönnit oli kohdistettu H:n vatsaan, ja H:n ollessa maassa makaamassa O oli kohdistanut "varsin laajakaarisia osittain pään yläpuolelta lähteviä" lyöntejä kohti H:n keskivartaloa. Lyöntien tarkka sijainti keskivartalolla oli jäänyt sattumanvaraiseksi, koska H oli liikkumalla pyrkinyt suojaamaan itseään. Eri mieltä olevan lausunnossa lyönnin tarkoituksellinen suuntaaminen keskikehon alueelle on siis perusteltu varsin perusteellisesti.

RHO 23.4.2013 nro 343: K oli istuessaan auton etupenkillä matkustajan puolella kääntynyt kohti takapenkillä istunutta N:ää ja pistänyt kädessään olleella puukolla N:ää vasemmalle puolen kaulaan. Puukon terä oli ollut kohtisuorassa kaulan ihoa vasten ja pisto oli uponnut useita senttejä kaulan sisälle. Piston jälkeen K oli vetänyt puukon pois N:n kaulasta, jolloin haavasta oli alkanut valua runsaasti verta. Tämän jälkeen auton kuljettaja oli ajanut auton terveyskeskuksen pihaan. Lääkärinlausunnon mukaan N:n kaulalla oli ollut noin kaksi senttimetriä pitkä ja neljä senttimetriä syvä pistojälki, joka oli ulottunut kurkunpään limakalvotasolle saakka.

Vastaaja väitti, että hän oli ainoastaan uhkaillut N:ää pitämällä puukkoa N:n kaulan läheisyydessä. Puukon terä oli hänen mukaansa osunut N:n kaulaan auton liikahtamisen seurauksena grillijonossa. Käräjäoikeus katsoi näytetyksi, että terän kulkusuunnan ja vamman neljän senttimetrin syvyyden sekä esitutkinnassa annettujen kertomusten perusteella kyse oli ollut tahallisesta puukolla pistämisestä N:n kaulaan.

Edellä tarkoitustahallisuuden kohdalla käsitellyssä tapauksessa nro 218 hovioikeus arvioi myös todennäköisyystahallisuuden täyttymistä. N oli lyönyt J:tä rintaan järjestyksenvalvojan olkapään yli. Kun järjestyksenvalvojat olivat saaneet N:n pois J:n kimpusta, N oli todennut tarkoituksenaan olleen osua veitsellä J:n kaulaan. Sillä seikalla, että N oli osunut kaulan sijaan rintakehään ei ollut merkitystä, sillä perustelujen mukaan N:n "on iskiessään veitsellä voimakkaasti [J:tä] ylävartalon alueelle tarkoituksenaan lyödä tätä kaulaan vähintäänkin täytynyt ymmärtää tekonsa varsin todennäköisenä seuraamuksena olevan [J:n] kuole-

ma". Tämän perusteella voitaneen todeta, ettei sillä ole väliä, että isku on kaulan sijaan osunut rintakehään, sillä myös kaulan voidaan katsoa kuuluvan (herkkään) ylävartalon alueeseen.

Yhteenvedona voidaan todeta ensinnäkin, että mikäli tekijä myöntää tarkoituksellisesti suunnanneensa lyönnin sen osuma-alueelle, tämän seikan perusteleminen ei tuottane ongelmia. Tuomioiden perustelutarkkuus vaihtelee lyönnin suuntaamisen osalta. Aina sitä ei nimenomaisesti perustella tuomiossa, vaikkakin lyönnin tarkoituksellista suuntaamista osoittavat seikat ovat usein pääteltävissä näytön arvioinnissa esille tulleista seikoista.

Niissä ratkaisuissa, joissa lyönnin kohdistamista on nimenomaisesti perusteltu, on kiinnitetty huomiota muun muassa siihen, onko uhri liikkunut teon aikana yllättävästi tai onko lyönnin suuntautumiseen vaikuttanut joku muu tekoon kuulumaton seikka (erityisesti KKO 1985 II 172).¹⁰¹ Missään tutkielman aineiston tapauksessa hovioikeus ei ole katsonut, että tekijään olisi asianomistajan puolelta kohdistunut hyökkäys, mikä olisi voinut vaikuttaa lyönnin kohdistumiseen hengenvaaralliselle alueelle. Suurimmassa osassa tapauksia uhri on (luonnollisesti) liikkunut puolustautuakseen lyönniltä, mutta tällaista liikkumista ei ole otettu huomioon arvioinnissa. Ehkä tällaista liikkumista ei ole katsottu uhrin *yllättäväksi* liikkumiseksi. Tai ehkä uhrin liikkuminen suojatakseen itseään aiheuttaa vain sen, että tekijä ei ole voinut, kuten vähemmistöön jäänyt hovioikeudenneuvos totesi lausunnossaan tapauksessa nro 840, kontrolloida tarkkaa osumakohtaa hengenvaarallisella kehon alueella. Lyönnin tarkoituksellista suuntaamista on perusteltu myös muun muassa teon yllätyksellisyydellä ja lyöntitavalla.

3.3.3 Subjektiviiset seikat todennäköisyysarvioinnissa

Kun on saatu selvitettyä, että tekijä on tarkoituksella kohdistanut lyönnin hengenvaaralliselle osuma-alueelle, tulee arvioitavaksi, millaisia seikkoja kuoleman todennäköisyysarvioinnissa pitäisi ottaa huomioon. Todennäköisyystahallisuuden kannalta kuoleman todennäköisyysarvion sitominen tekijän käsityksiin saattaa johtaa tilanteeseen, jossa kaksi henkilöä tekee samanlaisen teon. Vain toi-

¹⁰¹ Myös esimerkiksi autossa grillijonossa sattuneessa puukotuksessa (Rovaniemen hovioikeuden tapaus nro 434) tuomioistuin olisi periaatteessa voinut päätyä pitämään auton liikahtamista tällaisena "muuna tekoon kuulumattomana seikkana".

nen heistä tuomitaan tapon yrityksestä, koska hän oli pitänyt uhrin kuolemaa tekonsa varsin todennäköisenä seurauksena, toinen taas ei. Jos seurauksen objektiivinen todennäköisyys oli yleisen elämäkokemuksen mukaan "varsin todennäköinen" tällainen lopputulos ei liene mahdollinen ilman selvää eroa tekijöiden käsityskyvyssä. Tällainen käsityskyvyn ero voi johtua esimerkiksi iästä, sairaudesta tai vastaavanlaisesta seikasta.¹⁰² Myös Frände on todennut, että vaaditaan hyvin erikoisia olosuhteita, että henkilö voi menestyksekkäästi väittää, että häneltä puuttui tällainen notorinen tieto.¹⁰³

Korkeimman oikeuden tapauksissa KKO 1985 II 172, KKO 1999:20 ja KKO 2009:48 ei ollut erityistä mainintaa tekijän kyvyistä päätyä teon laadun suhteen samaan tulokseen, kuin mihin yleiseen elämäkokemukseen perustuvan tiedon nojalla on päädytty. Vihriälän mukaan tästä voitaneen päätellä, ettei tekijän käsityskyvyssä ole ollut mitään poikkeavaa, minkä takia kysymykseen ei ole tarvinnut kiinnittää erityistä huomiota.¹⁰⁴ Tuomioistuinten perusteluissaan käyttämä pakottava päättely ("on täytynyt pitää") saattaa ilmentää tällaista ajattelua. Tuomioistuin katsoo kokemussääntöjen ja muun todistelun perusteella, että muut vaihtoehtoiset hypoteesit ovat tulleet poissuljetuiksi. Esimerkiksi yleiseen elämäkokemukseen perustuvan tiedon mukaan rintaan puukotuksen varsin todennäköisenä seurauksena on varsin todennäköisesti uhrin kuolema. Mikäli asiassa ei ole näytetty mitään sellaisia tekijän käsityskykyyn liittyviä seikkoja, joiden perusteella tekijä ei olisi voinut käsittää tätä, tekijän piti mieltää kuolema menettelynsä varsin todennäköiseksi seuraukseksi.¹⁰⁵ Voitaisiin sanoa, että tekijän todennäköisyyden mieltäminen on ikään kuin presumoitu tapauksissa, joissa teon seurauksena on yleisen elämäkokemuksen mukaan varsin todennäköisesti uhrin kuolema.

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön ja hallituksen esityksen (HE 44/2002 vp) nojalla näyttää siltä, ettei tekijän teonhetkiselälle päihtymystilalle ole annettu käytännössä lainkaan merkitystä todennäköisyystahallisuuden suhteen. Korkein oikeus on humalatappotilanteissa tuominnut tekijän tahallisesta henkirikoksesta.¹⁰⁶ Hallituksen esityksen mukaan päihtyneen henkilön tahallisuus arvioidaan

¹⁰² Vihriälä 2012 s. 70.

¹⁰³ Frände 2012 s. 121.

¹⁰⁴ Vihriälä 2012 s. 205.

¹⁰⁵ Matikkala 2005 s. 94-95, Frände 2012 s. 121 ja Vihriälä 2012 s. 73.

¹⁰⁶ Virtanen 2005 s. 398-400.

periaatteessa samojen lähtökohtien mukaan kuin muidenkin. Näyttökysymyksissä joudutaan tosin nojaamaan varsin pitkälle yleisiin kokemussääntöihin. "Oikeuskäytännössä kokemussääntöjen merkitys on tulkittu siten, että melko vahvassakin humalassa olevan henkilön on katsottu ymmärtävän, että toista keskivartaloon puukolla lyötäessä kuoleman mahdollisuus on teon varsin todennäköinen seuraus."¹⁰⁷ Tätä tulkintatapaa ei horjuta se, että tekijän subjektiivisesta mieltämisestä tekohetkellä on mahdotonta saada luotettavaa näyttöä. Koskinen on todennut voimakkaan päihtymyksen viittaavan pikemminkin todennäköisyysarvion puuttumiseen.¹⁰⁸ Matikkalan mukaan päihtymyksen lisäksi myöskään suuttumus ei sellaisenaan estä teon syyksilukemista tahallisenä.¹⁰⁹

Rovaniemen hovioikeuden tapauksista ainoastaan yhdessä otettiin todennäköisyysarvioinnissa huomioon tekijän mieltämiseen liittyviä subjektiivisia seikkoja. Jo edellä käsitellyssä ratkaisussa RHO 22.2.2013 nro 156 H oli lyönyt selin jakkaralla istunutta W:tä takaa päin selkään ennalta arvaamatta. Tämän jälkeen H oli paennut paikalta hälyttämättä apua W:lle.

Perusteluiden mukaan mielentilalausunnosta ilmeni, että H:n kyky säädellä impulssikontrolliaan oli ollut psyykkisten sairauksien vuoksi heikentynyt, kuten myös hänen kykynsä ymmärtää tekojensa tosiasiallinen luonne. Nämä seikat sekä H:n nuori ikä sekä tekohetken vahva humalatila huomioon ottaen hovioikeus katsoi, ettei H ollut W:tä lyödessään mieltänyt tämän kuolemaa tekonsa varsin todennäköiseksi seuraukseksi.

Perusteluista ei ilmene, miten "keskivertoihminen" mieltäisi kuoleman todennäköisyyden vastaavassa tilanteessa. Kuitenkin tuomiota lukiessa syntyy sellainen kuva, että tällaisen henkilön tulisi mieltää kuoleman olevan kuvatonlaisen teon varsin todennäköinen seuraus. Muutoinhan ei olisi ollut tarpeen vedota niihin seikkoihin, joiden perusteella H ei ole mieltänyt kuoleman todennäköisyyttä samalla tavoin kuin "keskivertoihminen", kun kenenkään ei pitänyt vastaavassa tilanteessa mieltää kuolemaa teon varsin todennäköiseksi seuraukseksi.

¹⁰⁷ HE 44/2002 vp s. 88.

¹⁰⁸ Koskinen 2007 s. 41. Ks. myös Nuutila 1997 s. 223-224 ja Virtanen 2005 s. 398-400.

¹⁰⁹ Matikkala 2005 s. 153.

Kyseessä on tutkielman aineiston ainoa tapaus, jossa tuomioistuin on kiinnittänyt huomiota tekijän ja teko hetken erityispiirteisiin kuoleman todennäköisyyden arvioinnissa. Normaalista poikkeavaan mieltämiseen ovat tässä tapauksessa vaikuttaneet tekijän psyykkiset sairaudet, joiden takia tekijän impulssikontrolli ja tekojensa luonteen mieltäminen on ollut normaalista poikkeavaa, sekä 19 vuoden ikä ja vahva humalatila. Todennäköisyyden poikkeava mieltäminen johtuu siis useasta tekijästä. H:n heikentynyt kyky säädellä impulssikontrolliaan ja ymmärtää tekojensa tosiasiallinen luonne on näytetty mielentilalausunnon avulla. Hovioikeus on käräjäoikeuden tapaan todennut H:n olleen alentuneesti syynta-keinen teko hetkellä.

Lähes kaikkiin tapauksiin on liittynyt alkoholin käyttöä, ja osassa tekijä on ollut varsin vahvassa humalassa. Missään tapauksessa (paitsi edellä käsitellyssä tapauksessa nro 156) tekijän päihtymyksellä ei ole todettu olleen merkitystä todennäköisyysarvioinnin suhteen. Tapauksessa nro 896 käräjäoikeus on nimenomaisesti todennut perusteluissaan, jotka hovioikeus on hyväksynyt, ettei vastaajan humalatilalla ollut todennäköisyystahallisuuden arvioinnissa merkitystä. Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että vaaditaan erityisen painavaa näyttöä tekijän vajavaisesta käsityskyvystä, jotta todennäköisyyttä arvioitaisiin yleisistä kokemussäännöistä poikkeavasti. Vahvakaan humalatila ei ole johtanut todennäköisyyden poikkeavaan arviointiin. Rovaniemen hovioikeuden tapauksessa nro 156 tekijän käsityskyvyn poikkeavuutta arvioitiin lähinnä mielentilalausunnon perusteella. Arvioinnissa merkittäväksi seikaksi muodostuivat tekijän psyykkiset sairaudet. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kuoleman todennäköisyyden arviointi tapahtuu lähes aina objektiivisen todennäköisyysarvioinnin nojalla, vaikka tämä sinällään on lain sanamuodon vastaista.

3.3.4 Objektiiviset seikat todennäköisyysarvioinnissa

Kuoleman objektiivisen todennäköisyyden arvioimiseksi ei ole saatavilla täsmällistä tietoa puukoniskujen letaalisuudesta.¹¹⁰ Kuitenkin oikeuskäytännössä tietynlaisten puukoniskujen on katsottu täyttävän todennäköisyysvaatimuksen. Kuten aiemmin on jo todettu, todennäköisyyskäsitteellä tarkoitetaan tekijän arkista tekohetken arviota, ei tilastomatemattisia laskelmia. Jos tekijä pitää seurauksen syntymistä todennäköisempänä kuin sen syntymättä jäämistä, todennäköisyystahallisuus täyttyy.¹¹¹

3.3.4.1 Keskivartaloon kohdistuneet puukoniskut

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä keskikehon alue on katsottu alueeksi, jolla sijaitsee helposti vioittuvia sisäelimiä. Keskikehoon voidaan katsoa kuuluvan vatsa ja rintakehän sekä kyljen alue.

KKO 2005:63: A oli lyömällä B:tä kahdesti hedelmäveitsellä vatsaan tahallaan yrittänyt tappaa B:n. A oli kutsunut sairausauton B:n pyydettyä sitä toisen kerran. A:n katsottiin omasta tahdostaan ehkäisseen rikoksen vaikutuksen. Syyte tapon yrityksestä hylättiin ja A tuomittiin törkeästä pahoinpitelystä.

Korkein oikeus hyväksyi hovioikeuden perustelut, joiden mukaan A oli tahallaan yrittänyt tappaa B:n. Perusteluissa korostettiin A:n aiheuttamien vammojen vakavuutta. Veitsenisku oli ulottunut aortan viereen ja olisi aorttaan osuessaan aiheuttanut kuoleman. Todennäköisyystahallisuuden katsottiin täyttyneen, kun otettiin huomioon lyöntien lukumäärä, voimakkuus sekä lyöntien kohdistuminen helposti vioittuvien sisäelimiä alueelle. Kuitenkin teko luettiin A:n syyksi törkeänä pahoinpitelynä tapon yrityksen sijaan, koska A:n hälytettyä ambulanssin paikalle tapauksessa oli ollut kyse tehokkaasta katumisesta.

Puukonisku oli kohdistunut vatsaan myös Rovaniemen hovioikeuden tapauksissa nro 849, 250, 546 ja 840. Rovaniemen hovioikeuden ratkaisussa RHO 24.9.2010 nro 849 toisen syytekohtaan osalta vastaajan on katsottu syyllistyneen törkeään pahoinpitelyyn. Vastaaja oli lyönyt M:ää puukolla ylävartaloa kohti siten, että yksi lyönti oli osunut alavatsaan aiheuttaen noin neljän sentti-

¹¹⁰ Matikkala 2005 s. 164.

¹¹¹ HE 44/2002 vp s. 87.

metrin pituisen pinnallisen haavan. Torjuntavammoina M:lle oli aiheutunut puukosta peukalon ulkopinnalle noin yhden senttimetrin pituinen ompeleita vaatinut haava ja vasempaan kyynärpäähän 15 senttimetrin pituinen ompeleita vaatinut haava. M:n päästyä pakenemaan tilanteesta, vastaaja oli seurannut häntä puukko kädessään, kunnes M oli päässyt turvaan lukitun oven taakse.

Arvioidessaan teon oikeudellista luonnetta käräjäoikeus totesi, että lääkärintodistuksen mukaan M:lle aiheutuneet haavat olivat olleet lieviä, eivätkä ne siten olleet vaarantaneet hänen henkeään. Perustelujen mukaan vammojen perusteella tekoa ei ollut mahdollista pitää tahallisenä yrityksenä surmata M. Teko luettiin vastaajan syyksi törkeänä pahoinpitelynä.

RHO 22.3.2013 nro 250 K oli saapunut H:n ja B:n piha-alueelle, jossa myös G oli ollut. K oli lyönyt G:tä puukolla ylävatsaan. Lyönnin johdosta G oli kaatunut pensaikkoon. Kaatumisensa jälkeen G oli ottanut käteensä paikalla olleen lapion, jolla hän oli saanut torjuttua K:n myöhemmät lyönnit. Syyte tapon yrityksestä hylättiin ja K tuomittiin rangaistukseen törkeästä pahoinpitelystä.

Puukonisku oli kohdistunut G:n ylävatsaan, johon oli tullut kolmen senttimetrin levyinen haava, joka lääkärinlausunnon mukaan vaikutti ulottuvan vatsaontelon puolelle. Lyönti ei ollut kuitenkaan osunut elintärkeisiin sisäelimiin eikä aiheuttanut sisäistä verenvuotoa. Käräjäoikeus katsoi näytetyksi, että haava oli ulottunut vatsaontelon puolelle, mutta tarkkaa syvyyttä ei voitu todeta. Se oli kuitenkin useita senttimetrejä syvä. Lyödessään G:tä puukolla ylävatsaan K:n oli täytynyt mieltää tai pitää varsin todennäköisenä, että siitä voi aiheutua G:n kuolema. Oli ollut sattumanvaraista, ettei lyönti ollut osunut osumakohtaa lähellä olleisiin elintärkeisiin elimiin. Näin ollen käräjäoikeus katsoi K:n syyllistyneen tapon yritykseen. Käräjäoikeuden perustelujen mukaan näyttää siltä, että todennäköisyystahallisuuden arvioinnissa on otettu huomioon lähinnä vaarallinen ylävatsan lyöntikohta.

Hovioikeus on perusteluissaan todennut puukoniskun kohdistuneen alueelle, jossa puukon aiheuttamat vammat voivat olla suuret. Lääkärinlausunnon perusteella on hovioikeuden mukaan jäänyt epäselväksi, kuinka syvälle haava oli ulottunut, vaikkakin selvää oli, ettei haava ollut ollut pinnallinen. Iskun voimak-

kuutta ei voitu päätellä G:n kaatumisesta maahan, koska tähän oli voinut vaikuttaa esimerkiksi iskun aiheuttama kipu. G:lle aiheutunut vamma oli vaatinut ainostaan haavan kiinniompelamisen. Lääkäriinlausunnon mukaan tämän tyyppinen pistovamma voi esimerkiksi sisäelimiin osuessaan aiheuttaa pysyvän vamman tai kuoleman. Tässä tapauksessa ei ollut ollut käsillä hengen menettämisen vaaraa, koska G:lle aiheutuneet vammat olivat osoittautuneet vähäisiksi. Lopuksi hovioikeus on todennut, että puukolla lyönnin ei ollut näytetty olleen niin voimakas eikä ulottuneen niin syväälle, että K:n olisi täytynyt ymmärtää G:n kuolema tekonsa varsin todennäköiseksi seuraukseksi. Hovioikeus luki teon K:n syyksi törkeänä pahoinpitelynä.

Todennäköisyystahallisuuden täyttymättä jääminen on siis johtunut siitä, ettei iskun ole näytetty olleen tarpeeksi voimakas ja ulottuneen tarpeeksi syväälle, vaikkakin kyseessä oli ylävatsa, eli hengenvaarallinen alue. Tapauksessa on myös otettu huomioon se, että vamma on ollut jälkikäteen arvioituna vähäinen, eikä hengenvaaraa tässä tapauksessa ollut. Lääkäriinlausunnon perusteella on tunnustettu kuitenkin, että tämänkaltainen pisto voi olla myös hengenvaarallinen. Jälkikäteistä arviota vammojen hengenvaarallisuudesta ei sellaisenaan voida käyttää arviointikriteerinä todennäköisyystahallisuuden täyttymisen suhteen. Lääkäriinlausuntoa voidaan kuitenkin käyttää muiden arviointikriteerien näyttämiseen. Esimerkiksi lausunnosta ilmenevä haavan syvyys tai kulkusuunta voi olla osoitus iskun voimakkuudesta tai lyöntitavasta. Nämä taas ovat sellaisia seikkoja, jotka tekijä on voinut ottaa huomioon kuoleman todennäköisyyden mieltämisessä. Tässä tapauksessa näyttää siltä, että jälkikäteisarviot vammoista liittyvät vaarakriteerin arviointiin.

RHO 20.6.2013 nro 546 P oli istunut sängyn reunalla, kun M oli tullut hänen luokseen ja lyönyt häntä puukolla kerran vatsaan, kerran rintalastan alueelle ja muutamia kertoja lapaluun alueelle. Lyönneistä oli aiheutunut P:lle kipua ja oikeaan keuhkopussiin ulottunut haava, joka oli vaatinut leikkaushoitoa sekä vatsanpeitteiden läpi ulottunut haava, jonka kautta ohutsuoli oli pursunnut ulos kehosta. Lapaluun alueelle on aiheutunut pinnallisia haavoja.

Teon oikeudellisessa arvioinnissa käräjäoikeus on käsitellyt vaara-kriteerin ja tahallisuuden täyttymistä samanaikaisesti. Perusteluissa on lähdetty siitä, että rikoslain 5 luvun 1 pykälän 2 momentin nojalla M:n on tullut teollaan aiheuttaa

todellinen vaara P:n kuolemasta, jotta teosta voitaisiin rangaista tapon yrityksenä. Myös 2 momentin jälkimmäisen virkkeen sisältö, on kirjoitettu auki perusteluihin: teko oli yrityksenä rangaistava, vaikka sillä ei jälkikäteen arvioituna olisi-kaan aiheutettu vaaraa P:n kuolemasta, jos tuo vaara oli vältetty vain satunnaisista syistä. Tämän jälkeen perusteluissa on todettu, että asiassa ei ole tullut näytetyksi, että M:n nimenomaisena tarkoituksena olisi ollut tappaa P. Perusteluihin on kirjattu lääkärinlausunnosta ilmenevät P:n vammat ja niiden edellyttämät toimenpiteet. Käräjäoikeus on todennut, että "jo yleisen elämäkokemuksen perusteella hengen menettämisen vaara keskivartaloon, tässä tapauksessa vatsaan ja rintalastan alueelle kohdistuneiden veitseniskujen seurauksena on suuri. Alueella sijaitsee helposti vioittuvia sisäelimiä, jotka vahingoituessaan johtavat suurella todennäköisyydellä kuolemaan." Käräjäoikeus on katsonut lääkärinlausunnolla osoitetun, että P:lle on veitseniskujen johdosta aiheutunut konkreettinen hengenvaara. Kohdistessaan tahalliset puukolla lyönnit P:n keskivartalon alueelle vatsaan ja rintalastan alueelle, oli M:n täytynyt mieltää, että hänen tekonsa varsin todennäköinen seuraus oli P:n kuolema. Kun sekä konkreettinen hengenvaara että todennäköisyystahallisuus on katsottu näytetyksi, käräjäoikeus on todennut M:n syyllistyneen menettelyllään tapon yritykseen.

Perusteluiden nojalla näyttäisi siis siltä, että vaarakriteerin on katsottu täyttyneen ennen kaikkea lääkärinlausunnon perusteella. Tosin on viitattu myös siihen, että hengenvaara kyseiselle alueelle kohdistettujen puukoniskujen seurauksena on yleisesti tiedossa. Todennäköisyystahallisuuden täytyminen on perusteltu sillä, että M on kohdistanut puukonlyönnit keskivartalon alueelle. Hovioikeus on hyväksynyt käräjäoikeuden perustelut syyksilukemisen osalta.

Hovioikeuden enemmistö on katsonut ratkaisussa RHO 16.10.2013 nro 840, että on yleisesti tiedossa, ettei alavatsan alueella ole herkästi vioittuvia elimiä.¹¹² Vähemmistöön jäänyt hovioikeudenneuvos on päätenyt päinvastaiseen johtopäätökseen. Tapauksessa O oli lyönyt H:ta kahdesti puukolla keskivartaloon ja kerran vasempaan kyynärvarteen. H:lle oli lyönneistä aiheutunut kipua sekä lisäksi vasempaan kylkeen kylkiluuhun ulottunut haava ja vasemmalle alavatsaan haava, joka oli ulottunut virtsarakkoon. Lisäksi vasempaan kyynärvarteen oli aiheutunut noin 10 senttimetrin pituinen ompelua vaatinut haava.

¹¹² Ks. edellä s. 40.

Käräjäoikeus katsoi todennäköisyystahallisuuden täytyneen teräaseen vaarallisuuden, lyöntien voimakkuuden ja iskujen lyöntikohdan vaarallisuuden perusteella. Puukolla lyönnit oli suunnattu kyljen ja alavatsan eli yleisenkin tietämyksen mukaan hengenvaaralliselle alueelle. Käräjäoikeus luki teon O:n syyksi tapon yrityksenä.

Hovioikeuden enemmistö taas katsoi, että on yleisesti tiedossa, ettei alavatsan alueella ole herkimmin vioittuvia elintärkeitä sisäelimiä. Kylkeen osuneen lyönnin taas on katsottu kohdistuneen keskivartalon alueelle, johon osunut puukolla lyönti voi syväälle ulottuessaan vahingoittaa elintärkeitä sisäelimiä. Enemmistön mukaan kylkeen osunut lyönti ei ollut ollut erityisen voimakas, sillä tällainen lyönti olisi murtautunut kylkiluun. Lyöntien voimakkuutta ei voitu varmuudella päätellä tallenteen perusteella. Vaikka lääkärinlausunnon mukaan vammat olivat olleet potentiaalisesti hengenvaarallisia, jälkikäteen arvioituna käsillä ei ollut ollut hengen menettämisen vaaraa. Osuneiden puukolla lyöntien ei ollut näytetty olleen niin voimakkaita eikä kylkeen osuneen lyönnin ulottuneen niin syväälle, että O:n olisi täytynyt ymmärtää H:n kuoleman olevan teon varsin todennäköinen seuraus. Hovioikeus katsoi O:n syyllistyneen törkeään pahoinpitelyyn.

Vähemmistöön jääneen hovioikeudenneuvoksen mukaan lyönnit olivat olleet voimakkaita. Lyöntien voimakkuus ilmeni tallenteelta ja siitä, että lyönnit olivat läpäisseet H:n ulko- ja päällysvaatteet sekä siitä, että toinen lyönti oli pysähtynyt kylkiluuhun ja toinen oli ulottunut vatsanpeitteiden läpi virtsarakkoon katkaisten verisuonen.

Hovioikeudenneuvos katsoi, että myös alavatsan alueella sijaitsee herkästi vioittuvia sisäelimiä. Hänen mielestään oli ollut täysin sattumanvaraista, etteivät lyönnit olleet enemmälti ulottuneet herkästi vioittuviin sisäelimiin. Perustelujen mukaan oikeuskäytännössä on yleisesti katsottu, että voimakas lyönti teräaseella alueelle, jolla sijaitsee ihmisen elintoiminnalle tärkeitä elimiä, osoittaa lyöjän pitäneen uhrin kuolemaa tekonsa varsin todennäköisenä seurauksena. Rovaniemen hovioikeuden ratkaisukäytännössä on ollut kyse tapon yrityksestä tapauksessa, jossa pelkästään alavatsaan suunnattu puukonisku oli ollut omiaan vaurioittamaan tärkeitä sisäelimiä ja siten aiheuttamaan hengenvaarallisen

ja hoitoa edellyttävän tilan (RHO 3.10.2011 nro 866). Hovioikeudenneuvoksen mukaan teräaseen laatu ja vaarallisuus, lyöntien voimakkuus sekä lyöntien suuntautuminen keskivartalon alueelle, O:n oli täytynyt ymmärtää, että hänen menettelynsä varsin todennäköinen seuraus oli H:n kuolema. Näin hän kärjäoikeuden tavoin katsoi O:n syyllistyneen tapon yritykseen.

Vähemmistöön jäänyt hovioikeudenneuvos siis tulkitsi puukolla lyöntien voimakkuutta koskevaa näyttöä eri tavoin kuin enemmistö. Hän myös enemmistöstä poiketen katsoi alavatsan alueeksi, jolla sijaitsee herkästi vioittuvia sisäelimiä.

Eri mieltä olevan jäsenen lausunnossa viitattiin Rovaniemen hovioikeuden tapaukseen RHO 3.10.2011 nro 866.

RHO 3.10.2011 nro 866, jossa S oli pistänyt puukolla A:ta alavatsaan. Puukonpisto oli kohdistunut lähes vaakasuoraan edestäpäin navasta noin 4 senttimetriä alaspäin. Pisto oli lävistänyt vatsanpeitteet ja ohutsuolen suoliliepeen. Haavan pituus oli ollut noin 10-12 senttimetriä. Vammat olivat aiheuttaneet A:lle 2,5 litran suuruisen verenvuodon ja vatsakalvon tulehduksen. A oli viety terveyskeskukseen, mutta hän oli kieltäytynyt lähtemästä keskussairaalaan tarvittavaa hoitoa varten. A oli menehtynyt saamiensa vammojen seurauksena. Koska A olisi todennäköisesti hoitoa antamalla pystytty pelastamaan ja A oli kieltäytynyt lähtemästä keskussairaalaan, S:n syyksi ei voitu lukea tahallista A:n kuoleman aiheuttamista. Hovioikeus tuomitsi S:n rangaistukseen tapon yrityksestä.

Kärjäoikeuden mukaan kyse ei ollut tapon yrityksestä. Teräaseen laadun (alle 10 senttimetrin terä) lisäksi kärjäoikeus on ottanut todennäköisyysarviossa huomioon lääkärintodistuksen perusteella päätellyn "verrattain vähäisen todennäköisyyden vatsan alueen pistovamman aiheuttamasta välittömästä menettämisestä". Näiden seikkojen perusteella kärjäoikeus arvioi, ettei S ollut voinut mieltää puukolla pistämisen varmana tai varsin todennäköisenä seurauksena A:n kuolemaa. Kärjäoikeus luki teon S:n syyksi törkeänä pahoinpitelynä.

Hovioikeuden perusteluissa on kuitenkin todettu, että kyseessä oli vatsaan osunut voimakas puukonisku, joka oli omiaan vaurioittamaan sisäelimiä ja siten aiheuttamaan hengenvaaran. Tapauksessa todistajana olleen lääkärin mukaan todellista vaaraa suurten verisuonien vaurioitumisesta ei iskukohta huomioon

ottaen ollut ollut. Lääkärin kertoman mukaan vatsan alueella kuitenkin sijaitsee muita tärkeitä elimiä, kuten suolisto, joiden vaurioittaminen aiheuttaa hengenvaarallisen ja hoitoa edellyttävän tilan. Hovioikeus päätyi siihen, että S:n oli tekoheikellä täytynyt tekovälineen sekä piston voiman ja nopeuden johdosta ymmärtää, että hänen vatsan seudulle suuntaamastaan pistosta voi varsin todennäköisesti seurata A:n kuolema. S tuomittiin tapon yrityksestä.

Kahden edellisen tapauksen perusteella näyttää siltä, ettei siitä vallitse selvää yksimielisyyttä, luokitellaanko alavatsa alueeksi, jolla sijaitsee "herkästi vioittuvia sisäelimiä". Oikeuskäytännön perusteella ylävatsa on vakiintuneemmin katsottu hengenvaaralliseksi elintärkeitä sisäelimiä sisältäväksi alueeksi.

Hovioikeuden tapauksissa nro 541, 849, 411, 896, 218, 473, 546 ja 840 ainakin yksi lyönti on osunut rintakehän tai kyljen alueelle. Näissä tapauksissa rintakehän ja kyljen aluetta on kuvailtu muun muassa ilmaisuilla "alue, jolla sijaitsee keskikehon helposti vioittuvia sisäelimiä" ja "elintärkeiden elinten alue". Hengenvaarallisen osuma-alueen lisäksi useimmissa tapauksissa on otettu huomioon ainakin lyönnin voimakkuus. Esimerkiksi tapauksessa RHO 15.3.2013 nro 218 todennäköisyystahallisuus katsottiin näytetyksi iskun voimakkuuden ja ylävartalon alueelle kohdistumisen perusteella. Lyönnin voimakkuus oli päätelty siitä, että huolimatta vastaajan ja asianomistajan välissä olleesta järjestyksenvalvojasta rintaan kohdistunut isku oli niin voimakas, että siitä oli aiheutunut koko veitsen terän mittainen haava. Myös ratkaisussa RHO 22.10.2012 nro 896 vastaaja oli lyönyt asianomistajaa kerran taittoveitsellä rintaan. N:n katsottiin tahallaan iskeneen J:tä veitsellä yläkautta ylävartaloon sellaisella voimalla, että pisto voi ulottua helposti vioittuviin sisäelimiin. Lyöntitapa, lyönnin voimakkuus ja lyöntikohta oli näytetty J:n kertomuksella ja sitä tukevalla vammalla, iskusuuntaa ja iskun osumakohtaa koskevilla seikoilla.

Ratkaisussa RHO 24.9.2010 nro 849 N oli lyönyt V:tä kolmesti rintakehän alueelle aiheuttaen tälle veri-ilmarinnan, keuhkon painumisen kasaan, nesteen valumisen sydänpussiin ja pistovamman keuhkon yläosaan. V:lle oli aiheutunut myös 15 senttimetrin pituinen haava leukaan, ja hänen peukalonsa oli leikkautunut lähes irti. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden perustelut, joiden mukaan puukoniskujen lukumäärän ja niiden kohdistumisen V:n rinnan alueelle perus-

teella N:n oli täytynyt pitää V:n kuolemaa lyöntien varsin todennäköisenä seurauksena.

RHO 22.5.2012 nro 411 JH oli riidan yhteydessä lyönyt poikaansa asianomistaja SH:ta keittiöveitsellä niin voimakkaasti vasempaan kylkeen, että veitsi oli katkaissut kylkiluun, läpäissyt keuhkopussionkalon ja pallean ja ulottunut vatsaontelosta noin 15 - 20 senttimetrin syvyyteen. Vatsaonteloon tulleen reiän leveys oli ollut neljä senttimetriä. Vamma oli vuotanut runsaasti verta ja vaatinut leikkaushoidon. Teko luettiin JH:n syyksi tapon yrityksenä.

Hovioikeus on luetellut perusteluissaan lääkärinlausunnosta ilmenneet SH:n vammat. Keuhkopussionkalon ja pallealihaksen lävistävä vamma oli altistanut hänet hengenvaaralle. Hovioikeus on päätellyt kylkiluun poikkileikkautumisen, iskun syvyyden ja haavan 10 senttimetrin pituuden perusteella iskun olleen voimakas. Tekoväline on perusteluissa kuvailtu valokuvaliitteeseen viitaten isokokoiseksi keittiöveitsekseksi. Hovioikeus on katsonut samoin kuin käräjäoikeus jääneen näyttämättä, että JH olisi nimenomaisesti pyrkinyt tappamaan SH:n. Kuitenkin perusteluiden mukaan JH:n oli "iskiessään suuriteräisen veitsen voimakkaasti SH:n keskivartalon ja elintärkeiden elinten alueelle täytynyt ymmärtää, että, että teon varsin todennäköinen seuraus olisi SH:n kuolema." Hovioikeus on siten lukenut teon JH:n syyksi tapon yrityksenä. Todennäköisyystahallisuuden täyttymisen perustelemisessa on siis viitattu tekovälineeseen, iskun voimakkuuteen ja iskun osumakohtaan.

Niin ikään ratkaisussa RHO 23.6.2010 nro 541 tekijän on kylkeen osuneen lyönnin osumakohta ja lyönnin voimakkuus huomioon ottaen pitänyt ymmärtää, että lyönnin varsin todennäköisenä seurauksena oli asianomistajan kuolema. Lyönnin voimakkuus oli päätelty pistohaavan syvyydestä.

Oikeuskäytännön perusteella näyttää siltä, että sekä kyljen ja rintakehän että vatsan alue on tulkittu sellaiseksi alueeksi, jolla sijaitsee herkästi vioittuvia sisäelimiä. Tosin ratkaisussa RHO 16.10.2013 nro 840 enemmistö on katsonut, että on yleisesti tiedossa ettei alavatsan alueella sijaitse herkästi vioittuvia elimiä. Kuitenkin vähemmistön mainitsemassa ratkaisussa RHO 3.10.2011 nro 866 on katsottu alavatsan alueella sijaitsevan tärkeitä sisäelimiä, joiden vahingoittuminen on omiaan aiheuttamaan hengenvaarallisen tilan. Myös korkeimman oikeu-

den ratkaisussa KKO 2005:63 ja Rovaniemen hovioikeuden tapauksessa RHO 20.6.2013 nro 546 on katsottu, että vatsan alueella sijaitsee elintärkeitä elimiä. Näiden tapausten perusteella alavatsaa ei nähdäkseni ole tarpeellista erottaa todennäköisyysarvioinnissa muusta keskivartalosta, sillä vatsankin alueella sijaitsee herkästi vioittuvia elimiä, eikä maallikolla tai tuomarilla ole välttämättä tietoa, missä kohtaa vatsaa ne tarkalleen ottaen sijaitsevat.

Useissa tapauksissa on keskikehon osuma-alueen lisäksi vedottu veitsenlyönnin voimakkuuteen tai lyöntitapaan. Lyönnin voimakkuus on päätelty yleensä teosta aiheutuneen vamman perusteella taikka todistajien lyöntitavasta kertoman perusteella. Joissain tapauksissa todennäköisyysarvioinnissa on otettu huomioon myös veitsen suuri koko ja lyöntien lukumäärä.

3.3.4.2 Kaulaan kohdistuneet puukoniskut

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2009:48 kyseessä oli puukolla lyönti kaulan alueelle. Tapauksen perusteluita on hyödynnetty alla käsiteltävissä Rovaniemen hovioikeuden ratkaisuisissa.

KKO 2009:48: A oli lyönyt B:tä teräaseella kaulan alueelle aiheuttaen noin kahden senttimetrin pituisen pinnallisen, ihonalaiskudokseen ulottuneen haavan. Välittömästi teon jälkeen A oli kutsunut paikalle sairausauton. Ennen sairausauton saapumista verenvuoto haavasta oli tyrehtynyt. Kysymys siitä, oliko A syyllistynyt tapon yritykseen. (Ään.)

Lääkärinlausunnon perusteella B:n vammat olivat osoittautuneet jälkikäteen arvioituina lieviksi. Perusteluissa todettiin, että uhrin kuolema on yleensä kaulalle suunnatun puukoniskun varsin todennäköinen seuraus, koska 1) alueella sijaitsevat elintärkeät suuret verisuonet ja hermoradat sekä henkitorvi ja nielu, 2) valtimon seinämän puhkeamisesta aiheutuva verenvuoto voi osoittautua nopeasti hengenvaaralliseksi, 3) herkästi vioittuvat sisäelimet ovat kaulalla pääosin pelkästään pehmytkudoksen suojaamina, 4) erityisesti valtimo- ja laskimosuonet kulkevat lähellä ihon pintaa ja 5) riski niiden vioittumisesta on suuri, vaikka puukonisku ei olisikaan kovin voimakas. Korkein oikeus totesi perusteluissaan, että teon lähtökohtaisen vaarallisuuden ja vallinneiden teko-olosuhteiden pohjalta,

teon vaarattomuuden perustavat seikat ovat olleet A:n kannalta sattumanvaraisia. A:n oli siten katsottava tahallaan yrittäneen tappaa B:n.

Tapanin mukaan tapauksen perustelut ovat ongelmallisia, koska niissä ei käsitellä niinkään tahallisuuden täyttymistä, vaan yrityksen rangaistavuuden objektiivisia edellytyksiä.¹¹³ Esimerkiksi teon lähtökohtaisella vaarallisuudella korkein oikeus on viitannut perusteluiden 9 kohdassa käsiteltyihin tietoihin kaulan alueelle suuntautuvan iskun hengenvaarallisuudesta. Sanotut faktat ovat melko yksityiskohtaisia ja osin peräisin lääkärinlausunnosta. Kun tahallisuusarvioinnissa on lähdettävä tekijän käsityksistä, lienee ongelmallista perustaa tahallisuus seikkoihin, joiden tietäminen edellyttää ammatillista asiantuntemusta. Sen sijaan tahallisuuden kannalta olisi voitu vedota siihen, että on yleisesti tunnettua, että kaulan alueella sijaitsee herkästi vioittuvia elimiä, kuten elintärkeät suuret verisuonet ja hermoradat, sekä henkitorvi ja nielu. Riski niiden vioittumisesta on suuri, vaikka puukonisku ei olisi voimakas.

Rovaniemen hovioikeuden ratkaisuissa nro 14, 327, 1070, 343 ja 983 on niin ikään ollut kyse kaulan alueelle kohdistuneesta puukoniskusta. Ratkaisussa RHO 11.1.2012 nro 14 hovioikeus katsoi käräjäoikeuden tavoin todennäköisyystahallisuuden täytyneen ja tuomitsi vastaajan tapon yrityksestä. Tapauksessa vastaaja H:lla ja asianomistaja R:llä oli ollut suusanallista riitelyä baarin takapihalla. Riitelyn yhteydessä H oli yllättäen lyönyt mukanaan olleella teräaseella R:ää kurkkuun siten, että teräaseen aiheuttama pistohaava oli ulottunut noin 4-5 senttimetrin syvyyteen käyden kilpiruston takaseinämässä.

Teon oikeudellista luonnetta arvioidessaan käräjäoikeus selvitti ensin yksityiskohtaisesti vamman laadun lääkärinlausunnon avulla. Perusteellisen vamman kuvailun lisäksi lääkärinlausunnosta otetussa lausumassa todetaan vamman olevan kokonaisuudessaan henkeä uhkaava hengitysteiden tukkeutumisriskin vuoksi. Tämän jälkeen käräjäoikeus on todennut, että H oli suunnannut iskun R:n kaulan alueelle, "missä tunnetusti sijaitsee kookkaita verisuonia". Lääkärinlausunnoista ilmenee veitsen osumakohta lähellä kookkaita verisuonia ja se, että vamma on ollut henkeä uhkaava hengitysteiden tukkeutumisriskin vuoksi. Käräjäoikeus on todennut, että nämä seikat huomioon ottaen H:n oli tullut miel-

¹¹³ Tapani 2010 s. 164.

tää varsin todennäköiseksi, että lyönnistä aiheutuva seuraus oli R:n kuolema. Käräjäoikeuden toteamus siitä, että kaulan alueella tunnetusti sijaitsee kookkaita verisuonia, vaikuttaa tekijän mieltämän kuoleman todennäköisyyden kannalta relevantilta seikalta, koska on kyse yleisesti tiedossa olevasta asiasta. Sen sijaan lääkärinlausunnosta ilmenevät täsmällisemmät yksityiskohdat vamman sijainnista suurten verisuonien vieressä sekä vamman hengenvaarallisuus juuri tietyn mekanismin takia ovat mielestäni sellaisia ammattitietämystä vaativia seikkoja, joita tekijä ei ole voinut tekohetkellä ottaa huomioon.¹¹⁴ Silti pakottavan päättelyn avulla todetaan, että H:n on tullut nämä seikat huomioon ottaen mieltää R:n kuolema tekonsa varsin todennäköiseksi seuraukseksi. Nähdäkseni perusteluissa poiketaan siitä, mitä rikoslain 3 luvun 6 pykälä edellyttää todennäköisyystahallisuudelta.

Hovioikeus on käräjäoikeuden tapaan päättänyt lukemaan teon H:n syyksi tapon yrityksenä tarkentaen kuitenkin hieman perusteluja. Ensinnäkin hovioikeus toteasi vamman olleen lääkärintodistuksen mukaan henkeä uhkaava hengitysteiden tukkeutumisen vaaran vuoksi. Toiseksi on todettu, että lyönti on ollut siten voimakas, että se on lävistänyt R:n takin myös vetoketjun viereisestä paksusta kankaasta. Toisaalta vaikka veitsenisku ei olisikaan ollut voimakas, lyönnin osumakohta huomioon ottaen hengenvaarallisen vamman aiheutumisen vaara oli ollut suuri. Yhteenvedona on todettu, että ottaen huomioon piston kohdistuminen kaulaan, piston noin neljän senttimetrin syvyys ja tekotapa, H:n oli täytynyt ymmärtää, että hänen tekonsa varsin todennäköinen seuraus oli R:n kuolema. Hovioikeus on päättänyt todennäköisyystahallisuuden olemassaolon objektiivisesti havaittavissa olevista seikoista ja olettanut nämä seikat yleisesti tiedossa oleviksi. Osumakohta kaulaan, haavan syvyys ja tekotapa, jolla ilmeisesti viitataan esimerkiksi iskun voimakkuuteen, ovat sellaisia todennäköisyysarvioon vaikuttavia kriteereitä, joiden voidaan katsoa ollaan H:n tiedossa tekohetkellä

¹¹⁴ Ks. esimerkiksi KKO 1998:1, jossa enemmistö oli arvioinut kuristamisen hengenvaarallisuutta muun muassa lääkärintodistuksesta ilmenneen heijasteellisen sydänpysähdyksen vaaran perusteella. Vähemmistöön jäänyt oikeusneuvos Wirilander on todennut, että "(k)uristaminen on tässä tapauksessa ollut voimakasta ja jatkuvaa. Kuristamiseen liittyvän heijasteellisen sydänpysähdyksen mahdollisuuden ei voida katsoa olleen tuolloin yleisesti tunnetun eikä kuristamisen ja kuoleman sanotun lääketieteellisen syy-yhteyden ole näytetty olleen tekohetkellä myöskään A:n tiedossa. A:n on kuitenkin tullut yleisen elämäkokemuksen perusteella käsittää, että B:n kuolema on hänen edellä mainituin tavoin toteuttamansa kuristamisen hyvin varteenotettava seuraus."

toisin kuin eksaktit lääketieteelliset arviot vamman laadusta ja vaikutusmekanismeista.

Tapauksessa RHO 27.4.2012 nro 327 kyse oli jo edellä mainitusta grillihaarukka-tapauksesta, jossa hovioikeus katsoi jääneen näyttämättä, että T olisi tarkoituksellisesti suunnannut grillihaarukan piston H:n kaulan alueelle. Hovioikeus totesi vielä ettei asiassa ollut esitetty selvitystä piston voimakkuudesta ja tavasta. Vaikka lääkärinlausunnon mukaan vamma on ollut potentiaalisesti vaarallinen, jälkikäteen arvioituna käsillä ei kuitenkaan ole ollut hengen menettämisen vaaraa, koska H:lle aiheutuneet vammat ovat osoittautuneet vähäisiksi. Esitetyn selvityksen perusteella ei voitu katsoa, että T:llä olisi tässä tapauksessa ollut tahallisuuden edellyttämä tietoisuus siitä, että grillihaarukalla tehdyn piston tai huitaisun varsin todennäköinen seuraus olisi ollut H:n kuolema.

Nähdäkseni jo se, ettei grillihaarukan pistoa ollut suunnattu H:n kaulan alueelle riittää sen toteamiseen, että todennäköisyystahallisuutta ei ole katsottu näytetyksi. Hovioikeus on kuitenkin vedonnut myös siihen, että jälkikäteen arvioituna käsillä ei ole ollut hengen menettämisen vaaraa, koska vammat ovat osoittautuneet vähäisiksi. Tämä maininta viitanee vaarakriteerin arviointiin, koska T:llä ei ole tekohetkellä ollut käytettävissään jälkikäteisarvioinnissa ilmenneitä tietoja, joten niihin ei voitane rikoslain 3 luvun 6 pykälän nojalla viitata arvioitaessa kuoleman todennäköisyyttä.

RHO 21.12.2012 nro 1070: K:lla ja T:llä oli ollut ravintolassa riitaa. Kotiin tultuaan K oli puukottanut T:tä kaulaan aiheuttaen tälle verta vuotavan haavan. K:n syyksi luettiin tapon yritys.

Pohtiessaan teon oikeudellista luonnetta kärjäoikeus on perusteluissaan ensin todennut rikoksen yrityksen rangaistavuuden edellytykset: teosta on täytynyt aiheuttaa todellinen vaara rikoksen täyttymisestä tai ilman tällaisen vaaran aiheutumista, jos vaara on vältetty vain satunnaisista syistä. Toisessa kappaleessa kärjäoikeus on käsitellyt yleisesti kaulalle kohdistuvan puukoniskun hengenvaarallisuutta. Kaulan alueella kulkevat elintärkeät suuret verisuonet ja hermoradat sekä henkitorvi ja nielu. Riski niiden vioittumisesta on suuri, vaikka

puukonisku ei olisikaan voimakas. Yhteenvedona on todettu, että uhrin kuolema on yleensä kaulalle suunnatun puukoniskun varsin todennäköinen seuraus.

Kyseessä olevan tapauksen osalta on todettu, että teosta oli aiheutunut T:lle vertavuotava haava kaulaan. Verenvuoto oli ollut runsasta, mutta haavan syvyyttä ei ole voitu täysin luotettavasti arvioida eikä myöskään lyöntisuuntaa. Lääkärintlausunnon mukaan puukotusalueella sijaitsee suurimmista verisuonista yhteinen päänvaltimo ja kaulalaskimo. Tämän alueen puukotusta voidaan pitää potentiaalisesti hengenvaarallisena. Tämän jälkeen kärjäoikeus on todennut K:n olleen tekotilanteessa päihtynyt sekä kiihtynyt. Lyönnin osumakohta kaulan alueella oli K:n kannalta ollut sattumanvarainen. Kärjäoikeus on katsonut K:n menettelyllään tahallaan yrittäneen tappaa T:n ja siten syyllistyneen tapon yritykseen.

Mielestäni tapauksen perusteluista on vaikea erottaa, milloin on ollut kyse yrityksen rangaistavuuden edellytysten olemassaolon ja milloin tahallisuuden täyttymisen perusteluista. Ymmärtääkseni perustelut koskevat lähinnä rikoslain 5 luvun 1 pykälän 2 momentissa mainittujen yrityksen rangaistavuuden edellytysten täyttymistä, koska ensin on esitelty kyseiset edellytykset ja syyksilukemisen perusteluiden viimeisessä kappaleessa on todettu, ettei kyse ole ollut rikoslain 5 luvun 2 pykälän mukaisesta tehokkaasta katumisesta. Perustelut on lainattu lähes suoraan korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2009:48, jossa on ollut kyse samantyyllisestä tapauksesta.

Todennäköisyystahallisuuden täyttymiseen viittaa se, että kärjäoikeus on todennut yhteenvedona uhrin kuoleman olevan yleensä kaulalle suunnatun puukoniskun varsin todennäköinen seuraus. Kuoleman todennäköisyydestä kyseisenlaisen teon seurauksena on siis puhuttu varsin yleisluontoisesti, eikä todennäköisyysarviota ole kytketty tekijän käsitykseen. Kärjäoikeuden tuomion perusteluissa, toisin kuin korkeimman oikeuden ratkaisun perusteluissa, ei ole mainintaa siitä, että K olisi suunnannut puukoniskun nimenomaan kaulan alueelle. Tältä osin todennäköisyystahallisuuden näyttäminen on nähdäkseni ollut puutteellista.

Hovioikeus on kärjäoikeuden tuomiossa selostettujen seikkojen lisäksi todennut, että vaikka puukolla lyöntejä oli ollut vain yksi, K:n oli ottaen huomioon lyönnin kohdistuminen kaulaan ja tekotapa täytynyt ymmärtää, että hänen tekonsa varsin todennäköinen seuraus oli T:n kuolema. Tekotapaan viittaaminen kuoleman todennäköisyyden arviointikriteerinä on tässä tapauksessa ongelmallista, koska kärjäoikeus tai hovioikeus ei ole tehnyt todistelun perusteella johtopäätöksiä siitä, miten teko on tehty. Kärjäoikeus on ainoastaan todennut pitävänsä T:n kertomusta tapahtumienkulusta uskottavampana. Hänellä ei kuitenkaan ollut ollut mitään muistikuvia itse puukotuksesta. Tekotavasta tunnutaan tiedetyn ainoastaan sen, että K oli lyönyt T:tä puukolla kaulaan aiheuttaen tälle vertavuotavan haavan. Haavan syvyyttä tai lyöntisuuntaa ei ollut pystytty päättämään haavan perusteella. Näin ollen jää mielestäni epäselväksi, mitä tekotapaan viittaamisella tarkoitetaan tässä tapauksessa.

Ratkaisussa RHO 23.4.2013 nro 343 oli kyse jo edellä mainitusta autossa grillijonossa tapahtuneesta puukotuksesta. K oli istuessaan auton etupenkillä matkustajan puolella kääntynyt kohti takapenkillä istunutta N:ää ja pistänyt kädessään olleella puukolla N:ää vasemmalle puolen kaulaan. Puukon terä oli ollut kohtisuorassa kaulan ihoa vasten ja pisto oli uponnut useita senttejä kaulan sisälle. Haavasta oli valunut runsaasti verta. Lääkärilausunnon mukaan N:n kaulalla oli ollut noin kaksi senttimetriä pitkä ja neljä senttimetriä syvä pistojälki, joka oli ulottunut kurkunkpään limakalvotasolle saakka.

Hovioikeus hyväksyi kärjäoikeuden perustelut, joiden mukaan kaulaan kohdistuneen puukoniskun seurauksena hengen menettämisen vaara on lähtökohtaisesti suuri. Riski elintärkeiden verisuonien tai henkitorven vioittumisesta on suuri, vaikkei puukonisku olisikaan voimakas. Todennäköisyystahallisuuden osalta on lopuksi todettu, että uhrin kuolema on yleensä kaulalle suunnatun puukoniskun varsin todennäköinen seuraus. Tämän jälkeen on vielä todettu rikoksen yrityksen vaara-kriteerin täyttymisestä, että tekohetkellä kuolemanvaara oli ollut varteenotettava ja teon vaarattomuuden perustavat seikat olivat olleet tekijän kannalta sattumanvaraisia. Syyksilukemisen perusteluiden viimeisessä kappaleessa kärjäoikeus totesi, että myös K oli kehottanut hankkimaan N:lle apua, vaikka olikin poistunut paikalta ennen ambulanssin paikalle saapumista. Hän oli siten omalta osaltaan pyrkinyt saamaan N:lle apua ja estämään rikoksen täyt-

tymistä. Tällä perusteella käräjäoikeus on katsonut, että K:n teko jää tapon yrityksenä rankaisematta. Sen sijaan K on käräjäoikeuden mukaan syyllistynyt törkeään pahoinpitelyyn.

Todennäköisyystahallisuuden arvioinnissa käräjäoikeus on käyttänyt yleisen elämäkokemukseen perustuvaa tietoa kaulanalueen herkkyydestä puukotuskohtana.¹¹⁵ Kuoleman todennäköisyyden arvioinnissa ei ole viitattu nimenomaan tämän tapauksen faktoihin, esimerkiksi vamman syvyyteen, ja siihen, miten K on mieltänyt kuoleman todennäköisyyden tekotilanteessa. Sen sijaan on käytetty hyvin yleisluontoista ilmaisua "yleensä". Vaara-kriteerin arvioinnissa, se, että elintärkeät rakenteet eivät tässä tapauksessa ole vahingoittuneet, on otettu huomioon tekijän kannalta sattumanvaraisena seikkana.

Tehokkaan katumisen osalta korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön (KKO 2009:48, KKO 1990:9, ja KKO 2005:63) mukaan syyte tapon yrityksestä on hylätty, kun syytetyn toiminnasta oli johtunut, että rikoksen uhri oli saatu toimitetuksi sairaalahoitoon riittävän nopeasti ja siten uhrin menehtyminen oli saatu estetyksi. Tehokas katuminen edellyttää siten tekijältä aktiivisuutta.¹¹⁶ Tässä tapauksessa myös K oli kehottanut hankkimaan N:lle apua. N oli itse hälyttänyt itselleen apua ja kuskina toiminut H oli ajanut auton terveyskeskuksen pihalle, jossa he olivat odottaneet apua. Tällöin K oli poistunut autosta. Tässä tapauksessa uhrin toimittaminen sairaalahoitoon ei ollut johtunut syytetyn toiminnasta, koska tämä oli ainoastaan muiden tapaan kehottanut hankkimaan N:lle apua. Näin ollen rikoslain 5 luvun 2 pykälän 1 momentin tehokkaan katumisen edellytykset eivät ole täyttyneet.

RHO 13.12.2013 nro 983: P:n ja K:n välille oli tullut K:n asunnolla riitaa, jonka yhteydessä P oli käynyt K:hon käsiksi, pyörittänyt tätä pitkin lattiaa ja hakannut hiuksista repien tämän päätä lattiaa ja seinää vasten. Sitten V oli jatkanut pahoinpitelyä käymällä K:hon käsiksi. V oli ottanut esille veitsen ja viiltänyt sillä lattialla maannutta K:ta kaulaan P:n pitäessä samalla K:n hiuksista kiinni. Lopuksi P oli vielä polkaissut K:ta kylkeen. K:lle oli aiheutunut P:n ja V:n menettelyn seurauksena vasemmalle kaulan vasemmalle puolelle tärkeiden verisuonirakenteiden läheisyyteen noin kuuden senttimetrin pituinen, kohtalaisen runsaasti

¹¹⁵ Fraasi on peräisin korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2009:48.

¹¹⁶ Ks. mm. Matikkala 2000 s. 92.

verta vuotanut ja ihonalaiskerrosten läpi lihaskalvon pintaan asti ulottunut haava. P:n ja V:n syyksi luettiin törkeä pahoinpitely. (Ään.)

Tutkimusaineiston tuoreimmassa ratkaisussa RHO 13.12.2013 nro 983 kärjäoikeus hylkäsi tapon yritystä ja toissijaisesti törkeää pahoinpitelyä koskevan syytteen, koska riittävää näyttöä ei ollut esitetty. Hovioikeudessa katsottiin näytetyksi edellä esitetty tapahtumainkulku.

Hovioikeuden kokoonpanon enemmistön perusteluissa on ensin lääkärinlausunnon perusteella todettu haavan kuuden senttimetrin pituus ja se, että haava oli lääkärinlausunnossa kuvattu pinnalliseksi siten, että se oli ulottunut iholle ja ihonalaiskudokseen. Haava oli suljettu ompelein. Lääkärinlausunnon mukaan haava ei ollut ollut varsinaisesti hengenvaarallinen, mutta haavan läheisyydessä oli sijainnut tärkeitä verisuonirakenteita, jotka rikkoutuessaan olisivat saattaneet aiheuttaa hengenvaarallisen tilanteen. Myöhemmän lääkärinlausunnon mukaan haavan oli todettu ulottuvan lihaskalvon pintaan. Perusteluiden mukaan ihonalaiskerrosten paksuus vaihtelee etenkin rasvan määrän mukaan ollen kaulan alueella kuitenkin yleensä noin yhden senttimetrin paksuinen. Tarkkaa arviota haavakanavan syvyydestä ei lääkärinlausuntojen perusteella tai muutoinkaan ollut voitu esittää muutoin kuin K:n valokuvien perusteella.

Hovioikeus on todennut kaulan alueen olevan kehon herkästi vaurioituva alue, jossa sijaitsevat elintärkeät suuret verisuonet ja hermoradat sekä henkitorvi ja nielu, ja riski niiden vioittumisesta on suuri, vaikka isku terävällä esineellä ei olisi voinut olla voimakas. Tässä tapauksessa kyse ei ole ollut lyönnistä tai iskusta vaan viiltämisestä. Hovioikeuden enemmistön mukaan viillon voimakkuudesta tai tarkoituksesta ei voida tehdä vastaajien vahingoksi pitkälle meneviä johtopäätelmiä, koska veitsen laatu ja terän pituus sekä viillon tarkempi syvyys ovat jääneet epäselviksi. Vaikka lääkärinlausuntojen mukaan tämän tyyppinen haava saattaa verisuonirakenteita rikkoessaan aiheuttaa hengenvaarallisen tilanteen, K:lle aiheutuneet vammat ovat jälkikäteen arvioituna osoittautuneet varsin vähäisiksi. Enemmän selvityksen puuttuessa hovioikeuden enemmistö on katsonut jääneen näyttämättä, että P:llä tai V:llä olisi ollut tarkoitus tappaa K tai tahallisuuden edellyttämä tietoisuus siitä, että heidän veitsellä K:n kaulaan tekemän-

sä pinnallisen viillon varsin todennäköinen seuraus olisi ollut K:n kuolema. Hovioikeuden enemmistö on lukenut teon P:n ja V:n syyksi törkeänä pahoinpitelynä, koska pahoinpitelyssä oli käytetty teräasetta ja teko oli myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Eri mieltä asiassa olleen hovioikeudenneuvoksen mukaan kyseessä ei ollut ollut pinnallinen raapaisu, vaan se oli ollut huomattavasti syvempi. Tämä ilmeni muun muassa siitä, että haava oli suljettu kerroksittain. Haavan perusteella voitiin päätellä, että se ei ollut syntynyt kevyesti viiltämällä, vaan tekovälinettä oli viillettäessä painettu kaulan sisään. Hovioikeudenneuvoksen mukaan tekovälineen laatu oli jäänyt epäselväksi. Haavan teräväreunaisuuden ja sen syvyyden perusteella voitiin kuitenkin päätellä, että tekoväline oli ollut vakavan väkivallan tekemiseen soveltuva teräase. Lääkärintalouden mukaan haava sopi veitsellä tehdyksi. Eri mieltä ollut hovioikeudenneuvos on enemmistön tavoin viitannut kaulan alueen vaarallisuuteen valtimo- ja laskimosuonten sekä muiden herkästi vioittuvien elinten sijaitessa pelkäämään kaulan pehmytkudoksen suojaamina. Hovioikeudenneuvoksen mukaan hengen menettämisen vaara kaulalle kohdistuneen teräaseen iskun tai vähäistä suuremmalla voimalla tehdyn viillon seurauksena on suuri. V oli kohdistanut teräaseen viillon nimenomaan kaulalle ja P oli tiennyt tämän, koska V:n viiltäessä P oli pitänyt K:ta hiuksista kiinni. Kaikki kolme olivat olleet tekohetkellä vahvassa humalassa ja kiihtyneitä. Eri mieltä asiassa olleen jäsenen mukaan viillon syvyys ja pituus huomioon ottaen V oli viiltänyt K:ta kaulalle sellaisella tavalla ja sellaiseen kohtaan, että oli ollut vain sattumanvaraista, että viilto ei ollut ulottunut kaulan suuriin verisuoniin ja kaulan muihin elimiin ja oli ollut todellinen vaara siitä, että K kuolee. Nämä seikat huomioon ottaen V:n ja P:n oli täytynyt ymmärtää, että viillosta varsin todennäköisesti aiheutuu K:n kuolema. Näin ollen vähemmistöön jääneen hovioikeudenneuvoksen mukaan V ja P olivat syyllistyneet tapon yritykseen.

Haavan pinnallisuus tai se, ettei viillon voimakkuutta ole tarkasti pystytty määrittämään näyttää olleen syynä sille, että enemmistö ei ole lukenut tekoa P:n ja V:n syyksi tapon yrityksenä vaan törkeänä pahoinpitelynä. Hovioikeuden enemmistökin toteaa, että kaulan alueen olevan herkkä kehon alue, jonka elimet voivat vahingoittua helposti aiheuttaen hengenvaaran, vaikka isku ei olisi voimakas. Enemmistö on kuitenkin arvioinut viillon olleen tässä tapauksessa

niin pinnallinen, että tällaisen teon seurauksena tekijät eivät voineet pitää uhrin kuolemaa menettelyn varsin todennäköisenä seurauksena. Vähemmistöön jäänyt hovioikeudenneuvos on tulkinnut lääkärinlausunnoista ilmeneviä tietoja haavasta osin eri tavoin kuin enemmistö. Muun muassa se, että haava oli ommeltu kiinni kerroksittain osoitti, että vamma ei ollut pinnallinen. Haavan perusteella voitiin päätellä, että teräasetta oli viillon aikana painettu kaulan sisään. Hovioikeudenneuvoksen mukaan viilto oli tehty tarpeeksi voimakkaasti ja sellaiselle alueelle, että sekä rikoksen yrityksen vaarakriteeri että todennäköisyystahallisuus ovat täyttyneet. Suurten verisuonten vahingoittumattomuus tässä tapauksessa oli johtunut vain sattumanvaraisista syistä. Sekä enemmistö että vähemmistöön jäänyt hovioikeudenneuvos ovat olleet sitä mieltä, että pinnallinen viilto ei riitä todennäköisyystahallisuuden täyttymiseen. Hovioikeudenneuvos on viitannut "vähäistä suuremmalla voimalla tehdyn viillon" suureen hengenvaaraan kaulan alueella. Enemmistö ja vähemmistö ovat tulkinneet viillon syvyyttä koskevaa näyttöä eri tavalla.

Kaulaan kohdistuneiden puukoniskujen tai viiltojen osalta voidaan, että tämän alueen hengenvaarallisuus on oikeuskäytännössä tunnustettu. Hovioikeuden tapauksissa on käytetty KKO 2009:48 tuttuja fraaseja siitä, että kuolema on yleensä kaulan alueelle kohdistuneen puukoniskun varsin todennäköinen seuraus, koska alueella sijaitsee elintärkeitä elimiä, ja riski näiden vahingoittumisesta on suuri, vaikka puukonisku ei olisikaan kovin voimakas. Viimeisenä käsitellyssä tapauksessa hovioikeus on nähdäkseni pyrkinyt rajaamaan voimakkuudeltaan vähäiset kaulaan kohdistuneet viillot todennäköisyystahallisuuden ulkopuolelle. Tämän tapauksen perusteella voitaisiin päätellä, että millainen tahansa viilto kaulan alueelle, ei muodosta todennäköisyystahallisuutta suhteessa uhrin kuolemaan.

3.3.4.3 Selkään ja niskaan kohdistuneet puukoniskut

Rovaniemen hovioikeuden tapauksissa nro 620, 938 ja 156 vastaaja oli suunnannut puukoniskun asianomistajan selän tai niskan alueelle.

RHO 13.7.2012 nro 620: I:llä ja R:llä oli ollut riitaa ja jonkinasteista fyysistä kontaktia R:n asunnolla. He olivat tavanneet myöhemmin uudelleen kaupan parkki-

paikalla, jossa I oli lyönyt R:ää puukolla sivusuunnasta ja takaapäin ainakin neljä kertaa. Iskut olivat osuneet R:ää käsivarteen, ohimoon ja kainalonseutuun. Näistä iskuista R:lle oli aiheutunut haavat käsivarteen ja kainalonseutuun sekä verinaarmuja ohimolle. Viimeinen isku oli lyöty I:n ja R:n ollessa kasvotusten. I li lyönyt R:ää sivukautta, kyljen kautta R:n selkään. Isku oli osunut keskiselkään rintarangan alaosaan, minkä seurauksena R:llä oli todettu rintanikaman 11. tason puukotusvammaksi sopiva noin neljän senttimetrin mittainen pistohaava, joka oli yltänyt selkäydinkanavan läpi halkaisten selkäytimen ja aiheuttaen R:lle alaraajojen täyshalvauksen sekä virtsarakon, suolentoiminnan ja lantionpohjan hallinnan puutoksen. I tuomittiin rangaistukseen tapon yrityksestä.

Todistajien mukaan iskut olivat näyttäneet voimakkailta, vaikka osa oli ollut huihtaisun tyyppisiä. R:n paksu takki oli osaltaan vaikuttanut siihen, etteivät iskut olleet yltäneet vieläkin syvemmälle. Käräjäoikeus on lääkärinlausunnon perusteella todennut rintarangan puukotusvamman olleen potentiaalisesti hengenvaarallinen. Kainalon seudun haavan oli sijainnut rintakehän alueella ja huonolla onnella haava olisi voinut yltää rintakehän puolelle, jolloin seuraamukset olisivat voineet olla vakavat, jopa henkeä uhkaavat.

Viimeisessä syytekohtaa koskevassa kappaleessa käräjäoikeus on todennut, että jutussa ei ollut osoitettu vastaajan nimenomaisesti yrittäneen tappaa asianomistajaa, eli tarkoitustahallisuus on suljettu pois. Kuitenkin kun I oli lyönyt R:ää selän alueelle ja kainalon seutuun mainituille alueille, joissa sijaitsevat suuret verisuonet, sydän, keuhkot ja muut elintärkeät elinrakenteet, hänen oli pitänyt ymmärtää, että puukon iskuista varsin todennäköisesti saattaa seurata R:n kuolema. Tässä todennäköisyyskriteerit yhteen kokoavassa kappaleessa on todennäköisyystahallisuuden osalta vedottu ainoastaan iskujen osumakohtien vaarallisuuteen. Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden perustelut.

Todennäköisyysaste on ilmaistu termein "varsin todennäköisesti saattaa". Ilmaisun liittyy tulkinnanvaraisuutta sen suhteen, miten nämä kaksi termiä suhtautuvat toisiinsa. Molemmilla termeillä on samankaltainen tehtävä. "Varsin todennäköisesti saattaa" -ilmaisun käyttämisestä aiheutuu useita mahdollisia tulkintavaihtoehtoja todennäköisyyden suhteen. Niiden merkityserot ovat melko suuret. Molempien käyttäminen herättää Matikkalan mukaan kysymyksen siitä, onko tahallisuusmallin ajatusta sittenkään ymmärretty ja onko ratkaisu vain legitiimi-

teettisyistä varustettu mallin mukaisiksi luulluilla sanankäänteillä. Matikkala kutsuu ilmiötä signaalitahallisuudeksi.¹¹⁷ Uskon, että "varsin todennäköinen" - ilmaisun ollessa nykyään täysin vakiintunut ja jopa lakiin kirjattu saattaa tässä tapauksessa olla kyse ainoastaan lipsahduksesta, eikä merkityseroa ole huomattu.

RHO 31.10.2012 nro 938: P oli istunut sohvalla hieman eteen päin nojautuneena, kun K oli yllättäen iskenyt keittiöveitsen takaapäin P:n niskan alueelle lapaluun ja selkärangan väliin. Veitsen terän pituus oli 22 senttimetriä. K oli menettelyllään aiheuttanut P:lle pistohaavan, joka oli suuntautunut pystysti haavasta alaspäin, jolloin se ei ollut ulottunut syvempiin rakenteisiin. K:n katsottiin syyllistyneen tapon yritykseen.

Hovioikeus on hyväksynyt kärjäoikeuden perustelut syyksilukemisen osalta. Teon oikeudellisessa arvioinnissa kärjäoikeus kiinnitti huomiota muun muassa teossa käytetyn veitsen suureen kokoon sekä siihen, että teko oli ollut yllätyksellinen, eikä P:llä ollut ollut mahdollisuutta puolustautua. Arvioinnissa huomioitiin myös iskun suuntautuminen P:n niskan seutuun. Lääkärintalouden perusteella kärjäoikeus on katsonut selvitetyn, että suuntautuessaan rintaontelon alueelle isku olisi ollut hengenvaarallinen. Iskun suuntautuminen P:n kannalta vähemmän hengenvaarallisesti pystysuuntaisesti oli kuitenkin pidettävä sattumanvaraisena seikkana. Näin ollen kuoleman todennäköisyysarvioinnissa on perusteluissa otettu huomioon hengenvaarallinen osumakohta sekä tekovälineen laatu. Näiden seikkojen perusteella K:n oli "täytynyt käsittää, että lyönnin varsin todennäköisenä seurauksena olisi saattanut olla P:n kuolema." Kärjäoikeus luki teon K:n syyksi tapon yrityksenä.

Sillä, että iskun suuntautumista pystysuuntaisesti on pidetty sattumanvaraisena seikkana, on merkitystä paitsi rikoslain 5 luvun 1 pykälän 2 momentin mukaisen yrityksen tunnusmerkistön täyttymisen kannalta myös tahallisuuden kannalta. Perusteluista saa sellaisen kuvan, että K ei ollut voinut "todennäköisyysarvioissaan" ottaa huomioon veitsen iskun suuntautumista kehon sisällä, vaan se on ollut sattumanvaraista. Todennäköisyystahallisuuden täyttymiseen on riittänyt

¹¹⁷ Ks. tarkemmin Matikkala 2005 s. 141-142 ja Matikkala 1991 s. 968-970.

iskun kohdistuminen niskan alueelle ja tekovälineenä käytetyn keittiöveitsen suuri koko.

Kuoleman todennäköisyyden aste on tapauksessa ilmaistu siten, että "*lyönnin varsin todennäköisenä seurauksena olisi saattanut olla P:n kuolema*". Tässä törmätään siis jo aiemmin käsiteltyyn ongelmaan signaalitahallisuudesta. Ilmaisu voidaan tulkita usealla eri tavalla. Voi olla, että käräjäoikeus on tarkoittanut yli 50 prosentin todennäköisyyttä, jolloin termi "varsin todennäköinen" olisi yksinään riittänyt. Toisaalta varovaiseen muotoon puettu todennäköisyys herättää epäilyjä, onko todennäköisyystahallisuuden mallia ymmärretty tai onko vaadittava todennäköisyyden aste tässä tapauksessa täyttynyt.¹¹⁸

Edellä selostetussa ratkaisussa RHO 22.2.2013 nro 156 H oli lyönyt selin jakkaralla istunutta W:tä takaa päin selkään ennalta arvaamatta. Kuitenkaan kuoleman todennäköisyysarvioinnin kannalta ratkaisu ei kerro paljoa. Nimittäin todennäköisyystahallisuuden osalta hovioikeus ei ole arvioinut kuoleman todennäköisyyttä objektiivisten seikkojen perusteella. Sen sijaan hovioikeus on ryhtynyt suoraan tarkastelemaan mielentilalausunnon perusteella tekijän kykyä ymmärtää tekonsa seuraukset. Tekijän psyykkiset sairaudet, nuori ikä sekä teko hetken vahva humalatila huomioon ottaen hovioikeus on todennut, ettei H ollut lyödessään W:tä mieltänyt tämän kuolemaa tekonsa varsin todennäköiseksi seuraukseksi.

Perusteluista ei ilmene, miten "keskivertoihminen" mieltäisi kuoleman todennäköisyydestä vastaavassa tilanteessa. Kuitenkin perusteluita lukiessa syntyy sellainen kuva, että tällaisen henkilön tulisi mieltää kuoleman olevan kuvatonlaisen teon varsin todennäköinen seuraus. Muutoinhan ei olisi ollut tarpeen vedota niihin seikkoihin, joiden perusteella H ei ole mieltänyt kuoleman todennäköisyyttä samalla tavoin kuin "keskivertoihminen", kun kenenkään ei pitänyt vastaavassa tilanteessa mieltää kuolemaa teon varsin todennäköiseksi seuraukseksi.

Joka tapauksessa tapausten nro 620 ja 938 perusteella näyttäisi, että myös niskan ja selän alueen katsotaan alueeksi, jolla sijaitsee herkästi vioittuvia elimiä.

¹¹⁸ Matikkala 2005 s. 141

3.3.4.4 Raajoihin kohdistuneet puukoniskut

Tutkielman aineistoon ei kuulunut yhtään sellaista tapausta, joissa todennäköisyystahallisuutta olisi pohdittu raajoihin kohdistuneen puukoniskun perusteella. Ratkaisussa KKO 1999:20 A:n "huitaisuksi" kohti B:n "kinttuja" tarkoittama veitsen isku oli osunut B:tä reiden yläosaan. Korkein oikeus katsoi jääneen näyttämättä, että tekijällä olisi ollut "tahallisuuden edellyttämä tietoisuus siitä, että hänen A:n jalkoihin tarkoittamansa puukoniskun varsin todennäköinen seuraus olisi tämän kuolema." Näin ollen jalkoihin kohdistuneet puukoniskut voisivat harvemmin johtaa todennäköisyystahallisuuden täyttymiseen.

3.3.4.5 Tekoväline, iskun voimakkuus ja aiheutuneet vammat

Tekoväline oli ollut useimmissa tapauksissa puukko tai taittoveitsi. Neljässä tapauksessa tekovälineenä oli käytetty keittiöveistä, jonka terän pituus oli noin 20 senttimetriä. Näiden ratkaisujen perusteluissa veitsen suuri koko on otettu huomioon todennäköisyysarviointissa. Tapauksissa, joissa tekovälineenä on käytetty "normaalia" puukkoa, on keskitytty enemmän lyöntitapaa ja iskun voimakkuutta koskevaan argumentointiin. Lisäksi yhdessä tapauksessa tekovälineenä on ollut yhdeksän senttimetrin pituisin piikein varustettu grillihaarukka. Korkeimman oikeuden tapauksessa KKO 2005:63 tekovälineenä oli käytetty hedelmäveistä. Vaikka tämäntyyppinen teräase ei sinänsä ole kovin tehokas, iskujen lukumäärän, voimakkuuden ja vatsan alueen osumakohdan perusteella katsottiin, että B:n kuolema oli A:n tietten ollut A:n menettelyn varsin todennäköinen seuraus.

Edellä selostetun oikeuskäytännön valossa veitsenlyönnin voimakkuus on tärkeä elementti arvioitaessa, täyttikö tekijän menettely todennäköisyystahallisuuden asettamat vaatimukset. Kuitenkin lyönnin voimakkuuden merkitys vaihtelee lyönnin osuma-alueen mukaan. Esimerkiksi kaulalle kohdistuneen iskun ei tarvitse olla niin voimakas kuin vatsaan suuntautuneen lyönnin. Kuitenkin hovioikeuden tuoreen ratkaisun nro 983 perusteella voidaan todeta, ettei millainen tahansa pinnallinen viilto kaulankaan alueelle riitä todennäköisyystahallisuuden täyttymiseen. Veitsellä lyönnin tai viillon voimakkuus on yleensä päätelty vam-

man laadusta. Arvioinnissa on hyödynnetty myös todistajien kertomuksia tai valvontakameran tallenteelta ilmeneviä seikkoja lyöntitavasta.

Useassa tutkielman aineiston tapauksessa yrityksen edellytyksenä olevan vaarakriteerin ja todennäköisyystahallisuuden täyttymisen arviointi on kietoutunut perusteluissa sillä tavoin yhteen, että välillä on ollut vaikea erottaa, milloin on ollut kyse tahallisuuden näyttämisestä. Tapani onkin todennut, että vaara- ja tahallisuusarvioinnin yhteensulautuminen johtuu ennen kaikkea siitä, että seurauksen syntymisen todennäköisyyttä ja tahallisuutta arvioidaan käytännössä samojen ulkoisesti havaittavien objektiivisten seikkojen nojalla.¹¹⁹ Joissain tapauksissa, esimerkiksi RHO 24.9.2010 nro 849, vaikuttaa siltä, että vammojen perusteella on tehty johtopäätöksiä todennäköisyystahallisuuden täyttymisestä. Kuitenkaan jälkikäteiset arviot vamman laadusta eivät ole voineet olla tekijän tiedossa tekohetkellä. Sen sijaan vammojen laadun perusteella voidaan tehdä päätelmiä vammat aiheuttaneiden iskujen voimakkuudesta ja muusta tekovasta sekä tekovälineestä.¹²⁰ Nämä seikat tekijä on pystynyt havaitsemaan tekohetkellä. Toisissa tapauksissa, muun muassa RHO 20.6.2013 nro 546, vammojen vaarallisuuden arviointi taas näyttää selkeämmin viittaavan tapon yrityksen vaarakriteerin arviointiin.

Lisäksi Matikkalan ja Tapanin mukaan ex ante -todennäköisyyteen vaikuttaa se, kuinka nopeasti puukotettu pääsee hoitoon. Kriteerin hyödyntäminen todennäköisyysarvioinnissa saattaa johtaa käytännössä ennakoimattomaan lopputulokseen. Kuoleman todennäköisyyttä voidaan lähtökohtaisesti pitää alhaisempana suuremmissa kaupungeissa, joissa on keskussairaala. Taas harvaan asutuilla alueilla sairaalapalveluiden saatavuus on yleensä huonompi. Näin ollen kuoleman todennäköisyys on näillä alueilla suurempi, mikä johtaa tekijän kannalta epäedullisempaan tulkintaan.¹²¹

Hoitoon pääsyn nopeus on otettu huomioon yhtenä todennäköisyyden arviointikriteerinä tapauksessa KKO 2002:3. Korkeimmassa oikeudessa kyse oli enää rangaistuksen mittaamisesta. Hovioikeus oli tuominnut A:n ja B:n tapon yrityk-

¹¹⁹ Tapani 2010 s. 139 ja 152. Hermunen (2004 s. 262) on todennut tapon yrityksen ja törkeän pahoinpitelyn välisiä rajatapauksia tutkiessaan, että vahingonvaara on usein jäänyt perusteluissa toissijaiseen asemaan.

¹²⁰ Ks. pisto- ja viiltohaavojen oikeuslääketieteellisestä arvioinnista Karhunen 2000 s. 231-239.

¹²¹ Matikkala 2005 s. 93 ja Tapani 2010 s. 165.

sestä. Tapauksessa A oli lyönyt X:ää nyrkillä kasvoihin ja B puukolla vasempaan reiteen. Tämän jälkeen A, B, X ja Y olivat poistuneet asunnosta ja lähteneet autolla liikkeelle. Y oli ajanut auton A:n ohjeiden mukaan syrjäiselle seudulle ja pysäyttänyt auton. A, B ja X olivat nousseet autosta pois. Tämän jälkeen A ja B olivat lyöneet X:ää nyrkillä päähän. A oli lisäksi lyönyt X:ää puukolla selkään kahdesta neljään kertaan. Tämän jälkeen X oli jätetty makaamaan tielle. X oli lähtenyt etsimään apua ja noin 1,8 kilometrin kävelyn jälkeen hän oli sattumalta tullut talolle, josta hänet oli toimitettu sairaalaan. X:n kehossa oli todettu viiltohaavoja reidessä ja selässä, kuristusjälkiä kaulalla sekä verenpurkaumaa silmissä.

Todennäköisyystahallisuutta arvioidessaan hovioikeus otti huomioon muiden seikkojen ohella sen, että X oli joutunut kävelemään yöllä lähes kahden kilometrin matkan ennen kuin oli saanut hälytetyksi apua. Hovioikeus totesi, että kun A ja B olivat pahoinpidelleet X:ää ja jättäneet hänet pahoin loukkaantuneen talviyönä kylmällä ilmalla syrjäiselle seudulle vähissä vaatteissa, heidän oli pitänyt ymmärtää, että X varsin todennäköisesti saattoi kuolla vammoihinsa.

Tutkielmassa tarkastelluissa Rovaniemen hovioikeuden tapauksissa hoitoon pääsyn nopeutta ei ole tarkasteltu kuoleman todennäköisyysarvioinnissa lukuun ottamatta tapauksesta RHO 22.10.2012 nro 896. Hovioikeuden hyväksymissä käräjäoikeuden perusteluissa mainittiin, että uhrin kuolema oli tapauksessa kyseessä olleen iskun varsin todennäköinen seuraamus, *ainakin jos uhria ei saada pikaisesti lääkärinhoitoon*. Kuitenkaan käräjäoikeus ei ole tarkemmin arvioinut, miten hoidon saatavuutta on arvioitava juuri tämän tapauksen kannalta. Ilmeisesti tapauksessa uhri on saatu nopeasti sairaalahoitoon, koska uhri ei ole ehtinyt kuolla. Jos tekijä on voinut olettaa uhrin pääsevän pikaisesti hoitoon, onko hänen silti pitänyt käsittää kuolema tekonsa varsin todennäköiseksi seuraukseksi?

4. Johtopäätöksiä

Rikosoikeudellinen järjestelmämme edellyttää rikoksen syyksiluettavuudelta, että teko on osoittanut tekijässään tahallisuutta tai tuottamusta. Pelkkä kriminalisoidun teon tekeminen ei riitä. Kuitenkin tekijän tahdon ja ajatusten selvittäminen on lähes mahdotonta.

Subjektiiivisten seikkojen sijaan tahallisuusratkaisun perusteluissa on käytetty teosta ilmeneviä objektiivisia seikkoja sekä yleisiä kokemussääntöjä. Todennäköisyystahallisuudessa vedotaan yleensä siihen, miten ihmiset yleensä vastaavanlaisessa tilanteessa mieltävät kuoleman todennäköisyyden. Tarkoitustahallisuuden osalta tietynlaiset olosuhteet ja tekijään ja tekoon liittyvät seikat katsotaan sellaisiksi, että ne osoittavat tekijällä olleen tarkoitus tappa uhrinsa.

On kuitenkin huomattava, että kun operoidaan yleisillä kokemussäännöillä, on konkreettisissa tapauksissa hyväksyttävä tietty virhemarginaali. Ihmiset ovat yksilöllisiä ajatuksiltaan ja reaktioiltaan. Ihmisten toiminnasta ei voida muodostaa samanlaisia luotettavia kausaliiteettisääntöjä kuin useista luonnonlaeista. Kuitenkin tuomarin on pakko tyytyä myös yleiseen kokemustietoon ihmisten toiminnasta täydentääkseen näyttöä. Kuten Klami, Sorvettula ja Hatakka ovat todenneet tahallisuuden edellyttämien subjektiivisten seikkojen näyttämiseen on järkevää soveltaa jokseenkin matalampaa näyttökynnystä kuin objektiiviseen tunnusmerkistöön. Jos näidenkin seikkojen osalta vaadittaisiin "täyttä näyttöä", tuloksena olisi, että syytetty pitäisi vapauttaa tahallisuuden näyttämisiongelmiensa vuoksi, vaikka on hyvin todennäköistä, että tekijä oli tehnyt teon tahallisesti. Toisaalta mikäli näyttökynnys lasketaan liian alas, tuomioistuin hyväksyy riskin siitä, että se tuomitsee tekijän, vaikka tämä ei tosiasiallisesti ollut menetellyt tahallisesti.¹²²

Tarkoitustahallisuuden osalta voidaan todeta, että yleisten kokemussääntöjen avulla voidaan päätellä, että tiettyjen olosuhteiden vallitessa tekijällä voidaan katsoa olleen tarkoitus tappa B. Tällaisiksi tappotarkoitusta osoittaviksi sei-

¹²² Klami, Sorvettula ja Hatakka 1990 s. 126.

koiksi voidaan katsoa esimerkiksi tappouhkaukset ennen tekoa, tekohetkellä, tai teon jälkeen, tekijän etukäteisvarustautuminen tehokkaalla "tappovälineellä", jonkinlainen motiivi tappaa uhri, puukoniskujen suuri lukumäärä ja niiden kohdistaminen hengenvaaralliselle alueelle. Kuten Matikkalakin on todennut, tekijän mahdolliseksi tarkoitukseksi voidaan useissa tapauksessa kuvitella uhrin tappamisen ohella uhrin vahingoittaminen tai pelottelu. Ratkaisevaksi tarkoitustahallisuuden täyttymisen kannalta muodostuu, katsooko tuomioistuin teosta ja teko-olosuhteista päätellyn näytön tappotarkoituksesta yleisten kokemussääntöjen perusteella niin vahvaksi, että se vakuuttuu tappotarkoituksen olemassaolosta. Tällöin tekijän muut mahdolliset päämäärät katsotaan näytön perusteella poissuljetuiksi. Tappotarkoituksen virheellisen konstruoinnin estämiseksi näyttäisi siltä, ettei tappotarkoituksen olemassaoloa voida perustella ainoastaan yhdellä tai kahdella seikalla. Sen sijaan tappotarkoituksen olemassaolon kokonaisarviointissa on otettu huomioon useampi tappotarkoitusta osoittava seikka.

Erityisesti todennäköisyystahallisuuden näyttäminen on merkittävää tahallisen ja tuottamuksellisen toiminnan erottamiseksi. Lähtökohtana tässä arvioinnissa näyttää olevan, että yleensä kaikki ihmiset mieltävät kuoleman tietynlaisen menettelyn varsin todennäköiseksi seuraukseksi. Voidaankin perustellusti väittää, että lähestulkoon kaikki (ainakin rikosoikeudellisen vastuukärrän ylittäneet) ihmiset ovat elämänsä aikana keränneet tietoa erilaisten tekojen seurauksista. Yleensä henkilö siis käsittää, että lyötäessä toista puukolla voimakkaasti keskivartaloon alueelle, jossa sydän sijaitsee, uhri hyvin todennäköisesti kuolee menettelyn johdosta. Samoin voidaan väittää, että normaalisti myös kaulan ja pään alue mielletään erityisen herkäksi alueeksi, jolle kohdistuneet puukoniskut todennäköisesti johtavat kuolemaan. Kuitenkin arviointi yleiseen elämäkokemukseen perustuvan tiedon pohjalta vaikeutuu, kun voimakas puukolla lyönti suuntautuu esimerkiksi alavatsaan tai reiteen. Koska monikaan ei tiedä, millaisia elimiä tai muita herkästi vioittuvia rakenteita näillä alueilla sijaitsee, kuoleman todennäköisyyden arviointi yleiseen elämäkokemukseen perustuvien sääntöjen avulla hämärtyy. Todennäköisyyden arvioinnissa otetaan yleensä huomioon myös sellaisia seikkoja kuten puukoniskujen lukumäärä, lyöntitapa ja lyönnin tai viillon voimakkuus.

Mikäli kuolema katsotaan yleisen elämäkokemuksen perusteella teon varsin todennäköiseksi seuraukseksi, vaaditaan hyvin erikoisia olosuhteita, että tekijän ei tästä huolimatta katsota toimineen tahallisesti. Lain esityöt, oikeuskirjallisuus ja oikeuskäytäntö osoittavat, etteivät tekijän humalatila tai suuttumus ole lähtökohtaisesti sellaisia seikkoja, jotka oikeuttaisivat arvioimaan tekijän tahallisuutta yleisistä kokemussäännöistä poikkeavalla tavalla. Tekijän poikkeavan käsityskyvyn on katsottu olleen kyseessä tapauksessa, jossa mielentilalausunnon perusteella oli selvitetty, ettei tekijä psyykkisten sairauksiensa vuoksi kykene ymmärtämään tekojensa luonnetta ja hänen impulssikontrollinsa on heikentynyt. Lisäksi normaaleista kokemussäännöistä poikkeavaa todennäköisyysarviointia perusteltiin tekijän nuorella iällä ja sillä, että tekijä oli tekoilanteessa lisäksi vahvassa humalassa. Näyttääkin vahvasti siltä, että kuoleman todennäköisyyttä tappo-yrityksissä arvioidaan pitkälti yleisten kokemussääntöjen pohjalta. Normaalisti poikkeavan käsityskyvyn näyttämiseksi vaaditaan vahvaa näyttöä kuten mielentilalausunto, josta tekijän normaalista poikkeava käsityskyky ilmenee.

Vaikka tekijän tosiasiallista mieltämistä ei voida selvittää, todennäköisyysarviointi tulisi joka tapauksessa selvittää ainoastaan niiden teosta ilmenevien objektiivisten seikkojen perusteella, jotka ovat voineet olla tekijän tiedossa tekohetkellä. Näin ollen esimerkiksi jälkikäteisarvioita vammoista ei sinällään voida ottaa tahallisuusarvioinnin perusteeksi.

Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että lain edellyttämiin tahallisuuskriteereihin ei voida saada niiden edellyttämiä vastauksia. Sen sijaan tahallisuuden arvioinnissa käytetään objektiivisesti havaittavissa olevia seikkoja sekä yleisiä kokemussääntöjä. Klami, Sorvettula ja Hatakka ovat todenneet, että tahallisuusteorioiden osalta ongelmana on, että hyviin kysymyksiin saadaan huonoja vastauksia. Tällä he ovat tarkoittaneet, että tahallisuusteoriat ovat heureistisia malleja, joihin ei periaatteessa voida vastata käytännön tuomioiden perustelemisen tasolla. Toisaalta mikäli hyvät kysymykset korvattaisiin ongelmallisemmilla kysymyksillä, saatettaisiin saada parempia vastauksia.¹²³

Mielestäni on hyvä, että rikoslain 3 luvun 6 pykälään on yleisten oppien uudistuksen yhteydessä otettu tahallisuuden määritelmä. Se selkeyttää erityisesti ta-

¹²³ Klami, Sorvettula ja Hatakka 1990 s. 102-105.

hallisuuden alimman asteen sisältöä. Esimerkiksi Ruotsissa tilanne on ollut erityisesti tahallisuuden alimman asteen osalta hieman epäselvä. Rikoslain 3 luvun 6 pykälän tahallisuusmääritelmää ei mielestäni tulisi muuttaa, vaikka se edellyttääkin näytettävän tekijän mieltämiseen liittyviä seikkoja, joita ei käytännössä pystytä todistamaan. Kuten edellä on käynyt ilmi, oikeuskäytännössä on kuitenkin kehitetty malleja, joiden avulla tahallisuuden olemassaoloa voidaan arvioida ulkoisesti havaittavien seikkojen sekä yleisten kokemussääntöjen avulla. Nähdäkseni tärkeintä olisi, että oikeuskäytäntöä pystyttäisiin edelleen yhdenmukaistamaan tahallisuuden näyttökysymyksissä.

Liite 1 Syyksilukeminen ja rangaistusseuraamus RHO:n ratkaisuiissa

Tapaus	Käräjäoikeus syyksilukeminen ja rangaistus	RHO syyksilukeminen ja rangaistus
RHO 23.6.2010 nro 541	Tapon yritys. Yhteinen rangaistus 3 v 6 kk (törkeä varkaus)	Tapon yritys. Yhteinen rangaistus 3 v 6 kk.
RHO 24.9.2010 nro 849 (1. ja 2. syytekohta)	1. Tapon yritys ja 2. Törkeä pahoinpitely. Yhteinen rangaistus 5 v.	1. Tapon yritys 2. Törkeä pahoinpitely. Yhteinen rangaistus 5 v.
RHO 3.10.2011 nro 866	Törkeä pahoinpitely 2 v 2 kk	Tapon yritys 3 v 6 kk
RHO 11.1.2012 nro 14	Tapon yritys 3 v 8 kk	Tapon yritys 3 v 8 kk
RHO 27.4.2012 nro 327	Törkeä pahoinpitely 1 v 4 kk	Törkeä pahoinpitely 1 v 8 kk
RHO 22.5.2012 nro 411	Tapon yritys. Yhteinen rangaistus 3 v (lievä pahoinpitely)	Tapon yritys. Yhteinen rangaistus 3 v 8 kk
RHO 13.7.2012 nro 620	Nuorena henkilönä tehty tapon yritys. Yhteinen rangaistus 3 v (toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapito)	Nuorena henkilönä tehty tapon yritys. Yhteinen rangaistus 3 v
RHO 5.10.2012 nro 836	Tapon yritys. Yhteinen rangaistus 5 v 8 kk (toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapito)	Tapon yritys. Yhteinen rangaistus 5 v
RHO 22.10.2012 nro 896	Tapon yritys 3 v 9 kk	Tapon yritys 3 v 4 kk
RHO 31.10.2012 nro 938	Tapon yritys. Yhteinen rangaistus 3 v 8 kk (pahoinpitely ja haitanteko virkamiehelle)	Tapon yritys. Yhteinen rangaistus 3 v 8 kk
RHO 21.12.2012 nro 1070	Tapon yritys 4 v 6 kk. Yhteinen rangaistus 5 v 4 kk (jäännösrangaistus)	Tapon yritys 4 v 6 kk. Yhteinen rangaistus 5 v 4 kk.
RHO 22.2.2013 nro 156	Törkeä pahoinpitely (alennuneesti syyntakeisena). Yhteinen ehdollinen vankeusrangaistus 1 v (toisen vahingoittamiseen sopivan esineen hallussapito)	Törkeä pahoinpitely (alennuneesti syyntakeisena). Yhteinen ehdollinen vankeusrangaistus 1 v 8 kk
RHO 15.3.2013 nro 218	Tapon yritys 3 v. Yhteinen rangaistus 4 v 6 kk (toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapito ja jäännösran-	Tapon yritys 3 v. Yhteinen rangaistus 4 v 6 kk.

	gaistus 4 v 4 kk)	
RHO 22.3.2013 nro 250	Tapon yritys. Yhteinen rangaistus 3 v 10 kk (törkeä kotirauhan rikkominen ja laitton uhkaus)	Törkeä pahoinpitely
RHO 23.4.2013 nro 343	Törkeä pahoinpitely. Yhteinen rangaistus 1 v 8 kk (huumausainerikos ja toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen hallussapito)	Törkeä pahoinpitely. Yhteinen rangaistus 1 v 8 kk.
RHO 29.5.2013 nro 473	Tapon yritys 4 v.	Tapon yritys 3 v 6 kk
RHO 20.6.2013 nro 546	Tapon yritys 3 v 8 kk	Tapon yritys 4 v 2 kk
RHO 16.10.2013 nro 840 (Ään.)	Tapon yritys 4 v 2 kk	Törkeä pahoinpitely 3 v 4 kk
RHO 13.12.2013 nro 983 (Ään.)	-	Törkeä pahoinpitely 2 v 10 kk